

Rättsfallsöversikt – personlig assistans



Utgivare: Försäkringskassan
Försäkringsprocesser

Upplysningar: Christina Janzon
010-116 95 91
christina.janzon@forsakringskassan.se

Webbplats: www.forsakringskassan.se

Denna rättslägesbeskrivning inrymmer en redovisning och analys av domar från Högsta förvaltningsdomstolen¹ samt kammarrättsdomar från 2010 och 2011 avseende rätten till personlig assistans vid behov av hjälp med att kommunicera med andra och annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade². Beskrivningen inkluderar enbart de domar som avser en bedömning av rätten till personlig assistans för dessa behov.

Redovisningen går med hänvisning till den tolkning som gjorts i rättspraxis in på frågan om tillsyn och föräldraansvar.

Ny lagstiftning och senare rättsfall kan komma att förändra den bild som lämnas i denna rättslägesbeskrivning.

Översikten är den avslutande granskningen av de fem grundläggande behoven. De tre första grundläggande behoven personlig hygien, måltider att klä av och på sig har redovisats i Anser 2011:1.

På Försäkringskassans vägnar

Kjell Skoglund
Chef
Verksamhetsområde processjuridik

¹ Tidigare Regeringsrätten

² 9 a § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade

Innehåll

Regelverket.....	6
-------------------------	----------

Avgränsning.....	7
-------------------------	----------

Analys.....	8
--------------------	----------

Domar i Högsta förvaltningsdomstolen – mål avseende assistansersättning och personlig assistans enligt LSS..... 15

1 Regeringsrätten (RÅ 1997 ref. 23 I) – assistansersättning.....	15
2 Regeringsrätten (RÅ 1997 not 60) – assistansersättning.....	16
3 Regeringsrätten (RÅ 1997 ref. 28) – personlig assistans enligt LSS.....	17
4 Regeringsrätten (RÅ 2000 ref. 11) – assistansersättning.....	18
5 Regeringsrätten (RÅ 2000 not 97) – assistansersättning.....	19
6 Regeringsrätten (RÅ 2003 ref. 33) – assistansersättning.....	20
7 Regeringsrätten (RÅ 2008 ref. 17) – assistansersättning.....	22
8 Regeringsrätten (RÅ 2010 ref. 17) – personlig assistans enligt LSS.....	23
9 Högsta förvaltningsdomstolen (mål nr 5472-10) – assistansersättning.....	24

Domar i kammarrätterna – mål avseende assistansersättning och personlig assistans enligt LSS.....26

10 Kammarrätten i Göteborg (mål nr 22-10) – personlig assistans enligt LSS.....	26
11 Kammarrätten i Göteborg (mål nr 149-09) – assistansersättning.....	27
12 Kammarrätten i Göteborg (mål nr 422-10) – personlig assistans enligt LSS.....	27
13 Kammarrätten i Göteborg (mål nr 1551-09) – assistansersättning.....	28
14 Kammarrätten i Göteborg (mål nr 1666-09) – personlig assistans enligt LSS.....	29
15 Kammarrätten i Göteborg (mål nr 2506-09) – personlig assistans enligt LSS.....	30
16 Kammarrätten i Göteborg (mål nr 4898-09) personlig assistans enligt LSS.....	31
17 Kammarrätten i Göteborg (mål nr 4994-09) – personlig assistans enligt LSS.....	32
18 Kammarrätten i Göteborg (mål nr 5845-09) – assistansersättning.....	33
19 Kammarrätten i Göteborg (mål nr 5936-5937-09) – assistansersättning.....	33
20 Kammarrätten i Göteborg (mål nr 6179-09) – personlig assistans enligt LSS.....	34
21 Kammarrätten i Göteborg (mål nr 6549-09) – personlig assistans enligt LSS.....	35
22 Kammarrätten i Göteborg (mål nr 6702-09) – assistansersättning.....	36
23 Kammarrätten i Göteborg (mål nr 7274-09) – personlig assistans enligt LSS.....	37
24 Kammarrätten i Göteborg (mål nr 7759-08) – assistansersättning.....	38
25 Kammarrätten i Jönköping (mål nr 809-08) – assistansersättning.....	39
26 Kammarrätten i Jönköping (mål nr 1353-10) – assistansersättning.....	40
27 Kammarrätten i Jönköping (mål nr 1870-09) – assistansersättning.....	41
28 Kammarrätten i Jönköping (mål nr 3234-09) – personlig assistans enligt LSS.....	41
29 Kammarrätten i Stockholm (mål nr 549-10) – personlig assistans enligt LSS.....	42
30 Kammarrätten i Stockholm (mål nr 4203-09) – assistansersättning.....	43
31 Kammarrätten i Stockholm (mål nr 5824-09) – assistansersättning.....	44
32 Kammarrätten i Stockholm (mål nr 6332-09) – assistansersättning.....	45

33	Kammarrätten i Stockholm (mål nr 6527-09) – assistansersättning	46
34	Kammarrätten i Stockholm (mål nr 7653-09) – personlig assistans enligt LSS	47
35	Kammarrätten i Sundsvall (mål nr 1162-1163-09) – assistansersättning	47
36	Kammarrätten i Sundsvall (mål nr 3204-08) – assistansersättning	48
37	Kammarrätten i Göteborg (mål nr 2147-10) – assistansersättning	49
38	Kammarrätten i Göteborg (mål nr 1810-10) – assistansersättning	50
39	Kammarrätten i Göteborg (mål nr 874-10) – assistansersättning	51
40	Kammarrätten i Göteborg (mål nr 2173-10) – personlig assistans enligt LSS	52
41	Kammarrätten i Göteborg (mål nr 2753-10) – personlig assistans enligt LSS	53
42	Kammarrätten i Göteborg (mål nr 3087-10) – assistansersättning	54
43	Kammarrätten i Göteborg (mål nr 3753-10) – personlig assistans enligt LSS	55
44	Kammarrätten i Göteborg (mål nr 5435-10) – assistansersättning	56
45	Kammarrätten i Göteborg (mål nr 5590-10) – personlig assistans enligt LSS	57
46	Kammarrätten i Göteborg (mål nr 6151-10) – assistansersättning	57
47	Kammarrätten i Göteborg (mål nr 6340-10) – personlig assistans enligt LSS	58
48	Kammarrätten i Jönköping (mål nr 310-11) – assistansersättning	59
49	Kammarrätten i Jönköping (mål nr 501-11) – assistansersättning	60
50	Kammarrätten i Göteborg (mål nr 6341-10) – assistansersättning	61
51	Kammarrätten i Jönköping (mål nr 11-11) – personlig assistans enligt LSS	62
52	Kammarrätten i Jönköping (mål nr 1137-11) – personlig assistans enligt LSS	63
53	Kammarrätten i Jönköping (mål nr 1631-10) – assistansersättning	64
54	Kammarrätten i Jönköping (mål nr 1661-11) – assistansersättning	65
55	Kammarrätten i Jönköping (mål nr 2219-11) – personlig assistans enligt LSS	66
56	Kammarrätten i Jönköping (mål nr 2452-10) – personlig assistans enligt LSS	67
57	Kammarrätten i Jönköping (mål nr 2482-10) – personlig assistans enligt LSS	68
58	Kammarrätten i Jönköping (mål nr 2602-11) – assistansersättning	68
59	Kammarrätten i Jönköping (mål nr 2673-10) – assistansersättning	69
60	Kammarrätten i Jönköping (mål nr 3090-10) assistansersättning	70
61	Kammarrätten i Jönköping (mål nr 3237-10) personlig assistans enligt LSS	71
62	Kammarrätten i Stockholm (mål nr 1579-10) – assistansersättning	72
63	Kammarrätten i Stockholm (mål nr 2448-11) – personlig assistans enligt LSS	73
64	Kammarrätten i Stockholm (mål nr 2577-10) – personlig assistans enligt LSS	74
65	Kammarrätten i Stockholm (mål nr 5423-10) – personlig assistans enligt LSS	75
66	Kammarrätten i Stockholm (mål nr 7659-09) – personlig assistans enligt LSS	76
67	Kammarrätten i Sundsvall (mål nr 10-09) – personlig assistans enligt LSS	77
68	Kammarrätten i Sundsvall (mål nr 976-10) – assistansersättning	78
69	Kammarrätten i Sundsvall (mål nr 1523-10) – assistansersättning	78
70	Kammarrätten i Jönköping (mål nr 3294-10) – assistansersättning	79
71	Kammarrätten i Göteborg (mål nr 1791-11) – assistansersättning	80

Regelverket

Personlig assistans är ett personligt utformat stöd som kan beviljas personer med funktionsnedsättning för hjälp i den dagliga livsföringen. Stödet, som är knutet till personen, och inte till en verksamhet, har till syfte att stärka den enskildes möjlighet att leva ett självständigt och oberoende liv.

Bestämmelser om rätten till personlig assistans finns i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). För att en person ska ha rätt till insatsen krävs att han eller hon omfattas av personkretsen enligt 1 § LSS, och på grund av stora och varaktiga funktionshinder har behov av hjälp med något eller några av de grundläggande behov som framgår av 9 a § LSS nämligen personlig hygien, måltider, klä av och på sig, kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade.

Kommunerna ansvarar för LSS och kan bevilja personlig assistans enligt LSS. I de fall den enskilde har behov av hjälp med de grundläggande behoven under i genomsnitt mer än 20 timmar i veckan kan staten genom Försäkringskassan bevilja assistansersättning enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken (SFB)³. Beträffande reglerna för rätten till personlig assistans hänvisar SFB till LSS, vilket innebär att kommunerna och Försäkringskassan tillämpar samma regelverk avseende bedömningen av rätten till personlig assistans.

Personlig assistans beviljas i form av antal timmar som den enskilde bedöms vara i behov av hjälp. Personlig assistans enligt LSS kan beviljas i form av biträde av personlig assistans eller ekonomiskt stöd till skäligen kostnader för sådan assistans. Assistansersättning lämnas alltid i form av en schablonersättning per timme för köp av personlig assistans eller för kostnader för personlig assistans. Den enskilde kan välja att vara egen arbetsgivare för sina assistenter eller köpa tjänsten av en assistans-anordnare, ett kooperativ eller en kommun.

³ Tidigare reglerades assistansersättning i lagen (1993:389) om assistansersättning (LASS)

Avgränsning

I översikten ingår totalt 71 domar avseende rätten till personlig assistans utifrån behov av hjälp med att kommunicera med andra eller behov av annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade. Översikten innehåller samtliga domar från Högsta förvaltningsdomstolen avseende dessa behov under perioden 1997 till och med 2011. Kammarrättsdomarna är från perioden januari 2010 till och med december 2011.

Domarna har sorterats ut med stöd av en lista på domar från Högsta förvaltningsdomstolen samt via sökningar i olika rättsdatabaser. Avsikten har varit att inkludera samtliga domar under den ovan nämnda perioden som avser något av de aktuella behoven, även om någon eller några av dem kan ha förbisetts.

Analys

De grundläggande behov som behandlas i denna översikt är behov av hjälp att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade, det fjärde och det femte grundläggande behoven som anges i 9 a § LSS. Övriga grundläggande behov⁴ har inte utelämnats i översikten, eftersom det är vanligt förekommande att det också i någon mån finns behov av hjälp med personlig hygien, måltider och av- och påklädning. Detta även om behoven inte alltid har ansetts vara av den karaktär och omfattning att det beviljats tid för dem som grundläggande behov.⁵ I översikten finns endast ett fall redovisat där det enbart fanns behov av annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade.⁶ På samma sätt är det mycket ovanligt att det enbart finns ett behov av hjälp med att kommunicera med andra.

Behov av hjälp med personlig hygien, måltider, av- och påklädning, kommunikation och tillsyn kan beviljas både inom ramen för grundläggande behov och för andra personliga behov. Det finns inte något krav på att det beviljats tid för det specifika grundläggande behovet för att få det beviljat som andra personliga behov.⁷ Det är exempelvis möjligt att få tid för hjälp med personlig hygien eller tillsyn som andra personliga behov, även om det inte beviljats tid för det som grundläggande behov.

De fem grundläggande behoven är av olika natur, de tre första avser mer praktiska hjälpbehov än de övriga två. Alla fem förutsätter att behovet är av en viss karaktär, men på olika sätt. De tre första kräver att behovet är personligt och integritetsnära⁸, medan de övriga två snarare ställer krav på ingående kunskaper om den funktionshindrade.

Det krävs underlag som visar att det finns ett behov. Det räcker på så sätt inte med en diagnos som i och för sig ofta medför svårigheter.⁹ Ibland har det funnits motstridiga uppgifter om behovet av stöd, där vårdnadshavare gett uttryck för en sak och exempelvis skolan en annan. I dessa situationer har domstolen intagit en mer restriktiv hållning i bedömningen av behovet av stöd.¹⁰

⁴ Personlig hygien, måltider samt att klä av och på sig, Anser 2011:1

⁵ Se t.ex. domar 1, 5

⁶ Se dom 13

⁷ Se domar 8, 12

⁸ RÅ 2009 ref. 57, se även Försäkringskassan Anser 2011:1

⁹ Se domar 15, 25, 49, 52, 56

¹⁰ Se domar 34, 40, 54, 65

Kommunikation

Av de domar som finns med i denna översikt framgår att det är mycket vanligt att det både finns ett behov av hjälp med kommunikation och någon form av tillsyn. I denna översikt finns inte något ärende där det enbart finns behov av hjälp med kommunikation. Det betyder dock inte att det inte kan förekomma. Det kan noteras att kommunikation är en insats som ofta sker parallellt med andra insatser. Den tid som beviljas för kommunikation är på så sätt en tid då inte annan tid redan beviljats. Detta eftersom hjälp med kommunikation även kan lämnas exempelvis under måltiden eller när det finns behov av tillsyn.

Att kunna kommunicera med andra och därmed kunna skapa och upprätthålla sociala kontakter hör till de grundläggande behoven.¹¹ För att tid för hjälp med kommunikation ska beviljas som grundläggande behov har det krävts att det funnits ett behov av kunskap om personen, funktionshindret och kommunikationssättet.¹² Det har då funnits sådana svårigheter att förmedla och ta emot budskap att det behövts ingående kunskaper om personen,¹³ dvs. svårigheter för andra personer att förstå denne. Kommunikationssvårigheten har ansetts finnas även om personen har kunnat tala några enstaka ord och i viss mån använt sig av tecken eller bilder.¹⁴ Här har troligen den enskildes förståelse för språket haft betydelse, men även aggressiva utbrott som följd av att personen inte blivit förstådd.¹⁵ Oberoende av om det utåtagerande beteendet delvis berott på kommunikationssvårigheter eller inte så har kombinationen av kommunikationssvårigheter och behov av hjälp med tillsyn inneburit att personlig assistans har beviljats.¹⁶ Avsaknad av språk, där personen pekat och visat sin vilja med kroppsspråk har också medfört en rätt till personlig assistans, även om han eller hon kunnat några ord på teckenspråk.¹⁷ En annan situation har varit att personen kunnat säga alla bokstäver/ljud, men haft svårt att kombinera dem till ord.¹⁸ Det har hänt att personen enbart beviljats tid för kommunikation utanför familj, skola m.m.¹⁹

När personen har kunnat samtala och göra sig förstådd, om än i korta meningar och med kommunikationsstöd har inte svårigheten ansetts vara av sådan art att det har berättigat till personlig assistans.²⁰ Samma sak har gällt när personen har kunnat uttrycka sig verbalt, även om det varit svårt att föra ett meningsfullt samtal, eller att det lätt har kunnat uppstå missförstånd eller att det inte rört sig om ett samtal i någon djupare mening.²¹ Det har heller

¹¹ Se domar 4, 8, 14, 43, 71

¹² Se domar 8, 17, 35, 43, 46, 57, 70, 71

¹³ Se dom 70

¹⁴ Se domar 8, 19, 20, 22, 23, 35, 46, 64

¹⁵ Se domar 4, 8, 14, 38

¹⁶ Se domar 1, 8

¹⁷ Se domar 14, 35

¹⁸ Se dom 22

¹⁹ Se domar 8, 14

²⁰ Se domar 12, 29, 57

²¹ Se domar 15, 24, 58

inte ansetts att det funnits ett behov av hjälp för kommunikation när personen har kunnat föra ett samtal och uppfatta andra meddelanden i tal och skrift, men mycket snabbt glömt vad han hört eller läst.²² Inte heller har behov av hjälp enbart vid myndighetskontakter eller läkar- och frisörbesök ansetts medföra en rätt till tid för kommunikation som grundläggande behov.²³

Personlig assistans för hjälp med kommunikation har beviljats i syfte att möjliggöra för en person att umgås med andra, trots att personen vid tidpunkten för Försäkringskassans beslut inte deltog i den typen av aktiviteter.²⁴

Annan hjälp som förutsätter ingående kunskap

Det framgår inte av lagen vad som avses med det femte grundläggande behovet ”*annan hjälp som förutsätter ingående kunskap om den funktionshindrade*”, även om viss ledning kan hämtas från förarbeten.²⁵

Enligt vad genomgången utvisar har behov av hjälp ansetts falla inom ramen för det femte grundläggande behovet dels när den enskilde, i huvudsak på grund av sitt psykiska tillstånd, krävt sådan aktiv tillsyn som närmast har karaktären av övervakning,²⁶ dvs. aktiv tillsyn av övervakande karaktär, dels när det på grund av en komplicerad medicinsk problematik funnits motsvarande behov av tillsyn.²⁷

Aktiv tillsyn på grund av psykiskt tillstånd

Enbart en psykisk funktionsnedsättning har inte i sig räckt för att det ska finnas ett behov av aktiv tillsyn av övervakande karaktär.²⁸ Det har även krävts ett utåtagerande, aggressivt beteende hos personen, samt en risk för allvarliga konsekvenser; att föremål skadas eller att personen skadar sig själv eller andra. Vidare har krävts att denna risk uppstår med en viss frekvens, det vill säga att någon ofta behöver ingripa för att hindra att det händer.²⁹ Alternativt att aggressiviteten är mycket lättväckt, oförutsägbar och mycket våldsam.³⁰

På samma sätt har kommunikationssvårigheter i kombination med en psykisk funktionsnedsättning och ett utåtagerande beteende där det finns risk att personen skadar föremål, sig själv eller andra ansetts medföra ett behov av aktiv tillsyn av övervakande karaktär.³¹

²² Se dom 6

²³ Se dom 57

²⁴ Se domar 8, 15

²⁵ Prop. 1995/96:146, 1995/96: SoU15

²⁶ Se domar 1, 2, 5, 8

²⁷ Se domar 7, 9

²⁸ Se domar 3, 6, 25

²⁹ Se domar 5, 32, 38, 53

³⁰ Se domar 39, 44

³¹ Se domar 1, 8, 17, 19, 22, 23, 35, 46, 66

Avsaknad av insikt om vad som är farligt har haft betydelse i bedömningen,³² liksom oförutsägbarhet i beteendet, såsom att personen är impulsstyrd,³³ har en avsaknad av konsekvenstänkande³⁴ och har en rymningsbenägenhet³⁵. I beskrivningen av personens problem ligger att det ska finnas ett behov av kännedom om personens funktionshinder, av ingående kunskaper om den enskilde och att hjälpen måste ges av ett begränsat antal personer.³⁶

En svårighet att generalisera, dvs. förmåga att tillämpa en viss kunskap i en annan situation än den inlärd, har tagits upp som argument för att det rör sig om behov av hjälp enligt det femte grundläggande behovet.³⁷ Det är emellertid osäkert hur domstolarna ställer sig till denna svårighet.

Passivitet, icke aktivitet, har inte ansetts medföra en rätt till personlig assistans. Trots att även det kan innebära en risk för negativa konsekvenser för den enskilde. Denna form av behov har snarast klassificerats som aktivering och motivering, vilket inte ansetts som ett grundläggande behov.³⁸ Personer som enbart ansetts ha behov av aktiverings- och motiveringsinsatser har inte ansetts ha behov av aktiv tillsyn av övervakande karaktär.³⁹ På samma sätt har behov av personalkontinuitet inte ansetts medföra en rätt till personlig assistans.⁴⁰

Även om personen har fysiska förutsättningar att klara sina grundläggande behov, kan det uppstå situationer när det krävs en hjälp som i det närmaste är att betrakta som praktisk,⁴¹ en form av kvalificerad aktivering och motivering. Insatsen krävs för att personen på grund av sin psykiska funktionsnedsättning är ur stånd att själv klara sin personliga hygien, av- och påklädning eller måltider. Denna insats förutsätter troligen en fysisk närhet till den enskilde och är att betrakta som en del av det praktiska hjälpbehovet, även om det sannolikt även krävs ingående kunskaper om den enskilde.⁴²

Aktiv tillsyn på grund av medicinsk problematik

Personlig assistans för aktiv tillsyn av övervakande karaktär har också beviljats på grund av en medicinsk problematik.⁴³ Detta även om assistansersättning inte får lämnas för sjukvårdande insatser, se 51 kap. 5 § SFB. För att det ska vara möjligt krävs således att det rör sig om egenvård⁴⁴. I dessa

³² Se domar 8, 22, 31, 66

³³ Se domar 2, 5, 8, 17

³⁴ Se dom 17

³⁵ Se dom 22

³⁶ Se domar 1, 6, 26, 48, 21, 25, 26, 29, 30, 36, 48, 49, 50, 54, 55, 58

³⁷ Se domar 10, 25, 71

³⁸ Se domar 3, 6, 36, 37, 48, 49, 67, 68

³⁹ Se domar 30, 37, 47, 48, 49, 54, 61, 68

⁴⁰ Se domar 6, 30, 37, 49

⁴¹ Se domar 5, 45

⁴² Se domar 5, 53

⁴³ Se domar 7, 9, 13

⁴⁴ Se Socialstyrelsens föreskrift, 2009:6

fall har det rört sig om vård av en teknisk karaktär i den meningen att - behovet i mycket stor omfattning har handlat om egenvård, som inte personen själv har kunnat hantera och där brister i tillsyn av personen har ansetts kunna medföra risker för personens hälsa.⁴⁵

Det har också rört sig om situationer där ett tillstånd kunnat inträffa där akut vård har varit nödvändig. Det har då krävts att personen själv inte kunnat uppmärksamma när detta tillstånd uppstått och att han eller hon inte självständigt har kunnat hantera situationen om den inträffar. I sådant fall förutsätter tillsynen kännedom om sjukdomen som sådan, om personen och hur den yttrar sig hos honom eller henne.⁴⁶ I det ligger även det behov av hjälp som kan uppstå på grund av epileptiska anfall. För att personlig assistans ska beviljas i dessa fall har det emellertid krävts en viss frekvens och en viss allvarlighetsgrad i anfallen.⁴⁷ En avsaknad av risk för skada på sig själv eller andra i samband med epileptiska anfall har inneburit att behovet inte ansetts falla inom ramen för de grundläggande behoven.⁴⁸

Andra personliga behov

Tid för aktiverings- och motiveringsinsatser samt för tillsyn som inte betraktas som grundläggande behov, kan beviljas som andra personliga behov, när personen har rätt till hjälp med sina grundläggande behov i sådan omfattning att rätt till personlig assistans föreligger.⁴⁹

I flera fall har det bedömts att det funnits ett behov av tillsyn som inte är att betrakta som grundläggande behov.⁵⁰ Påminnelser, praktiska instruktioner eller behov av struktur och rutiner har exempelvis inte ansetts ingå i de grundläggande behoven.⁵¹ Dessa behov har liksom behovet av handräckning,⁵² ansetts falla inom ramen för andra personliga behov. Behovet av att ha någon inom hörhåll för att den enskilde ska kunna påkalla uppmärksamhet, alternativt att den som utövar tillsynen behöver höra om det uppstår en hjälpsituation, har ansetts som tillsyn, men inte sådan tillsyn som är att betrakta som grundläggande behov.⁵³ I en sådan situation krävs inte ständiga ingripanden, kanske finns heller inte ett utåtagerat beteende, men det finns ändå en risk att något kan hända som i någon mån är oförutsägbart.

⁴⁵ Se domar 7, 9

⁴⁶ Se domar 13, 20, 54, 59

⁴⁷ Se domar 39, 44, 55

⁴⁸ Se dom 54

⁴⁹ Se domar 8, 41, 47, 61

⁵⁰ Se domar 4, 12, 30, 47

⁵¹ Se domar 20, 24, 41

⁵² Se dom 37

⁵³ Se dom 51

Föräldraansvaret

Av förarbeten framgår att det är behovet av extra tillsyn och omvårdnad med anledning av ett funktionshinder som ska ligga till grund för bedömning och beslut om personlig assistans.⁵⁴ Med det avses att det är de behov som går utöver vad som är normalt för barn i motsvarande ålder.⁵⁵

Vid bedömningen av omfattningen av hjälpen med de grundläggande behoven ska bortses från tid ett barn vistas på institution som tillhör stat, kommun eller landsting samt från tid barnet vistas i barnomsorg eller skola. Hänsyn ska även tas till vad som normalt kan anses falla inom ramen för det föräldraansvar som enligt föräldrabalken tillkommer alla vårdnadshavare med hänsyn till barnets ålder, utveckling och omständigheter i övrigt.⁵⁶ Föräldraansvaret ska således räknas av redan i bedömningen av de grundläggande behoven.

Jämförelsen av vad som är normalt i motsvarande ålder är svår, eftersom det finns en stor normalvariation mellan olika barn.⁵⁷ Behoven av hjälp med de grundläggande behoven i den mening som avses i 9 a § LSS har ansetts vara så begränsade för ett friskt barn i 12-årsåldern att det inte är möjligt att med hänsyn till föräldraansvaret bortse från någon nämnvärd del av den tid det tar att tillgodose dessa behov.⁵⁸ Det har även ansetts att en nioåring, en sjuåring och en sexåring utan funktionshinder inte behöver sina föräldrars medverkan för att kommunicera i vanliga sociala situationer, och att föräldraansvar därför inte ska beaktas.⁵⁹ Samma sak gäller för vid aktiv tillsyn av övervakande karaktär.⁶⁰ En fyraåring utan funktionshinder har ansetts behöva sina föräldrars medverkan för att kommunicera i vanliga sociala situationer.⁶¹ KommunikERING med myndigheter, skolpersonal etc. har ansetts falla inom ramen för föräldraansvaret.⁶²

Det är osäkert om bedömningen av föräldraansvaret ska göras annorlunda om det gäller andra personliga behov än grundläggande behov. För tillsyn som inte är av karaktären att den betraktas som grundläggande behov har ansetts att det inte fanns något föräldraansvar vid fjorton års ålder.⁶³

Det är inte enbart omfattningen, dvs. tiden, som har haft betydelse i bedömningen av föräldraansvaret, utan också karaktären på vårdbehovet. När vårdbehovet har varit omfattande och till stor del innefattat vård av ett tekniskt slag, har inte någon del räknats till föräldraansvaret, även om det handlat om mycket små barn.⁶⁴ På grund av funktionsnedsättningen och det

⁵⁴ Bet 1995/96: SoU15 s. 18

⁵⁵ Se 51 kap.6 § socialförsäkringsbalken, domar 1, 7

⁵⁶ Se dom 1

⁵⁷ Se dom 16

⁵⁸ Se dom 1

⁵⁹ Se domar 8, 14, 43, 64

⁶⁰ Se dom 8

⁶¹ Se dom 60

⁶² Se dom 25

⁶³ Se dom 51

⁶⁴ Se domar 7, 9

medicinska tillståndet behöver barnet i en sådan situation hjälp med alla moment. Föräldraansvaret verkar på så sätt minska respektive öka beroende av barnets möjligheter att själv klara av olika situationer.⁶⁵ I de fall där hjälpbehovet inte anses omfattas av de grundläggande behoven har exempelvis föräldraansvaret ansetts vara större.⁶⁶ Det har således inte någon betydelse om barnet i tid kräver samma uppmärksamhet av sina föräldrar som ett barn utan funktionsnedsättning, utan det som har betydelse är hjälpbehovets karaktär.⁶⁷

⁶⁵ Se domar 11,16

⁶⁶ Se domar 21, 63

⁶⁷ Se dom 14

Domar i Högsta förvaltningsdomstolen – mål avseende assistansersättning och personlig assistans enligt LSS

1 Regeringsrätten (RÅ 1997 ref. 23 I) – assistansersättning

Pojke 10 år, 12 år vid Regeringsrättens dom, med grav utvecklingsstörning och epilepsi.

Enligt vårdnadshavare var pojken hyperaktiv, rastlös, gav enbart flyktig kontakt. Behövde tillsyn någon gång varje natt. Måste passas oavbrutet under dagtid. Åt själv, men slängde mat och glas när han ätit färdigt. Undersökte och förstörde det han fick tag i och kunde göra andra barn illa. Om han begränsades kunde han slåss för att komma loss.

Enligt läkarintyg hade han en mycket grav utvecklingsregression med bl.a. förlust av tal, tillkomst av svåra beteendestörningar, hyperaktivitet och utspel. Han var vid undersökningstillfället oerhört hyperaktiv, utåtagerande och svårkoncentrerad och kunde inte sitta still. Någon status gick därför inte att genomföra. Hans mycket svåra beteendestörning gjorde att han var i behov av betydligt mer tillsyn och vård än barn i motsvarande ålder. Behövde ständig tillsyn, dag och natt.

Länsrätten fann att pojken var i behov av hjälp med aktiviteter som ingick i begreppet allmän livsföring samt behövde ständig tillsyn. Han hade behov av personlig assistans som vida överskred vad föräldraansvaret omfattade. Rätt till assistansersättning förelåg.

Kammarrätten fann att pojken var i behov av ständig tillsyn när han under sin vakna tid befann sig i hemmet samt att han även var i behov av viss tillsyn under nattetid. Rätt till assistansersättning förelåg.

Regeringsrätten konstaterade att pojken hade behov av praktisk hjälp i den dagliga livsföringen med bland annat personlig hygien och måltider samt klä av och på sig. Han var även i behov av ständig tillsyn och i många sammanhang beroende av aktiva insatser från föräldrarna. Föräldrarna fick ofta ingripa för att hindra att han förstörde inredning eller föremål i sin omgivning eller skadade sig själv eller andra. Domstolen fann att en sådan aktiv tillsyn förutsatte – bl.a. med hänsyn till hans svårigheter att

kommunicera – ingående kunskaper om honom och föll inom ramen för hans grundläggande behov.

Gällande föräldraansvaret konstaterade Regeringsrätten att det endast är hjälpbehov som går utöver det normala för ett barn i aktuell ålder som ska ligga till grund för bedömningen av behovet av personlig assistans (bet 1995/96:SoU15 s. 18). För ett friskt barn i 12-årsåldern är behovet av hjälp med de grundläggande behoven i den mening som avses i 9 a § LSS av begränsad omfattning. Det var därför inte möjligt att med hänsyn till föräldraansvaret bortse från någon nämnvärd del av den tid som krävdes för att tillgodose pojkens grundläggande behov. Rätt till assistansersättning förelåg.

Kommentar:

När det finns ett tillsynsbehov och det på grund av personens psykiska tillstånd ofta krävs aktiva insatser för att hindra att han eller hon skadar föremål, sig själv eller andra är tillsynen att betrakta som aktiv. En sådan tillsyn förutsätter ingående kunskaper om den enskilde, särskilt om det finns kommunikationssvårigheter, och omfattas av det grundläggande behovet annan hjälp som förutsätter ingående kunskap.

För ett barn i 12-årsåldern kan de grundläggande behoven inte anses falla inom ramen för föräldraansvaret.

2 Regeringsrätten (RÅ 1997 not 60)⁶⁸ – assistansersättning

Pojke 16 år med hypofysinsufficiens, intellektuell funktionsstörning, nedsatt impuls kontroll samt nedsatt syn. På grund av aptittrubning en mycket kraftig övervikt.

Enligt läkarintyg behövde han fortlöpande hjälp av annan för att kunna studera, förvärvsarbeta och sköta sin kost. Hade även behov av hjälp med medicinering, sitt psykiska handikapp och avvikande beteende.

Länsrätten fann att pojken hade rätt till assistansersättning.

Kammarrätten konstaterade att personlig assistans skulle vara förbehållen krävande eller i olika avseenden komplicerade situationer, i regel av mycket personlig karaktär. Avgörande skulle vara att den enskilde behövde personlig hjälp för att klara sin hygien, klä sig och klä av sig, inta måltider eller kommunicera med andra. Assistans skulle även ges i situationer där den enskilde behövde kvalificerad hjälp i det dagliga livet. Pojkens sjukdom kunde leda till okontrollerad viktökning och en för tidig död om inte näringsintaget reglerades. Domstolen fann att pojkens funktionsstörningar

⁶⁸ Målet gäller perioden före lagändringen den 1 juli 1996. Samtidigt har Högsta förvaltningsdomstolen hänvisat till domen som exempel på aktiv tillsyn av övervakande karaktär.

sammantaget medförde att han hade ett omfattande behov av stöd. Rätt till assistansersättning förelåg.

Regeringsrätten konstaterade att sjukdomen ledde till okontrollerad viktökning och en för tidig död om näringsbehovet inte reglerades. Därutöver saknade pojken förmåga att sköta sin kosthållning och behövde därför ständigt övervakas. Övervakningen försvårades av att hjärnskadan förorsakat en intellektuell funktionsstörning och nedsatt impuls kontroll. Domstolen fann att behovet var av sådan art och omfattning att han hade rätt till assistansersättning.

Kommentar:

Målet gällde perioden före 1 juli 1996 dvs. före införandet av 9 a § LSS och gränsdragningen mellan grundläggande behov och andra personliga behov. Det innebär att Regeringsrätten inte prövade om hjälpbehovet skulle anses ingå i de grundläggande behoven. Möjligen hade ersättning inte beviljats om det gällt perioden efter. Målet kan trots det jämföras med RÅ 1997 ref. 23 I med hänsyn till den tillsyn som krävdes på grund av det psykiska tillståndet och den bristande impuls kontrollen.

3 Regeringsrätten (RÅ 1997 ref. 28) – personlig assistans enligt LSS

Man 31 år med schizofreni, hjärnskada och hörselnedsättning.

Mannen hade behov av någon som stödde, uppmuntrade och motiverade honom att sköta sin hygien, byta kläder, tvätta och städa, handla mat samt att äta.

Länsrätten konstaterade att mannen led av vanföreställningar, hallucinationer och hade en dålig realitetsanpassning under akuta sjukdoms skov. Han var verbal och hade lätt att uttrycka sig. Efter självmordsförsök hade han tagits in på psykiatrisk klinik, som han snabbt avvikit från. Han var under sina skov oförmögen att klara sitt dagliga liv. Ville fly från sig själv. Kunde under dessa perioder, vilka återkom minst en gång per månad, inte äta, sköta sin hygien alternativt åt eller duschade för mycket. Han behövde alltid uppmuntran och motivation. På så sätt kunde skov undvikas. Länsrätten fann det uppenbart att han behövde hjälp i form av motivation. Rätt till personlig assistans förelåg.

Kammarrätten fann att mannen på grund av sitt psykiska funktionshinder hade behov av hjälp i sin dagliga livsföring. Emellertid kunde han motiveras till att själv klara att inta måltider, sköta sin hygien, klä på sig och att utföra andra dagliga sysslor. Behovet av motivation och uppmuntran kunde inte hänföras till de grundläggande behoven. Rätt till personlig assistans förelåg inte.

Regeringsrätten fann att mannen själv kunde tillgodose sina grundläggande behov och att den hjälp som behövdes var att aktivera honom. Hans behov

fick därför anses vara av ett annat slag än det som förutsätts i 9 a § LSS (jfr prop. 1995/96:146 s. 13 och 20). Rätt till personlig assistans förelåg inte.

Kommentar:

Insatser i form av aktivering och motivering ingår inte i de grundläggande behoven.

4 Regeringsrätten (RÅ 2000 ref. 11) – assistansersättning

Man 33 år med grav mental retardation och autistiska drag.

Enligt modern hade sonens specifika handikapp alltid medfört stora svårigheter och en omfattande särbehandling. I särskolan hade man haft stora svårigheter att tolka hans beteende varför han ofta känt sig oförstådd och kunde bli aggressiv på ett sätt som var svårbemästrat för skolans personal.

Enligt läkarintyg behövde mannen tillsyn varje morgon med morgontoalet, hjälp med påklädning så han satte på sig kläderna i rätt ordning. Behövde hjälp med hygien. Hade svårt att vänja sig vid nya miljöer och vid främmande människor. Om han blev stressad kunde han visa aggressiva tendenser, men var i övrigt lugn och foglig. Klarade inte på något sätt att resa i kollektiv trafik. Hade inte ett rent tal och därför också svårt att göra sig förstådd.

Enligt Försäkringskassans utredning framgick bland annat att han kunde lämnas ensam kortare stunder, t.ex. när mamman var och handlade.

Länsrätten bedömde att mannen behövde personlig assistans för sin dagliga livsföring under i genomsnitt 30 timmar i veckan.

Kammarrätten fann att utredningen i målet inte kunde anses medföra behov av sådan personlig assistans som avses i LASS under i genomsnitt mer än 20 timmar i veckan.

Regeringsrätten ansåg att mannen hade behov av hjälp med personlig hygien, måltider samt av- och påklädning. Under sin vakna tid behövde han så gott som ständig tillsyn. Emellertid var det endast till en mindre del fråga om en sådan aktiv tillsyn som i praxis (RÅ 1997 ref. 23 I, RÅ 1997 not. 60) ansetts ligga inom ramen för de grundläggande behoven. Domstolen konstaterade att till de grundläggande behoven hör att kunna kommunicera med andra och därmed kunna upprätthålla sociala kontakter. Av handlingarna framgick att mannens språkliga förmåga var begränsad till enstaka ord och korta fraser, han uttryckte sig främst genom signaler i beteende och ansiktsuttryck. När han kände sig oförstådd blev han frustrerad och kunde då bli aggressiv. Till bilden hörde att han hade svårt att vänja sig vid nya miljöer och främmande människor och att han hade blivit starkt bunden till modern och hemmiljön. Domstolen fann att mannen hade särskilda svårigheter att kommunicera med andra och ett behov av tillgång

till person med ingående kunskap om honom. Rätt till assistansersättning förelåg.

Kommentar:

Mannens behov av tillsyn ansågs inte falla inom ramen för de grundläggande behoven. Det framgick inte att mannen saknade insikt i vad som kunde vara farligt för honom, eller att han lätt kunde bli frustrerad eller aggressiv. Det aggressiva beteendet var snarare kopplat till hans bristande kommunikation, än hans behov av tillsyn.

5 Regeringsrätten (RÅ 2000 not 97) – assistansersättning

Kvinna 24 år med schizofreni.

Enligt föräldrarna behövde kvinnan någon i alla situationer, dels för det praktiska, dels för att prata kring tankar som dök upp. Om hon inte fick prata då fick hon ångest och kunde kasta saker, skrika och springa ut i gatan. Det tog minst ett halvår att lära känna kvinnan, och minst ett halvår för henne att acceptera någon ny person.

Enligt läkartintyg hade kvinnan behov av hjälp med personlig hygien och skötsel av personliga tillhörigheter. Badade två till tre gånger per dag och behövde då assistans. Sängvätning förekom regelbundet. Kunde inte själv välja lämpliga kläder och gjorde återkommande byten under dagen. Vid måltider måste maten läggas upp i små portioner, hon åt annars så glupskt att hon kräktes. Betydelsen av struktur i form av fasta rutiner var mycket stor och bidrog när den kunde upprätthållas till en gynnsam social utveckling. Hon behövde även stöd för att komma ut till meningsfulla aktiviteter och utvecklande kontakter.

Enligt den personlige assistenten tog det väldigt lång tid att skapa en relation till kvinnan. I början slog kvinnan henne, fortfarande kunde hon bli arg, men det riktades inte mot henne. Skapade man inte en relation till kvinnan, så lyssnade hon inte.

Länsrätten fann att kvinnans psykiska funktionshinder var av sådan art att hon fick anses vara helt ur stånd att själv klara de grundläggande behoven med t.ex. sin hygien, mat och påklädning. Hon var i behov av kvalificerad hjälp av personer med särskild kunskap och fördjupad kännedom om just hennes problematik för att hon skulle ta emot hjälp. Rätt till assistansersättning förelåg.

Kammarrätten fann att kvinnan hade en fysisk förmåga att klara sina basala behov. Emellertid framgick det att hon inte på egen hand klarade att tillgodose dessa då hon saknade förmåga att bedöma hur mycket hon kunde äta och på vilket sätt hon skulle klä sig. Rätt till assistansersättning förelåg.

Regeringsrätten ansåg att det av utredningen bl.a. framgick att kvinnan hade svåra tankestörningar med åtföljande koncentrationssvårigheter och plötsliga aggressionsutbrott. Hon kunde tekniskt sköta sina basala behov, men inte fullfölja aktiviteten utan hjälp. Hon handlade oberäkneligt och irrationellt. Hon behövde ständigt någon i sin närhet som förstod hur hon fungerade och kunde ge henne stöd och hjälp. På grund av aggressionsutbrotten kunde hon bli farlig för sig själv och för omgivningen. Domstolen fann att kvinnan var i stort behov av praktisk hjälp i den dagliga livsföringen med bl.a. personlig hygien och måltider samt med att klä sig. Den hjälp hon behövde kunde inte anses bestå i huvudsak av sådana aktiverings- och motiveringsinsatser som enligt förarbeten till lagen inte bör ge rätt till personlig assistans, utan hon var i behov av sådan aktiv tillsyn som i praxis ansetts falla inom ramen för de grundläggande behoven. Det fick också ansetts visat att den hjälp hon behövde förutsatte ingående kunskaper om henne. Rätt till assistansersättning förelåg.

Kommentar:

Behov av hjälp för att utföra de grundläggande behoven, trots att personen har de fysiska förutsättningarna, kan röra sig om en mer kvalificerad insats än sådana aktiverings- och motiveringsinsatser som inte bör ge rätt till personlig assistans. Så kan vara fallet där karaktären och omfattningen av den psykiska funktionsnedsättningen ställer krav på sådan praktisk hjälp som är en förutsättning för att den enskildes grundläggande behov ska kunna tillgodoses (prop. 1995/96:146 s. 13).

6 Regeringsrätten (RÅ 2003 ref. 33) – assistansersättning

Man 54 år med skador efter hjärnblödning.

Enligt egna uppgifter hade han senaste åren haft en del epileptiska anfall som krävt sjukhusvård. Han hade avvikit från sjukhuset flera gånger och gått vilse.

Enligt hustrun kunde mannen orientera sig i hemmet men visste inte var köksaker och liknande fanns. Kunde laga sig soppa men glömde att stänga av spisplattor och kaffebryggaren m.m. Kunde duscha två-tre gånger efter-som han glömde att han gjort det tidigare. Kunde inte raka sig eller klippa naglarna. Behövde ibland hjälp vid toalettbesök.

Enligt läkarintyg var mannen inte orienterad i tid och rum, klarade inte att genomföra en aktivitet/handling. Hade ett mycket nedsatt minne och initiativförmåga. Klarade sig motoriskt relativt bra. Enligt arbetsterapeutiskt utlåtande behövde han hjälp med att avgöra kläder efter väder och saknade mättnadskänsla. Han kunde röra sig och tala, men visste inte var han bodde och kunde inte hitta hem. Behövde ständig tillsyn under vakna timmar samt på natten när han steg upp. Han blev orolig och styrdes impulsivt av något han sett eller hört i media, vilket kunde betyda att han lämnade lägenheten.

Enligt psykolog var mannens ordföråd välbevarat men han kunde inte föra ett teoretiskt eller abstrakt resonemang.

Länsrätten fann att även om mannen motoriskt till stor del kunde sköta sina grundläggande behov saknade han förmåga att relevant utnyttja sina fysiska funktioner. Han hade ett mycket nedsatt minne, intellekt och initiativförmåga och klarade inte av praktiska göromål, han var därför i behov av ständig tillsyn och personlig assistans. Detta kunde endast göras av en person som mannen lärt känna och litade på och som hade särskild kännedom om honom. Rätt till assistansersättning förelåg.

Kammarrätten fann att mannen hade behov av viss praktisk hjälp med sin personliga hygien som borde anses som grundläggande behov. Det gällde dock inte måltider och av- och påklädning, där behovet av hjälp inte var av en sådan personlig och kvalificerad art. Det var inte fråga om sådan aktiv tillsyn som i praxis (RÅ 2000 not 97, RÅ 1997 ref. 23 I, RÅ 1997 not 60) ansetts falla inom ramen för de grundläggande behoven.

Regeringsrätten menade att den hjälp mannen behövde med sin personliga hygien, intagande av måltider samt av- och påklädning fick anses vara av begränsad omfattning. Inte heller hade han något egentligt behov av hjälp med att kommunicera. Av målet framgick att han kunde föra samtal och uppfatta andra meddelanden i tal och skrift, även om han glömde mycket snabbt vad han hört eller läst. Avgörande var om hans bristande minnesfunktioner och orientering kunde anses utgöra en sådan annan hjälp som förutsatte ingående kunskaper om honom. Domstolen konstaterade att enbart aktivering och motivering inte ansetts avse de grundläggande behoven (RÅ 1997 ref. 28). Så hade däremot varit fallet när den funktionshindrade, i huvudsak på grund av sitt psykiska tillstånd, krävt sådan aktiv tillsyn som närmast haft karaktären av övervakning (RÅ 1997 ref. 23 I, RÅ 1997 not 60 och RÅ 2000 not 97). Domstolen fann att mannens behov av vägledning var av relativt kontinuerlig art, eftersom han snabbt glömde vad som sagts till honom och vad han gjort. Det kunde dock inte anses vara fråga om ett behov av sådan aktiv tillsyn som var av övervakande karaktär. Även om det var påkallat med viss personalkontinuitet och kännedom om hans funktionshinder, kunde det inte anses att hjälpen måste ges av ett begränsat antal personer och att den förutsatte ingående kunskaper om honom. Denna del kunde därför inte anses avse hans grundläggande behov. Mannen hade inte rätt till assistansersättning.

Kommentar:

För att tillsyn ska ingå i de grundläggande behoven krävs att det finns ett behov av kännedom om funktionshindret, av ingående kunskaper om den enskilde samt att hjälpen måste ges av ett begränsat antal personer. Det räcker inte att det är påkallat med viss personalkontinuitet och kännedom om den enskildes funktionshinder. Mannen hade vissa besvär med att kommunicera, men ansågs inte behöva hjälp med kommunikation.

7 Regeringsrätten (RÅ 2008 ref. 17) – assistansersättning

Flicka 5 år med totalförlamning av armar och ben, urin och faecesinkontinens.

Enligt läkarintyg hade flickan problem med intag av föda, beroende av respirator dygnet runt och med tracheostomi. Flickan hade en svår totalförlamningsskada på grund av brott på nackkota II-III. Hade ingen som helst förmåga att andas på egen hand. Måste på natten vändas ett flertal gånger. Hade periodvis infektioner och måste då sugas mer än vanligt. Hade problem med spasticitet som kom i skov under hela dygnet och som behövde behandlas varje gång. Vid spasticitet fick hon ont, kunde kräva mediciner och hon behövde behandlas i armar och ben.

Enligt vårdnadshavare behövde flickan ständig hjälp dygnet runt. Hon hade konstant varje natt avbrott i sömnen för olika sorters hjälp. En hjälp som måste ges direkt av fyra alerta händer.

Länsrätten fann att vid en ålder av fem år måste hänsyn tas till det normala föräldraansvaret avseende barnets omvårdnad.

Kammarrätten fann det visat att flickan behövde aktiv hjälp av två personer dygnet runt. Viss del av omvårdnadsbehovet fick dock anses ingå i det normala föräldraansvaret. Det var endast den extra tid som flickan krävde som skulle ersättas med assistansersättning.

Regeringsrätten konstaterade att vid barns rätt till assistansersättning ska föräldrars ansvar enligt föräldrabalken beaktas på så sätt att ersättning ska utgå endast för sådan hjälp barnet behöver som inte ingår i det vanliga föräldraansvaret. Enligt praxis skulle omfattningen av föräldraansvaret för ett friskt barn i samma ålder jämföras med behovet hos det funktionshindrade barnet. Domstolen fann att den omvårdnad flickan behövde inte enbart var mer omfattande än de flesta andra funktionshindrade, den var också av en annan karaktär. Till mycket stor del var det fråga om vård av rent tekniskt slag. Flickan hade dock rätt att av sina föräldrar få omvårdnad, trygghet och god fostran utan att föräldrarna samtidigt skulle behöva sköta om den speciella tekniska vård hon behövde. Behovet på grund av hennes funktionshinder skulle därför i sin helhet tillgodoses genom assistansersättning.

Kommentar:

Karaktären av vårdinsatsen har betydelse vid bedömningen av föräldraansvaret. Det är på så sätt inte möjligt att enbart se till omfattningen, dvs. tiden, av den omvårdnad som krävs för barn i en viss ålder. Om behovet av hjälp på grund av funktionsnedsättningen till stor del rör omvårdnad av rent tekniskt slag bör inte föräldraansvaret beaktas för att tillgodose detta behov.

Aktiv tillsyn på grund av medicinsk problematik kan i vissa fall anses falla inom ramen för det grundläggande behovet annan hjälp som förutsätter ingående kunskap.

8 Regeringsrätten (RÅ 2010 ref. 17) – personlig assistans enligt LSS

Pojke 9 år med autism, XYY-syndrom och utvecklingsstörning.

Enligt pojken fanns behov av aktiva hjälpinsatser vid toalettbesök, byte av blöja, tandborstning, daglig dusch, påklädning, fram- och borttagning av mat. Behövde hjälp med kommunikation samt med hjälp under fritiden i form av ledsagning och aktivering. Var i behov av ständig tillsyn, kunde vara utåtagerande både mot sig själv och mot andra. Förstod inte faror och var impulsstyrd. Han kunde inte lämnas ensam och det krävdes ständiga ingripanden.

Enligt läkarintyg behövde han i stort sett hjälp i alla dagliga aktiviteter. Han hade uttalade kommunikationssvårigheter. Kunde möjligtvis förstå enkla uppmaningar, men hade svårt att kommunicera sin vilja och förstå uppmaningar. Hade ingen förståelse för farofyllda situationer, kunde plötsligt springa ut i trafiken. Tyckte om att kasta, kastade gärna sten på fordon. Blev lätt arg och frustrerad, förstörde då ofta saker. Enligt psykologutlåtande innebar pojkens autism svårigheter inom det kommunikativa området, inom tal- och språkutveckling samt språk- och ordförståelse. Han hade stora svårigheter att förstå det sociala samspelet och att kunna initiera och upprätthålla ömsesidigt socialt samspel. Hade också problem med beteenden och intressen. Var oftast kvar bara kortare stunder i en aktivitet. Han hade även stora svårigheter med att generalisera sin kunskap och sina förmågor, färdigheter och erfarenheter. Var hjälpt av tydlig struktur och rutiner. Reagerade på missförstånd som kunde uppstå t.ex. på grund av kommunikationsproblem eller oplanerade förändringar.

Länsrätten fann att pojken visserligen behövde ständig tillsyn, men behövde i ringa omfattning aktiva insatser för att klara grundläggande rutiner. Behovet av tillsyn kunde inte anses vara av sådan karaktär att de skulle beaktas inom ramen för de grundläggande behoven.

Kammarrätten konstaterade att det av utredningen framgick att på fritidshemmet kunde pojken själv ta initiativ till att gå på toaletten, personal hjälpte till vid behov. Han åt och klädde av och på sig själv, behövde hjälp med fram- och bortplockning och med att knyta skor. Kunde be om hjälp, påkalla uppmärksamhet, förmedla sina känslor och förstå vad som förmedlades till honom. Han tränade kommunikation via bilder. Hade svårt med språkförståelse, att ta in och förstå många talade ord, lägga nya erfarenheter till gamla, använda kunskaper och erfarenheter i nya sammanhang. Använde ett fåtal bärande ord. Upprepade vad han hört andra säga. Hade behov av vuxen i närheten för att vara redo för gränssättning och inläring. Kunde vid frustration bli utåtagerande mot sig själv och sin omgivning. Domstolen fann att pojken i huvudsak själv klarade av att äta, ta hand om sin personliga hygien och att klä- av och på sig. Även om utredningen visade att han vid frustration kunde bli utåtagerande var hans tillsynsbehov inte av sådan övervakande karaktär att han hade rätt till personlig assistans. Avseende kommunikation fann domstolen att han hade svårt med språkförståelse, men att behovet var tillgodosett i skola och

fritidshem. Vid kontakter med vänner och främmande barn fick föräldransvaret beaktas.

Regeringsrätten konstaterade att det hör till grundläggande behoven att kunna kommunicera med andra och därmed kunna skapa och upprätthålla sociala kontakter. Domstolen fann att utredningen visade att det krävdes kunskap om pojken, hans funktionshinder och hans kommunikationssätt för att kunna förstå vad han ville säga och för att hjälpa honom att uppfatta budskap som andra ville förmedla till honom. Han saknade insikt om vad som var farligt, kunde lätt bli frustrerad och reagerade då ofta med att bli aggressiv och destruktiv, samt att ständiga ingripanden krävdes för att hindra att hans reaktioner vändes mot honom själv, andra människor eller egendom. Den aktiva tillsynen som krävdes i dessa avseende förutsatte – bl.a. på grund av hans kommunikationssvårigheter – goda kunskaper om honom och omfattades därför av hans grundläggande behov (jfr RÅ 1997 ref. 23 I). Det var inte möjligt att med hänvisning till föräldraansvar bortse från någon nämnvärd del som krävdes för att tillgodose behovet av aktiv tillsyn.

Pojken hade behov av hjälp med kommunikation med kontakter med människor utanför skoltid. Eftersom en nioåring utan funktionshinder inte behöver sina föräldrars medverkan för att kommunicera i vanliga sociala situationer skulle något föräldraansvar inte beaktas.

Regeringsrätten konstaterade att den som har rätt till personlig assistans för sina grundläggande behov också har rätt till sådant stöd för sina andra personliga behov. Pojken hade alltså rätt till personlig assistans även för t.ex. aktiverings- och motiveringsinsatser samt för tillsyn som inte kunde räknas som aktiv, om behoven inte tillgodosågs på annat sätt.

Kommentar:

Jfr RÅ 1997 ref. 23 I (dom nr 1).

Den som har rätt till personlig assistans för sina grundläggande behov har rätt till personlig assistans för andra personliga behov. Bland dessa ingår aktiverings- och motiveringsinsatser och sådan tillsyn som inte är att betrakta som grundläggande behov.

För att tid för kommunikation ska beviljas förutsätts att det krävs kunskap om den enskilde, hans funktionshinder och kommunikationssätt.

9 Högsta förvaltningsdomstolen (mål nr 5472-10) – assistansersättning

Flicka 4 år med hjärnskada, CP-syndrom, nutritionssvårigheter, kortikal synskada och höftledsluxation.

Flickan menade genom ombud att hon behövde hjälp dygnet runt. Hon kunde inte kommunicera. Hennes enda trygghet var att känna närhet och

beröring, hon var därför beroende av att ständigt hållas i famnen. Hennes hörsel var bra, men hon var känslig för höga ljud. Vaknade ofta på natten och var då i behov av aktiva hjälpinsatser. Uppmärksamhet krävdes i fall hon kräktes, hostade eller behövde vändas. Hon behövde så mycket hjälp nattetid att hon måste ha vaken assistans hela natten. Fick medicin tre gånger per dag.

Enligt läkarintyg hade flickan inga egna medvetna rörelser, ingen huvud- eller bålkontroll. Befann sig på en utvecklingsnivå på mellan en till två månader. På grund av synskadan hade hon svårt att tolka synintryck. Hennes obstipationsproblematik likande en neurogen tarmrubbning och krävde lavemang varje dag. Alla förändringar och nya intryck omkring henne gjorde att hon reagerade med kräkningar, sömnproblem och oro. Måste introduceras länge, men behövde också nya intryck och erfarenheter för att utvecklas. Behövde ett fåtal personer som kände henne väl, som kunde tolka hennes signaler och lugna henne, som visste hur hon skulle matas, skötas och förberedas.

Länsrätten fann att ett barn i flickans ålder utan funktionshinder fortfarande måste anses ha ett betydande behov av hjälp och stöd av sina föräldrar. Det var därför rimligt att med hänvisning till föräldraansvaret bortse från viss del av den tid som krävdes för att tillgodose flickans behov.

Kammarrätten konstaterade att rättspraxis innebär att ersättning endast ska utgå för sådan hjälp som inte ingår i det vanliga föräldraansvaret men att huvudprincipen kan frångås när vården är av annan karaktär och till mycket stor del av rent tekniskt slag. Flickan behövde, förutom omfattande andningshjälp, hjälp att röra, vända och förflytta sig, matning och gastronomi, personlig hygien och behandling av spasticitet. Därutöver att det framkommit att flickan var extremt resurskrävande att vårda i hemmet. Domstolen fann att vårdbehovet var så speciellt och omfattande att det till allra största delen inte rymdes i det normala föräldraansvaret för ett barn i motsvarande ålder. Det var därför inte möjligt att med hänvisning till föräldraansvaret möjligt att bortse från någon nämnvärd del av den tid som krävdes för att tillgodose flickans behov.

Högsta förvaltningsdomstolen gjorde samma bedömning som kammarrätten.

Kommentar:

Jfr 2008 ref. 17 (dom nr 7).

Domar i kammarrätterna – mål avseende assistansersättning och personlig assistans enligt LSS

10 Kammarrätten i Göteborg (mål nr 22-10) – personlig assistans enligt LSS

Pojke 12 år med autism och medelsvår psykisk utvecklingsstörning, ångesttillstånd och kromosomförändring xxy.

Pojken menade genom ombud att han hade behov av hjälp med personlig hygien, måltider, att klä av och på sig, kommunikation och aktiv tillsyn under hela sin vakna tid, eftersom han annars riskerade att skada sig själv och andra. Gällande kommunikation förstod föräldrar, skola och fritids honom. Kommunen jämförde hans agerande och behov på fritids med hemma. Emellertid var det självklart att man på skola och fritids hade andra verktyg och förutsättningar att skapa exakt den miljö som han var i behov av.

Enligt psykolog var han beroende av att visa visuellt vad han menade. Kunde inte generalisera, dvs. det han lärde sig på fritids kunde han inte tillämpa hemma.

Länsrätten fann med hänvisning till pojkens beteende och förmåga att kommunicera på fritids att han inte hade sådana kommunikationssvårigheter som ensamma eller tillsammans med ett kvalificerat behov av aktiv tillsyn/övervakning föranleder behov av personlig assistans. Därutöver att pojken kunde klara av sina grundläggande behov på fritids och att den träning som föräldrarna behövde för att hjälpa pojken inte ingick i personlig assistans.

Kammarrätten konstaterade att Regeringsrätten för en tidigare period funnit att pojkens behov av kommunikering krävt kunskap om honom, hans funktionshinder och hans kommunikationssätt. Därutöver att han bl.a. på grund av kommunikationssvårigheter var i behov av aktiv tillsyn av övervakande karaktär. Rätt till personlig assistans förelåg.

Kommentar:

Kammarrätten följde Regeringsrättens tidigare dom gällande samma barn, RÅ 2010 ref. 17 (dom nr 7).

11 Kammarrätten i Göteborg (mål nr 149-09) – assistansersättning

Flicka 6 år med en svår CP-skada av typ spastisk diplegi, epilepsi, mikrocefali, generellt försenad talutveckling, saknade språk, astma, nutritionsproblem, begynnande skolios och stora sömnsvårigheter.

Var enligt egna uppgifter i behov av samma omvårdnad som ett spädbarn. Tiden som Försäkringskassan beräknat för hjälp vid måltider och personlig hygien var för lågt beräknad. Hade även ett omfattande hjälpbehov med kommunikering. Kommunicerade via joller, skrik och blickrörelser. Det krävdes ingående kunskaper om henne och hennes sätt att samspela med omgivningen för att möjliggöra kommunikation. Var även i behov av kommunikationsträning.

Länsrätten gjorde samma bedömning som Försäkringskassan avseende personlig hygien. Däremot skulle föräldraansvaret för måltider justeras till 15 min per måltid och hänsyn tas till fler lovveckor per år. Gällande kommunikation menade domstolen att flickan under skoltid hade en särskild person som hjälpte henne och att hon hade assistans i hemmet. Utredningen gav inte stöd för att en person med ingående kunskap om henne kunde tolka henne bättre än någon annan. Ett avdrag om 9 timmar per vecka och 14 timmar per lovvecka för föräldraansvar ansåg domstolen var rimligt med hänsyn till flickans ålder.

Kammarrätten konstaterar att flickan beviljats assistans med 85 timmar per vecka. Efter avdrag för förskola hade hon därmed personlig assistans nästan all vaken tid. För ett barn i flickans ålder måste ett visst föräldraansvar beaktas. Någon ytterligare tid skulle därför inte beviljas.

Kommentar:

Domen är före HFD:s mål nr 5472-10 (dom nr 9). Eventuellt hade bedömningen blivit en annan om den kommit därefter. Båda barnen hade ett multifunktionshinder. Samtidigt kanske barnet i detta fall kunde klara vissa moment själv, något som påverkar bedömningen av föräldraansvaret.

12 Kammarrätten i Göteborg (mål nr 422-10) – personlig assistans enligt LSS

Pojke 11 år med lindrig kognitiv utvecklingsstörning samt microcefali. Eksem.

Var enligt egna uppgifter i behov av mer hjälp vid personlig hygien, på- och avklädning, kommunikation och aktiv tillsyn än vad socialnämnden ansett. Hade problem att kommunicera med barn i samma ålder, hade svårt för dem som inte förstod honom på grund av hans otydliga uttal. Det gjorde att han riskerade att skada sig själv, andra och föremål.

Klarade enligt läkarintyg att äta själv, behövde hjälp att skära maten. Behövde hjälp med all personlig hygien och med av- och påklädning. Sov oroligt och vaknade ofta. Var stor för sin ålder, hade hänt att han slagit sönder dörrar. Bet ofta i kläder, kunde inte lämnas ensam då han kunde kasta saker omkring sig. Problem med eksem, måste smörjas flera gånger om dagen. Svårt med talet, treordsmeningar. Kunde inte läsa eller skriva, men arbetade med bokstäver. Behövde alltid hjälp för att kommunicera med andra. Försökte med bilder och teckenspråk i skolan, använde ändå inte teckenspråk. Enligt arbetsterapeut behövde han viss praktisk hjälp med måltider samt även påstötning vid av- och påklädning och personlig hygien.

Länsrätten fann med hänsyn till att pojken kunde samtala och göra sig förstådd, om än i korta meningar och annat kommunikationsstöd, att hans kommunikationssvårigheter inte var av sådan art att de berättigade till personlig assistans. Han var heller inte i behov av kvalificerade aktiverings- eller motiveringsinsatser. Då han trots sitt funktionshinder klarade många moment i sin vardag när det gällde förflyttning, måltider, att klä av och på sig och att kommunicera med andra ansåg domstolen att han kunde uppnå goda levnadsvillkor med de timmar som beviljats.

Kammarrätten instämde i länsrättens bedömning av de grundläggande behoven, men konstaterade att personlig assistans även ska ges i andra situationer där den enskilde behöver kvalificerad hjälp som ingår i det dagliga livet (prop. 1992/93:159 s. 64). Domstolen fann att pojken var i behov av tillsyn som inte räknades som aktiv och vissa aktiverings- och motiveringsinsatser, främst vid hygiensituationer. I enlighet med 9 a § andra stycket LSS och RÅ 2010 ref. 17 var han därför berättigad till personlig assistans för dessa behov. Fler timmar beviljades.

Kommentar:

RÅ 2010 ref. 17 (dom nr 8) har haft betydelse för att behov av hjälp med aktiverings- och motiveringsinsatser samt tillsyn ska beviljas som andra personliga behov.

13 Kammarrätten i Göteborg (mål nr 1551-09) – assistansersättning

Man 21 år med ovanlig blodsjukdom.

Enligt egna uppgifter kunde han börja blöda både in- och utvärdes utan att själv märka det. För att kunna läsa av honom ordentligt och för att med säkerhet kunna säkerställa vilken hjälp han behövde krävdes ingående kunskap om honom.

Enligt läkarintyg innebar mannens sjukdom att svåra infektioner och blödningar kunde uppstå väldigt akut. Tillsyn krävdes av en person som hade mycket god kännedom om hans sjukdom. Han hade även ständiga skelettsmärter, genomgick gammargardbehandling varannan vecka. Med hänvisning till att sjukdomen var sällsynt och speciell och att varje person

med sjukdomen hade olika manifestationer av den krävdes ingående kunskap om mannen som person för att på bästa sätt hjälpa honom till en tillvaro utanför sjukhuset.

Länsrätten fann att det fanns behov av ytterligare 12 timmar per vecka, dvs. totalt 76 timmar.

Kammarrätten fann att det medicinska underlaget tydde på att tillsynen inte enbart förutsatte kännedom om sjukdomen som sådan, utan även om mannen och hur sjukdomen yttrade sig hos honom. Mannen beviljas assistansersättning enligt yrkande 129 timmar per vecka.

Kommentarer:

Jfr RÅ 2008 ref. 17 (dom nr 7) och HFD 5472-10 (dom nr 9), båda målen gäller aktiv tillsyn av övervakande karaktär på grund av medicinska orsaker, jfr även KRNJ 501-11 (dom nr 49).

14 Kammarrätten i Göteborg (mål nr 1666-09) – personlig assistans enligt LSS

Pojke 7 år med medelsvår kognitiv utvecklingsstörning monopares höger ben, epilepsi och hörselnedsättning.

Hade enligt läkarintyg ingen egen kommunikation, pekade sig fram och visade med kroppsspråk. Kunde säga nej när det var något han inte ville göra. Hade lärt sig några ord på teckenspråk. Fick lätt aggressionsutbrott, slog sönder föremål när han inte gjorde sig förstådd. Hade svårt att koncentrera sig, gick gärna runt och rörde på saker. Verkade å andra sidan stillsam och koncentrerad när det behövdes. Enligt psykolog fungerade han på en utvecklingsnivå motsvarande en två- treåring. Hade lärt sig några ord på teckenspråk. Enligt personal på förskola hade balansen utvecklats sedan han kom dit. Var omedveten om faror, skulle kunna gå i väg med vilken vuxen som helst.

Länsrätten fann att han behövde hjälp bl.a. vid på- och avklädning och personlig hygien, men då jämnåriga barn utan funktionshinder behövde i det närmaste ständigt närvaro av en vuxen samt stöttning och hjälp i vardagen, ansågs dessa insatser ingå i föräldraansvaret. Eftersom han förstod talat språk, och i viss mån kunde uttrycka sig, behövde han inte personlig assistans för att kommunicera. Han kunde bli frustrerad och få utbrott men behövde inte personlig hjälp i förskolan, därför rörde det sig inte om annan hjälp som förutsatte ingående kunskap. Personlig assistans kunde inte beviljas.

Kammarrätten konstaterade att till de grundläggande behoven hör att kunna kommunicera med andra och att därmed kunna skapa och upprätthålla sociala kontakter. Domstolen fann att behovet av kommunikation var tillgodosett inom familjen och på förskola och uppstod i första hand i kontakt med andra. Då barn i 7-8 årsåldern normalt har omfattande

kontakter med andra och aktiviteter utan föräldrars medverkan var det inte möjligt att med hänvisning till föräldraansvar bortse från någon nämnvärd del av hjälpbehovet vid kommunikation. Det är normalt med ett visst behov av tillsyn, men enbart i undantagsfall var det fråga om sådan aktiv tillsyn som pojken var i behov av. Även behovet av hjälp med personlig hygien samt av- och påklädning var begränsat för ett barn utan funktionsnedsättning. Pojken hade rätt till personlig assistans för hygien, att klä av och på sig, kommunikation och aktiv tillsyn.

Kommentar:

Vid bedömningen av föräldraansvar är det inte möjligt att enbart se till omfattningen – tiden – ett barn i motsvarande ålder utan funktionsnedsättning tillbringar med sina föräldrar. Om karaktären av behovet är sådant att det avviker från vad som är att betrakta som normalt minskar föräldraansvaret trots att omfattningen är densamma som för ett barn utan funktionsnedsättning.

15 Kammarrätten i Göteborg (mål nr 2506-09) – personlig assistans enligt LSS

Pojke 9 år med autism. Fråga om rätten till personlig assistans.

Enligt utredningen hade pojken behov av hjälp med av- och påklädning i form av vägledning och hjälp med knappar, skosnören och dragkedjor. Hade behov av hjälp med dusch, tandborstning och tvättning, viss hjälp vid toalettbesök. Kunde äta, men behövde hjälp med fram- och avdukning samt upphällning och delning av maten. Hade svårigheter att kommunicera, förstod inte innebörden av vad andra sa, utan bara nyckelord, det blev lätt missförstånd. Kunde säga korta meningar, men inte alltid i rätt sammanhang. Kunde inte uttrycka känslor och tankar. För att kommunicera i skolan och hemma med föräldrarna hade pojken inget behov av hjälp med personlig assistent. Var mycket rutinbunden.

Länsrätten fann att pojken huvudsakligen själv kunde tillgodose sina grundläggande behov. Med hänsyn till pojkens ålder fick det ankomma på föräldrarna att bistå med hjälp att kommunicera vid aktiviteter utanför skola och hem. Det fanns inte rätt till personlig assistans.

Kammarrätten hänvisade till RÅ 2010 ref. 17 och konstaterade att personlig assistans för hjälp med kommunikation ska kunna beviljas i syfte att möjliggöra att ett barn i nioårsåldern ska få leka och på andra sätt umgås med andra barn utan sina föräldrars medverkan, oberoende av om barnet i dagsläget deltar i den typen av aktiviteter. Domstolen ansåg emellertid att uppgifterna om pojkens kommunikationssvårigheter var motsägelsefulla och att det saknades underlag som närmare beskrev svårigheten, exempelvis intyg från läkare eller logoped. Det gick därför inte att avgöra omfattningen av kommunikationssvårigheten.

Kommentar:

Det behöver finnas underlag som visar på svårigheterna. En diagnos räcker inte i sig för att bevilja personlig assistans. Även om autism är en uttalad diagnos som ingår i LSS personkrets och att det för personer med denna diagnos kan finnas svårigheter att kommunicera krävs en viss svårighetsgrad för att personlig assistans för det ska kunna beviljas.

16 Kammarrätten i Göteborg (mål nr 4898-09) personlig assistans enligt LSS

Pojke 5 år med Downs syndrom och utvecklingsstörning. Låg funktion på sköldkörteln, infektionskänslig, blev lätt sjuk.

Enligt vårdnadshavaren var han i behov av hjälp med personlig hygien, på- och avklädning, måltider, kommunikation och aktiv tillsyn av övervakande karaktär. Vid måltider var det mycket viktigt att en vuxen fanns närvarande och hjälpte honom. Stoppade allt möjligt i munnen, hade svårt att äta på grund av svårigheter att fokusera och sitta stilla för att genomföra momentet. Omfattande sömnproblem, svårt att somna och vaknade ofta på natten. Krävde minutiös kontroll vid utomhusvistelser. Var i behov av aktiva insatser för att hindra att han skadade sig själv, andra eller inredning.

Socialnämnden menade att enligt intyg från förskolan kunde pojken äta själv och ta upp mat under överinseende av vuxna. Kunde klä av på sig både kläder och skor i vuxens närvaro. Han var lätt att få kontakt med, kommunicerade gärna med kroppsrörelse och tecken.

Länsrätten menade att föräldraansvaret sträcker sig längre än att tillgodose behovet hos ett genomsnittligt utvecklat barn, eftersom variationen av vad som kan anses vara ”normalt” är betydande. Domstolen fann att pojkens behov av hjälp var större än vad som var normalt för motsvarande ålder, men att han till viss del klarade att tillgodose sina grundläggande behov under överinseende av vuxna. Hjälpbehovet kunde inte anses överstiga det normala föräldraansvaret.

Kammarrätten konstaterade att det förekommer stor variation när det gäller barns utveckling. Man ifrågasatte inte att pojken hade ett större behov än barn i samma ålder utan funktionshinder, men fann att behovet inte gick utöver det som ingår i föräldraansvaret i sådan omfattning att det förelåg en rätt till personlig assistans.

Kommentar:

Båda instanserna konstaterar att det förekommer stora variationer i vad som är normalt för ett barn. Därutöver att även om behovet går utanför vad som är normalt behöver det inte vara i sådan omfattning att rätt till personlig assistans föreligger.

17 Kammarrätten i Göteborg (mål nr 4994-09) – personlig assistans enligt LSS

Pojke 7 år med okänd diagnos.

Hade enligt egna uppgifter behov av hjälp med förflyttningar, toalettbesök, på- och avklädning, inköp, städ och tvätt, resor och kommunikation. Hade inget utvecklat språk, var väldigt oberäknelig, man visste inte vad han kunde hitta på. Vid några tillfällen hade han försvunnit. Vaken på nätterna.

Enligt arbetsterapeut gick han inte självständigt på toaletten, tränade på att bli torr. Han hade fysisk förmåga att förflytta sig snabbt, men såg inte riskerna med sitt eget handlande. Det gick inte att lämna honom ensam. Behövde alltid någon med sig vid utevistelser, kunde utan att reflektera rusa ut på vägar, cykelbanor etc.

Länsrätten fann att pojken var i behov av praktisk hjälp med bland annat hygien, på- och avklädning och vid toalettbesök. Han hade även svårigheter att kommunicera med sin omgivning, samt behov av aktiv tillsyn av övervakande karaktär. Rätt till personlig assistans förelåg.

Kammarrätten menade med hänvisning till RÅ 2010 ref. 17 att pojken använde sitt eget språk och var svår att förstå för andra än familjemedlemmar. Han förstod mer än vad han kunde uttrycka. Det krävdes kunskap om hans funktionshinder och hans kommunikationssätt för att förstå vad han ville säga och hjälpa honom att uppfatta budskap som andra vill förmedla till honom. Något föräldraansvar skulle inte beaktas. Domstolen konstaterade att det av utredningen framgick att pojken var mycket impulsstyrd, totalt orädd och saknade konsekvenstänkande. Var hyperaktiv, kunde inte koncentrera sig på en uppgift mer än en kort stund. Hade svårt med social anpassning och förstörde saker. Fick han inte som han ville kunde han bli arg och envis, slingra sig, lägga sig på golvet eller smita. Domstolen fann att karaktären av tillsynsbehovet var mycket likt det i RÅ 2010 ref. 17 och att pojken därför var i behov av aktiv tillsyn av övervakande karaktär. Beträffande personlig hygien, av- och påklädning och måltider rörde det sig om viss praktisk hjälp men att behoven till största delen inte var av sådan karaktär att de kunde ses som grundläggande behov. Emellertid har den som har rätt till personlig assistans rätt till sådant stöd för sina andra personliga behov. Rätt till personlig assistans förelåg därför även för dessa behov.

Kommentar:

Jfr RÅ 2010 ref. 17 (dom nr 7).

18 Kammarrätten i Göteborg (mål nr 5845-09) – assistansersättning

Flicka 1 år med rörelsehinder, utvecklingsstörning, synskada, epilepsi, andningsproblem och infektionskänslighet.

Enligt läkarintyg befann sig flickan på en låg utvecklingsnivå, hade inte ens förmågor som ett nyfött barn. Behövde mer tillsyn än ett nyfött barn på grund av den komplicerade medicinska situationen. Uttalad andningsproblematik med frekventa luftvägsinfektioner. Hade även vårdats för pneumonier. Hade utvecklat epilepsi, var inte anfallsfri trots medicinering. Hade svår spasticitetsbild till följd av hjärnskada. Enligt sjukgymnast behövde hon på grund av sin grava hjärnskada extra omsorg i sitt vardagsliv. Behövde regelbunden kontrakturprofylax (röra på armar, ben, rygg, huvud för att förhindra att lederna blir stela och/eller att muskelaturen blir stram), hjälp med att ändra position, utöva bollövningar för att stimulera djupandning och duscha länge.

Länsrätten fann att även med hänsyn till föräldraansvaret hade flickan ett så omfattande omvårdnadsbehov för de grundläggande behoven att dessa bedömdes överstiga 20 timmar per vecka.

Kammarrätten konstaterade att Försäkringskassan beviljat flickan assistansersättning för en senare period samt att praxis gällande föräldraansvar är att ersättning endast ska utgå för sådan hjälp barnet behöver för sådant som inte ingår i det vanliga föräldraansvaret (RÅ 2008 ref. 17). Föräldraansvaret i den låga åldern är mycket omfattande. Domstolen menade att flickan hade mer behov än ett friskt barn i matsituationen, i övrigt ansågs inte hennes omvårdnadsbehov vara så omfattande eller av så speciell karaktär att rätt till assistansersättning förelåg. Assistansersättning beviljades inte.

Kommentar:

Jfr HFD mål nr 5472-10 (dom nr 9), KRNG mål nr 149-09 (dom nr 11).

19 Kammarrätten i Göteborg (mål nr 5936-5937-09) – assistansersättning

Flicka 6 år med måttlig utvecklingsstörning med autistiska drag.

Behövde enligt egna uppgifter hjälp vid bl.a. måltider, personlig hygien och kläbytte. Kunde med enkla ord meddela om hon ville ha något, men hade inget språk. Koncentrationssvårigheter, saknade känsel och hade dålig balans. Kunde inte lämnas utan uppsikt, fanns risk att hon tog knivar eller kastruller på spisen. Fanns staket runt trädgården för att hon inte skulle springa iväg. Någon måste alltid vara med henne, även under nätter. Vaknade oftast mitt i natten och var vaken i flera timmar, for runt i sängen, skrattade och skrek.

Enligt läkarintyg behövde hon hjälp med i stort sett allt vardagligt, saknade språk. Hade tendens att vara överaktiv, ibland aggressiv, blev lätt trött. Enligt kurator behövde hon ha vuxenstöd hela tiden. Enligt neuropsykolog hade flickan uttalade svårigheter med självreglering. Svårigheterna omfattade hyperaktivitet, impulsivitet och avledbarhet. Hade behov av en tydlig struktur. Fanns även en säkerhetsaspekt då hon lätt kunde utsätta sig själv för fara. Enligt lärare påverkades flickan mycket av ljud och synintryck. Det gällde att vara observant och vara ett steg före för att undvika problem.

Länsrätten fann att flickan hade ett omfattande behov av hjälp i den dagliga livsföringen med bl.a. sin personliga hygien och av- och påklädning. Hon hade även behov av tillsyn för att hindra att hon skadade sig själv. Hon måste alltid övervakas och kunde aldrig lämnas ensam i ett rum, inte ens nattetid. En sådan aktiv tillsyn fick anses vara av så speciell karaktär att den krävde ingående kunskaper. Tillsynsbehovet ansågs falla inom ramen för det grundläggande behovet.

Kammarrätten fann att det rörde sig om sådan tillsyn som omfattas av de grundläggande behoven. Det var inte möjligt att med hänvisning till föräldraansvaret bortse från någon nämnvärd del av den tid som krävdes för att tillgodose flickans behov av aktiv tillsyn.

Kommentar:

Jfr RÅ 1997 ref. 23 I (dom nr 1), RÅ 2010 ref. 17 (dom nr 8).

20 Kammarrätten i Göteborg (mål nr 6179-09) – personlig assistans enligt LSS

Flicka 16 år med utvecklingsstörning av lätt till måttlig grad, autistiskt syndrom och epilepsi.

Behövde enligt egna uppgifter mer tid än socialnämnden beviljat för personlig hygien, måltider, kommunikation, träning och fritidsaktiviteter. Tog inga som helst initiativ, behövde hjälp med planering/strukturering och tillsyn.

Enligt socialnämndens utredning behövde hon viss praktisk hjälp och hjälp genom instruktioner med personlig hygien och av- och påklädning. Tränades dagligen i kommunikation. Enligt läkarintyg förekom stora och ganska frekventa utbrott, inte minst i hemmet. Hade självdestruktiva tendenser. Betydande problem med närvaro i skolan. Behov av praktiskt taget ständig tillsyn motiverat utifrån aggressionsutbrott och risken för epileptiska anfall. Enligt psykolog var utvecklingsprofilen ojämn, hade lägre verbal förmåga, hennes styrka var detaljseende. Konkret i sitt tänkande, svårigheter att se orsak/verkan. Ingen ögonkontakt.

Enligt lärare behövde hon stöd i de flesta situationer, hakade annars upp sig. Hade svårt för nya situationer och förändringar. Hade tröskelångest vid

övergångar mellan miljöer. Fick ångestladdade vredesutbrott när hon skulle till skolan. Två personer från skolan hämtade henne varje morgon. Klarade av- och påklädning med instruktioner. Åt bara vissa saker, men åt självständigt och ordentligt med andra. Hade fördröjt ekotal. Kommuniserade bättre nu än när hon började på skolan, kommuniserade via tal. När det kom ny personal tog inte flickan kontakt förrän efter några dagar, därefter fungerade det bra. Tog inga egna initiativ.

Länsrätten fann att flickan skulle beviljas ytterligare 35 minuter per vecka för hjälp med personlig hygien.

Kammarrätten fann att hennes behov av kommunikation inom familjen och i skolan med personer som kände henne väl var tillgodosett. Behovet uppstod därför i första hand med människor hon inte kände. Rätt till ytterligare tid för kommunikation förelåg. Hon beviljades även mer tid för personlig hygien.

Kommentar:

Flickan hade behov av viss praktisk hjälp, men även av aktiverings- och motiveringsinsatser.

21 Kammarrätten i Göteborg (mål nr 6549-09) – personlig assistans enligt LSS

Flicka 5 år med Downs syndrom, laktosintolerans, sköldkörtelproblem.

Enligt vårdnadshavare var flickan i behov av mer eller mindre fysisk hjälp i alla sina ADL-situationer. Tiden och insatsen för att hjälpa henne vid måltider, personlig hygien, av- och påklädning, kommunikering, träning och tillsyn var betydligt mer omfattande och krävande än för barn i samma ålder.

Enligt socialnämndens utredning behövde hon hjälp med personlig hygien, av- och påklädning och måltider. Åt inte själv och började kasta mat och porslin om hon inte fick som hon ville. Kunde inte prata, förutom några enstaka ord, som dock var svåra att förstå. Använde sig av tecken för att göra sig förstådd. Social och kontaktsökande, men hade svårt för det sociala samspelet. Hade svårt med koordination och saknade kontroll över sin egen kropp. Behövde tillsyn då hon inte förstod sociala regler, inte förstod alla faror samt var rymningsbenägen.

Länsrätten konstaterade att det endast är behov som går utöver det som är normalt för barn i samma ålder som ska beaktas i bedömningen av personlig assistans samt att flickans ålder innebar att föräldrans ansvar ska beaktas i stor omfattning. Emellertid fann domstolen att hennes behov av hjälp ansågs mer omfattande än andra barn. Det faktum att föräldrarna hade vårdbidrag skulle inte påverka bedömningen.

Kammarrätten fann att flickan behövde mer hjälp med hygien, på- och avklädning samt måltider än många jämnåriga barn, men att det rymdes inom det normala föräldraansvaret. Hon kommunicerade förvisso med tecken som stöd men det ansågs inte visat att hon hade något behov av assistans för att kommunicera när hon var hemma eller på förskolan. Behovet utöver detta fick med hänsyn till hennes låga ålder anses litet och kunna tillgodoses genom föräldrarna. Den extra tillsyn flickan var i behov av ansågs inte vara av sådan karaktär att den ingick i hennes grundläggande behov. Det fick även antas att barn utan funktionshinder i femårsåldern inte kunde lämnas ensamma mer än kortare stunder. Flickan hade inte rätt till personlig assistans.

Kommentar:

Flickans behov ansågs tills stor del falla inom ramen för föräldraansvaret. Möjligen ansågs inte behovet vara av sådan karaktär eller vara så omfattande att personlig assistans skulle beviljas.

22 Kammarrätten i Göteborg (mål nr 6702-09) – assistansersättning

Flicka 11 år med Rubenstein-Taybis syndrom, utvecklingsstörning samt avvikande tal- och språkutveckling.

Behövde enligt egna uppgifter hjälp med personlig hygien, av- och påklädning, måltider, kommunikation och aktiv tillsyn av övervakande karaktär. Behövde ofta matas eftersom hon lekte, viftade med händerna och spillde. Svårigheter att tugga och svälja. Kommunicerade huvudsakligen genom tecken, bilder och pictogram, hade dålig ordförståelse. Blev lätt irriterad och arg, hade sönder föremål, slogs, drog i håret, insåg inte faror m.m.

Enligt utredningen var flickan hyperaktiv, förstod inte konsekvenserna av sitt handlande och var lättstörd. Hade en medfödd hög gom som gjorde det extra svårt att tala. Dålig finmotorik och balans. Enligt läkarintyg behövde hon omfattande hjälp med det mesta i vardagen och ständig tillsyn. Utåtagerande beteende förekom dagligen, hon insåg inte farofyllda situationer. Kunde med stor möda och balanssvårigheter förflytta sig 100 m., fick ofta lyftas upp. Enligt logopedintyg behövde hon personer runt omkring sig som använde tecken. Kunde säga alla ”bokstäver”/ljud men hade svårt att kombinera dem till ord. Enligt intyg från arbetsterapeut hade hon en kraftigt begränsad social förmåga, långt under jämnårigas nivå. Rymningsbenägen, klarade inte att hitta hem. Stort behov av pedagogiskt stöd och struktur. Gick på träningskola.

Länsrätten fann att flickan hade ett omfattande behov av hjälp i den dagliga livsföringen, bl.a. med personlig hygien, matintag och av- och påklädning. Hon hade även behov av tillsyn som ansågs falla inom ramen för grundläggande behov. Rätt till assistansersättning förelåg.

Kammarrätten konstaterade att flickans kommunikationsförmåga var mycket begränsad, hon använde enbart ett fåtal ord och kommunicerade i övrigt med tecken och pictogram. Med beaktande av RÅ 2010 ref. 17 ansågs hon ha ett grundläggande behov av hjälp för att kommunicera i sociala sammanhang utanför hemmet, skolan och korttidsboendet. Med hänvisning till samma dom fick den ständiga och aktiva tillsyn som hon var i behov av anses kräva, bland annat med hänsyn till hennes kommunikationssvårigheter, sådan ingående kunskap om henne att den ingick i hennes grundläggande behov. Något avdrag skulle inte göras för föräldraansvar varken för kommunikation eller för tillsyn.

Kommentar:

Jfr RÅ 2010 ref. 17 (dom nr 8).

23 Kammarrätten i Göteborg (mål nr 7274-09) – personlig assistans enligt LSS

Kvinna 26 år med svår utvecklingsstörning, epilepsi och en långsamt växande cysta i hjärnan.

Enligt henne själv fanns behov av hjälp med personlig hygien, måltider, av- och påklädning, kommunikation. Utan hjälp vid alla moment var hon ur stånd att klara sig själv.

Länsrätten fann att kvinnan var i ett stort behov av stöd och tillsyn i sin vardag, men att hjälpen vid personlig hygien, av- och påklädning och måltider till största delen kunde tillgodoseas med stöd av motivations- och aktiveringsinsatser. Beträffande kommunikation så pratade kvinnan, även om det var svårt för utomstående att förstå henne verbalt. Hon förstod dock vad andra sa och hade ett tydligt kroppspråk. Rätt till personlig assistans förelåg inte.

Kammarrätten konstaterade att det av handlingarna framgick att kvinnan behövde praktisk hjälp och tillsyn under hela måltiden. Kunde komma in i ett apatiskt tillstånd och behövde därefter matas. Behövde viss hjälp med personlig hygien och av- och påklädning. Hon befann sig på en nivå motsvarande tre och ett halvt år. Behövde ständig hjälp som skulle ges av någon som kände henne väl, kunde tolka hennes kommunikation och tillrättalägga tillvaron för henne. Hade en klart nedsatt språkförståelse, använde oftast ett-ordsmeningar, ibland två- och treordsmeningar. Led av flera fobier och beteenden som innebar att hon behövde tillsyn och övervakning för att inte skada sig själv och andra. Kunde t.ex. slita av sig en nagel utan att visa smärta och gå rakt ut i trafiken. Domstolen fann att kvinnan var i behov av hjälp av grundläggande art vid såväl måltider som hygien, av- och påklädning och kommunikation. Därtill tillkom behov av aktiv övervakning i vissa situationer samt övriga behov som inte var av grundläggande karaktär. Rätt till personlig assistans förelåg.

Kommentar:

Kommunikationssvårigheten, den nedsatta språkförståelsen, och oförutsägbarheten i beteendet har betydelse i bedömningen av om behovet av tillsyn ska anses omfattas av de grundläggande behoven. Jfr RÅ 1997 ref. 23 I (dom nr 1), RÅ 2010 ref. 17 (dom nr 8).

24 Kammarrätten i Göteborg (mål nr 7759-08) – assistansersättning

Kvinna 34 år med mental retardation, cerebral pares, sensorisk afasi, grav synskada, hade tunnelseende.

Enligt henne själv fanns behov av aktiv hjälp med alla grundläggande behov och alla övriga behov för att hon överhuvudtaget skulle kunna klara sin dagliga tillvaro. Om det inte fanns någon vid hennes sida som aktivt hjälpte henne i alla vardagliga moment så förblev hon helt och hållet passiv. Behövde handgriplig och aktiv hjälp vid måltider, personliga hygien, på- och avklädning samt övriga vardagliga sysslor utanför hemmet. Hade ingen ”start och stoppknapp”. Hade mycket stora kommunikationssvårigheter, kunde inte kommunicera utan hjälp av en annan person som dessutom måste känna henne mycket väl. Blev ständigt missförstådd och missförstod själv olika situationer och instruktioner. Hamnade ofta i konflikt med andra. Var tidigare beviljad daglig verksamhet enligt LSS, men även i mindre grupper blev miljön för stökig för henne, vilket ledde till att hon blev verbalt hotfull och fick oförutsedda aggressiva utbrott.

Enligt kommunen behövde hon aktiv hjälp hela tiden. Kallade på hjälp flera gånger på natten. Var aggressiv. Kunde inte vara ute bland folk, skrek och gapade och undrade varför de tittade på henne.

Länsrätten fann att merparten av det sammanlagda hjälpbehovet var av karaktären uppmaningar, påpuffningar och stöd och korrigeringar. Rätt till personlig assistans förelåg inte.

Kammarrätten fann att kvinnan hade ett visst behov av hjälp med av- och påklädning och personlig hygien. Till följd av sin nedsatta språkförståelse kunde hon enligt utredningen ha svårt att föra ett meningsfullt samtal, samtidigt kunde hon uttrycka sig verbalt. Domstolen fann det inte visat att hon behövde personlig assistent för att kommunicera. Hennes behov under dagen ansågs till stor del bestå av den typ av påminnelser, praktiska instruktioner och liknande som inte anses ingå i de grundläggande behoven. Även om hon kunde få aggressionsutbrott och i någon mån utgöra en fara för sig själv eller andra kunde det inte i någon större utsträckning anses vara fråga om den tillsyn som närmast har karaktären av övervakning.

Kommentar:

Det framgick att kvinnan hade vissa problem med sin kommunikation, men samtidigt att hon inte behövde en person med ingående kunskaper om henne för att hon skulle kunna uttrycka sina behov.

25 Kammarrätten i Jönköping (mål nr 809-08) – assistansersättning

Pojke 10 år med autism.

Enligt intyg från arbetsterapeut behövde han viss hjälp vid måltider, med personlig hygien och av- och påklädning. Ingen verbal förmåga, utan skrek och använde kroppspråk när han påkallade uppmärksamhet. Kunde kommunicera genom några ordbilder. Hamnade regelbundet i situationer då han blev frustrerad. Kunde då skada sig själv eller andra. Var mycket beroende av rutiner och struktur i både hem och skola. Kunde inte lära sig av tidigare erfarenheter, hade svårt att inse faror. Kunde förflytta sig själv, men behövde tillsyn så han inte avvek eller stoppade saker i munnen. Gick i särskolan.

Länsrätten konstaterade att pojken var i behov av omfattande stöd i sin vardag. Men att det allmänt gällde att barns behov i första hand skulle tillgodoses genom föräldraansvar och till exempel vårdbidrag och avlösarservice. Domstolen fann att pojken främst var i behov av motiverings- och aktiveringsinsatser. De generella uttalandena om att han regelbundet blev frustrerad och då kunde skada sig själv och andra innebar inte att behovet av tillsyn förutsatte sådana ingående kunskaper om honom att de föll inom ramen för hans grundläggande behov.

Kammarrätten fann att behov av hjälp vid av- och påklädning samt personlig hygien i allt väsentligt avsåg motiverings- och aktiveringsinsatser. Utredningen visade inte entydigt på att pojken genom sitt beteende skadade sig själv, andra eller föremål i sin omgivning på ett sådant sätt att aktiv tillsyn kunde anses behövlig. Det hade heller inte gjorts gällande att personal vid utövandet av tillsynen var i behov av att läsa av hans beteende. Vad gällde kommunikering konstaterade domstolen med hänvisning till RÅ 2010 ref. 17 att föräldraansvaret för ett barn i aktuell ålder var mycket begränsat. Kommunikering med myndigheter, skolpersonal etc. ansågs falla inom ramen för föräldraansvaret. Inte heller skulle behovet av hjälp i skolan beaktas. Behovet för att möjliggöra deltagande i fritidsaktiviteter ansågs inte vara så stort att det ensamt grundande rätt till assistansersättning.

Kommentar:

Jfr med RÅ 2010 ref. 17 (dom nr 8). Trots kommunikationssvårigheter ansågs inte tillsynsbehovet grunda rätt till assistansersättning. Utredningen visade inte på ett utåtagerande beteende eller att man var tvungen att läsa av beteendet. Det är inte diagnosen i sig som ger rätt till assistansersättning, utan det krävs en individuell bedömning i det enskilda fallet.

26 **Kammarrätten i Jönköping (mål nr 1353-10) – assistansersättning**

Flicka 16 år med Prader-Willis syndrom och utvecklingsstörning.

Enligt henne själv behövde hon hjälp med måltider, av- och påklädning och personlig hygien. Hjälp med kommunikation, social samvaro och tillsyn. Behövde även hjälp vid träning och fritidsaktiviteter.

Enligt läkarintyg var flickan med hänvisning till sin diagnos mycket intresserad av mat, för att undvika övervikt måste hon hindras att komma till mat. I hemmet fanns lås på kyl och frys, men en vuxen måste ändå vara med henne hela tiden eftersom hon annars åt för mycket. Kunde vakna på natten och ville då äta. Behov av hjälp med de flesta vardagliga aktiviteter som hygien, av- och påklädning m.m.

Länsrätten fann att flickan på grund av sin omätliga aptit och avsaknad av mättnadskänsla behövde ständig tillsyn och övervakning. Detta tillsammans med hennes behov av hjälp med sin hygien och vid kommunikation gjorde att rätt till assistansersättning förelåg.

Kammarrätten fann att flickans hjälpbehov vid personlig hygien, kommunikering samt av- och påklädning var så begränsat att det inte ensamt kunde grunda rätt till assistansersättning. Behovet av tillsyn grundades främst på hennes mättnadskänslor som hade medicinska orsaker. Med hänsyn till de allvarliga konsekvenserna om inte beteendet kontrollerades ansågs behovet vara av övervakande karaktär. Det var emellertid inte visat att den som utövade tillsynen behövde ha ingående kunskaper om henne för att utföra tillsynen på ett tillfredsställande sätt. Enligt flickan var de enda som har tillräckliga kunskaper om henne hennes föräldrar samt skolpersonal. Domstolen fann dock att den övriga utredningen inte gav stöd för det och ansåg inte att det krävdes ingående kunskaper om henne för att utöva tillsynen. Domstolen fann att flickan hade behov av personlig assistans för sina grundläggande behov men att det inte uppgick till i genomsnitt mer än 20 timmar i veckan.

Kommentar:

För att ett tillsynsbehov ska omfattas av de grundläggande behoven krävs förutom att den är av övervakande karaktär, att den som utövar tillsynen behöver ha ingående kunskaper om den enskilde. Jfr RÅ 1997 not 60 (dom nr 2).

27 Kammarrätten i Jönköping (mål nr 1870-09) – assistansersättning

Pojke 5 år med en kromosomrubbnings med svår psykisk utvecklingsstörning och autism. Har en tydlig muskelsvaghet.

Behövde enligt honom själv ständig tillsyn all vaken tid i hemmet. Gick aldrig att lämna ensam. Behövde alltid övervakas av någon som kunde tolka hans signaler och förhindra att han skadade sig själv eller inredningen. Förstod inte vad som var farligt. Saknade tal och kommunicerade genom joller och tecken. Menade att Försäkringskassans sätt att beräkna föräldraansvaret var felaktigt. Avdraget borde baseras på hans vakna tid i hemmet, om han var hemma i mindre omfattning under en vecka skulle avdraget för föräldraansvar vara mindre. Försäkringskassan ansåg att avdraget skulle vara lika omfattande oavsett hur många timmar han befann sig på korttidsboende.

Länsrätten hänvisade till socialutskottets betänkande 1995/96:SOU15 s. 18 där det framgår att föräldraansvar ska beaktas på så sätt att endast det som går utöver vad som är normalt för ett barn i ifrågavarande ålder ska läggas till grund för bedömningen av behovet av personlig assistans. Det var inte lagstiftarens avsikt att föräldraansvaret skulle reduceras på det sätt som pojken menade. Domstolen fann att pojken tillförsäkrats goda levnadsvillkor med beviljat antal timmar.

Kammarrätten hänvisade till RÅ 2008 ref. 17 och menade att enligt praxis skulle omfattningen av föräldraansvar för ett friskt barn i samma ålder jämföras med behovet hos det funktionshindrade barnet. Med hänsyn till pojkens funktionshinder i förhållande till det föräldraansvar som normalt krävs för ett barn i motsvarande ålder fann domstolen inte skäl att ifrågasätta Försäkringskassans bedömning. Det saknades stöd för att beräkna föräldraansvarets omfattning på det sätt som pojken gjorde gällande.

Kommentar:

Avdraget för föräldraansvaret ska vara lika omfattande, oavsett om barnet befinner sig i hemmet eller på korttidsboende.

28 Kammarrätten i Jönköping (mål nr 3234-09) – personlig assistans enligt LSS

Man 27 år med Downs syndrom och en medelsvår mental retardation samt hörselnedsättning och kraftigt brytningsfel.

Enligt egna uppgifter behövde han hjälp med samtliga grundläggande behov, även om han kunde hjälpa till med vissa delmoment. Kunde inte kommunicera med utomstående utan assistans, kommunicerade delvis med teckenspråk. Kunde inte delta i ett samtal eller i en diskussion, pratade otydligt och ofullständigt. Var även i behov av kommunikationsträning.

Fungerade inte i sitt boende. Behövde hjälp dygnet runt av personlig assistent om han skulle bo i en egen lägenhet.

Enligt läkarintyg hade mannen ett svårförståeligt språk, kommunicerade delvis med teckenspråk. Hade en nedsatt tidsuppfattning om orsak- och verkan. Behövde hjälp med struktur samt en välordnad och trygg miljö.

Enligt intyg från arbetsterapeut hade han ett visst behov av hjälp med måltider och personlig hygien. Pratade otydligt och tyst, saknade många begrepp. Hade börjat kommunicera med längre meningar, använde en del tecken när han märkte att omgivningen inte förstod. För att upprätthålla och utveckla kommunikationen behövde han hjälp att tolka andra personer. God kunskap om behovet av teckenkommunikation och bildstöd var en förutsättning för att han skulle utveckla sitt språk, sitt sociala liv och sina intressen. Det tog lång tid att ta in nya situationer och utveckla nya intressen, det måste ske i trygg miljö med tålmodiga personer.

Länsrätten fann att behovet av hjälp med personlig hygien och kommunikation utgjorde grundläggande behov. Däremot inte behovet av hjälp vid måltider och av- och påklädning. Rätt till personlig assistans förelåg.

Kammarrätten fann att mannens behov av hjälp i första hand utgjordes av vägledning, stöd, uppmuntran, att göra sådant han i allt väsentligt klarade själv. Kunde även kommunicera med sin närmsta omgivning. Beskrivningen av vilka praktiska moment han behövde hjälp med var allmänt hållen och uppgifterna om hans förmåga skiljde sig åt. Det hjälpbehov som var av kvalificerad karaktär var av marginell omfattning. Rätt till personlig assistans förelåg inte.

Kommentar:

Behovet av hjälp med de grundläggande behoven ansågs vara begränsat. Kunde kommunicera med sin närmsta omgivning.

29 Kammarrätten i Stockholm (mål nr 549-10) – personlig assistans enligt LSS

Flicka 11 år med Morbus Down, utvecklingsstörning, hypothyreos, medfött hjärtfel och nedsatt syn på ena ögat.

Enligt behovsbeskrivning av ombud behövde hon hjälp med personlig hygien, av- och påklädning och måltider. Saknade mättnadskänsla, kunde svälja stora bitar och sätta i halsen. Behövde hjälp med att skala, dela maten och att begränsa matintaget. Kunde varken läsa eller skriva, talade både svenska och arabiska. Förstod oftast det som sades till henne. Gick vilse om hon lämnades ensam ute, krävde ständig tillsyn.

Enligt läkarintyg var flickan på grund av sin utvecklingsstörning i behov av mycket tillsyn. Behov av hjälp med i princip alla ADL-funktioner. Av intyg

från klasslärare kunde flickan äta själv, behövde ibland hjälp med att skala och dela maten. Vid toalettbesök behövde hon hjälp att tvätta sig, även viss hjälp med påklädning. Kunde inte göra sig förstådd av personer som inte kände henne. Lyssnade inte på tillsägelser. Enligt kurator hade hon stora svårigheter med kommunikation och en del motoriska problem. Enligt psykolog fungerade flickan på en två till tre och en halvårings nivå. Hade mycket svårt att förstå, tala och göra sig förstådd. Klarade inte sin personliga hygien själv.

Länsrätten fann att flickans behov av hjälp och stöd i vardagen översteg det normala hjälpbehovet för barn i samma ålder, hon behövde hjälp med hygien, toalettbesök och av- och påklädning. Hennes behov av hjälp vid måltider och kommunikation var inte av sådan kvalificerad art att de grundade rätt till personlig assistans. Inte heller behövde hon annan hjälp som förutsatte ingående kunskap. Rätt till personlig assistans förelåg.

Kammarrätten fann att flickan hade behov av hjälp med personlig hygien, toalettbesök och av- och påklädning. Något grundläggande hjälpbehov i samband med måltider, kommunikation eller i övrigt som förutsatte ingående kunskap ansågs inte föreligga. Rätt till personlig assistans förelåg.

Kommentar:

Enligt flera intyg hade flickan problem med kommunikation. Domstolen ansåg dock inte att det var sådana problem som gav rätt till personlig assistans.

30 Kammarrätten i Stockholm (mål nr 4203-09) – assistansersättning

Man 44 år med Wegeners granulomatos, skov med lungblödningar och njurpåverkan. Efter borttagen hjärntumör påverkan på hjärnan samt postop meningit vilket medförde somnolens.

Enligt honom själv behövde han hjälp och påminnelser vid dusch, toalettbesök, på- och avklädning, måltider samt kommunikation.

Enligt ADL-utredning var mannen inte orienterad till vare sig plats, situation, aktivitet eller tid. Var i behov aktiv guidning för att ta sig upp ur sängen, få i sig mat, sköta sin personliga hygien, få på sig kläder m.m. Klarade att äta, men behövde stöd för att komma på att han skulle äta. Behov av aktiv tillsyn för att undvika faror och risker i vardagen och för att kunna hantera omvärlden.

Hade enligt intyg från psykolog stora svårigheter vad gällde exekutiva funktioner, att initiera en aktivitet, tänka ut strategier för utförandet och bedöma när den var klar. Hade stora svårigheter av kognitivt slag med vakenhet, uthållighet, minne, inlärning och orientering samt med logiskt abstrakt tänkande. Enligt läkarintyg kunde han inte vara ensam. Hade

nedsatta minnesfunktioner, var helt beroende av vägledning i det dagliga livet. Kunde inte själv ta ansvar för sin medicinering.

Länsrätten fann att den hjälp som mannen var i behov av inte i huvudsak bestod av sådana motivations- och aktiveringsinsatser som inte ger rätt till personlig assistans jfr RÅ 1997 ref. 28. Han var även i behov av aktiv tillsyn av övervakande karaktär som ansågs kräva sådana ingående kunskaper om honom och hans funktionshinder att det utgjorde ett grundläggande behov. Rätt till assistansersättning förelåg.

Kammarrätten fann att mannen under sin vakna tid behövde så gott som ständig tillsyn, men inte av aktiv tillsyn av övervakande karaktär (RÅ 1997 ref. 23 I, RÅ 1997 not 60, RÅ 2000 not 97 och RÅ 2010 ref. 17). Även om det var påkallat med en personalkontinuitet och kännedom om hans svårigheter och sjukdomar måste inte hjälpen ges av ett begränsat antal personer som förutsatte ingående kunskaper om honom. Rätt till assistansersättning förelåg inte.

Kommentar:

Behov av personalkontinuitet och kännedom om svårigheter och sjukdomar räcker inte för att tillsynen ska anses vara av övervakande karaktär, jfr 2003 ref. 33 (dom nr 6).

31 Kammarrätten i Stockholm (mål nr 5824-09) – assistansersättning

Pojke 4 år med tuberös skleros, svårbemästrad epilepsi, utvecklingsstörning och autism.

Enligt honom själv var han helt beroende av hjälp vid intag av mat, på- och avklädning, personlig hygien och toalettbesök. Behövde hjälp vid all kommunikering och befann sig på en nivå som motsvarade en 6–12 månaders bebis. Hade inte förmåga att inse faror, var oberäknelig och hade svårt att sitta stilla. Kunde vakna mitt i natten, rusa runt i hemmet och kasta saker runt omkring sig.

Enligt läkarintyg fick han lätt utbrott då han blev våldsam och slogs. Saknade omdöme helt och kunde inte lämnas utan tillsyn eftersom han då stack i väg och utsatte sig för fara. Kunde inte lämnas ensam ens för en kortare stund.

Länsrätten konstaterade med hänvisning till RÅ 2004 ref. 16⁶⁹ att föräldraansvaret för ett barns omvårdnad helt naturligt måste bedömas vara mer omfattande ju yngre barnet är. Domstolen fann att pojken hade ett omfattande behov av stöd och ett stort dagligt behov av hjälp och tillsyn utöver

⁶⁹ Regeringsrätten fann att arbetsledaransvaret för en sexåring föll inom ramen för föräldraansvaret. Arbetsledaransvaret var dock begränsat och omfattade förutom föräldrarna endast en person.

vad som var normalt för friska barn i motsvarande ålder. Samtidigt fick föräldraansvaret anses vara relativt omfattande. Endast den del av omvårdnaden som gick utöver vad som kan anses normalt för friska barn i motsvarande ålder kunde beaktas vid bedömningen av de grundläggande behoven. Rätt till assistansersättning förelåg inte.

Kammarrätten fann att pojken på grund av sitt mycket omfattande tillsynsbehov hade behov av personlig assistans för sina grundläggande behov i mer än 20 timmar per vecka. Viss del fick anses ingå i det normala föräldraansvaret. Rätt till assistansersättning förelåg.

Kommentar:

I och med att pojken delvis beviljades assistansersättning med hänvisning till sitt tillsynsbehov, får behovet ha ansetts vara sådant att det föll inom ramen för de grundläggande behoven. Jfr RÅ 2010 ref. 17 (dom nr 8).

32 Kammarrätten i Stockholm (mål nr 6332-09) – assistansersättning

Pojke 10 år med autism, psykomotorisk retardation och renal dysplasi.

Enligt vårdnadshavare behövde pojken lika mycket aktiv tillsyn dag som natt. Det kunde inte anses normalt för en tioåring utan funktionshinder att smita ut på bilvägen utan tanke på konsekvenser, dricka ur toalettstolen, äta mat som han var väldigt allergisk mot, äta tvätt- eller diskmedel, öppna fönster och slänga ut saker, öppna vattenkranar utan anledning etc. Han behövde hela tiden tillsyn av en person som kände honom mycket väl. Han var dessutom helt oförmögen att sysselsätta sig. Behövde även mer tid för kommunikationsträning.

Enligt utredningen var pojken i behov av hjälp vid måltider och toalettbesök. Han behövde även beteende- och kommunikationsträning. Han var helt beroende av en vuxen för att kommunicera, behövde både praktisk hjälp och hjälp med att initiera kommunikation. Enligt läkarintyg behövde pojken särskild kost. Med hänvisning till hans autism hade han svårigheter med kommunikation. Han var utåtagerande och hade ett mycket svårbemästrat beteende. Var självdestruktiv.

Länsrätten fann med hänvisning till RÅ 2008 ref. 17 att den praktiska omvårdnaden inte var så omfattande att föräldraansvaret i normal omfattning inte skulle beaktas. Det ansågs att pojkens dagliga livsföring i nuläget kunde tillgodoses på de beslutade timmarna med hänsyn taget till föräldraansvaret och beviljat vårdbidrag.

Kammarrätten konstaterar att det förhållandet att vårdnadshavaren beviljats vårdbidrag inte skulle påverka bedömningen av rätt till assistansersättning, jfr RÅ 2007 ref. 23. Med hänvisning till RÅ 2010 ref. 17 fann domstolen att det inte var möjligt att bortse från någon nämnvärd del av den tid som krävdes för att tillgodose pojkens behov av hjälp med

kommunikation och av aktiv tillsyn. Rätt till assistansersättning förelåg för all i ansökan angiven vaken tid då han inte vistades i skolan eller i korttidsboende.

Kommentar:

Länsrättens dom är före RÅ 2010 ref. 17 (dom nr 8) och kammarrättens dom efter.

33 Kammarrätten i Stockholm (mål nr 6527-09) – assistansersättning

Man 51 år med Downs syndrom och måttlig utvecklingsstörning.

Enligt utredning klarade mannen det mesta av sin personliga hygien samt av- och påklädning själv. Åt och drack själv. Hade inget tal och behövde hjälp med kommunikation. Kommunicerade genom bilder och tecken. Behövde aktiveras och motiveras för att inte fastna i samma aktivitet. Behövde ledsagning vid utevistelser och aktiviteter och hjälp att strukturera och planera dagen. Behövde hjälp med hushållsarbete, inköp och matlagning.

Enligt ansökan om fler timmar hade hans tillstånd försämrats. Hade nu ett oroligt och rastlöst uppträdande. Fastnade allt oftare i närmast tvångsmässiga beteenden, vilket hindrade honom i hans dagliga liv. Enligt läkarintyg hade det tidigare fungerat bra på den dagliga verksamheten, men hans förståelse för vad som hände och skulle hända hade försämrats. Kommunikationen fungerade inte. Svårigheterna gjorde att han blev frustrerad och arg. Behövde personlig assistans på medicinska grunder, för att undvika en försämring.

Länsrätten fann det inte visat att mannen inte längre kunde tillgodose sig kommunala insatser i den dagliga verksamheten (jfr RÅ 2000 ref. 11). Inte heller ansågs det visat att det med hänsyn till mannens hälsotillstånd var viktigt att den personliga assistenten fanns till hands eller att han hade ett starkt begränsat antal personer knutna till sig under den dagliga verksamheten.

Kammarrätten konstaterade att hälsotillståndet försämrats. Det ansågs visat att mannen hade särskilda svårigheter att kommunicera och ett behov av tillgång till en person med ingående kunskap om honom. Det fanns särskilda skäl att bevilja assistansersättning under daglig verksamhet.

Kommentar:

Det framgick inte varför personalen på den dagliga verksamheten inte kunde tillgodose behovet av kommunikation.

34 Kammarrätten i Stockholm (mål nr 7653-09) – personlig assistans enligt LSS

Flicka 11 år med Rubenstein-Taybis syndrom, autism och utvecklingsstörning.

Enligt flickan själv kunde hon på grund av sitt impulsiva beteende inte inta en måltid om inte någon satt med henne genom hela måltiden och aktivt hjälpte henne att koncentrera sig på att sitta kvar och äta. Hon avbröt aktiviteten vid minsta störning och måste då ha hjälp med att börja om. Om hennes impulser att lämna matbordet inte kontrollerades omedelbart uppstod diskussioner och kontroverser som kunde leda till att hon inte åt alls. Hon behövde även hjälp med att ta för sig, fördela maten, samla maten på tallriken och hålla upp dryck.

Socialnämnden menade att vid besök på flickans skola hade flickan självständigt gått från träningsskolans lokal till matsalen, ställt sig i matkön, tagit tallrik, mat och mjölk, ätit och delat själv samt när måltiden varit över återlämnat tallrik, bestick och glas i olika backar och lämnat rester i komposteringsbehållare. Lärarna åt tillsammans med barnen. Under måltiden förekom olika aktiviteter/störningar i matsalen men flickan avbröt inte sin måltid.

Länsrätten fann med hänvisning till RÅ 2009 ref. 57 att flickans praktiska behov av hjälp vid måltiden inte kunde anses vara av så kvalificerat slag att det berättigade till personlig assistans. Därutöver att flickan med hänvisning till RÅ 2003 ref. 33, RÅ 2000 not. 97, RÅ 1997 ref. 23 I och 28 samt RÅ1997 not 60 inte kunde anses helt vara ur stånd att inta en måltid om inte någon satt med henne. Hennes behov vid måltider krävde inte sådana aktiva motiverings- aktiverings- eller tillsynsinsatser som kan berättiga till personlig assistans.

Kammarrätten fann det inte visat att flickan behövde hjälp under måltiden på ett sådant sätt att hon hade rätt till personlig assistans.

Kommentar:

I kammarrätten lämnade socialnämnden in en notering från besök på flickans skola. Kammarrätten fann särskilt med hänsyn till den utredning som visats i kammarrätten att rätt inte förelåg. Det var en stor skillnad mellan nämndens uppfattning och flickans.

35 Kammarrätten i Sundsvall (mål nr 1162-1163-09) – assistansersättning

Pojke 8 år med autism och utvecklingsstörning.

Enligt honom själv behövde han hjälp med all personlig hygien, toalettbesök samt av- och påklädning. Hjälp med att duka, lägga upp mat, hålla upp dryck, dela och skära mat samt aktiv hjälp och tillsyn i själva

matsituationen. Behov av hjälp med att kommunicera, hade endast ett fåtal ord och använde i övrigt kroppsspråk och pex-bilder. Var i vissa moment i behov av dubbel assistans samt aktiv tillsyn.

Enligt läkarintyg gav pojken vid den medicinska undersökningen en mycket flyktig ögonkontakt, ville inte alls medverka till undersökning. Konsekvenser av hälsotillstånd och funktionshinder var att han ständigt behövde en vuxen närvaro. Kunde inte alls bedöma faror och risker. Behövde speciell beteendeterapi. Enligt intyg från habiliteringspedagog hade han några få talade ord, använde annars kroppsspråk och bilder. Bet på gummidetaljer och sladdar, kunde därför inte lämnas ensam mer än kortare stunder. Hade inte förmåga att delta i andra barns lekar, förstod inte regler och social interaktion. Enligt specialistpsykolog uppfattade och förstod pojken inte faran och allvaret i många vardagliga situationer, som biltrafik, vattendjup, levande ljus, motorer etc. Hade behov av aktiv tillsyn.

Länsrätten fann stöd för att pojkens behov av hjälp med personlig hygien, måltider och kommunikation kunde godtas i högre omfattning än vad som redan var beviljat. Bland annat med hänsyn till pojkens svårigheter att kommunicera krävde tillsynen ingående kunskaper om honom och hans funktionshinder. Rätt till assistansersättning förelåg.

Kammarrätten fann att det krävdes kunskap om pojken och hans funktionshinder samt kommunikationssätt för att förstå vad han ville säga och för att hjälpa honom uttrycka sig. Han hade dessutom behov av aktiv tillsyn som

bl.a. på grund av hans kommunikationssvårigheter krävde goda kunskaper om honom och därför omfattades av de grundläggande behoven, jfr RÅ 1997 ref. 23 I. Föräldraansvaret kunde i detta fall inte till någon del medföra att det fanns anledning att bortse från någon nämnvärd del av den tid som behövdes för att tillgodose behovet av hjälp med kommunikation och aktiv tillsyn. Rätt till personlig assistans förelåg.

Kommentar:

Jfr RÅ 2010 ref. 17 (dom nr 8).

36 Kammarrätten i Sundsvall (mål nr 3204-08) – assistansersättning

Man 65 år med glaukom (blindhet), schizoid personlighetsstörning, social fobi och neurotisk depression.

Kände enligt egna uppgifter stort obehag inför att släppa utomstående in på sig, litade egentligen bara på sambon. Hade behov av hjälp från en person som hade ingående kunskaper om honom och hans funktionshinder. Behövde extra tid med hänvisning till kvalificerade motivationsinsatser. Hade även svårt att förstå social interaktion där såväl muntlig kommunikation som kroppsspråk var viktiga signalbärare. Låg och sov när

han var ensam på dagarna. Hemtjänsten fick inte komma in till honom. Kände sig ofta hotad på grund av olika drömmar.

Enligt utredningen behövde han viss hjälp med personlig hygien, stöttning i/ur badkar, hårtvätt, torka sig och vid toalettbesök. Även att få kläderna framlagda, kunde inte skilja på fram och bak. Kunde inte laga/värma mat. Fick hjälp att ställa fram på bordet, lägga upp på tallriken och dela maten. Behövde stöttning med att komma igång med olika aktiviteter. Enligt arbetsterapeut hade mannen balansproblem och svår yrsel, gick därför sakta och ramlade ofta. Tappade lätt orientering i rummen och blev då rädd och stressad. Gick aldrig ut ensam, behövde någon att hålla i. Enligt läkarintyg hade mannen behov av hjälp och stöd i de flesta vardagliga situationer. Framförallt med planering, tillrättalägganden och start av de flesta aktiviteter. Behövde ledsagare vid förflyttning utanför hemmet. Behövde assistans i hemmet för att minska risken för isolering.

Länsrätten fann att mannens behov av personligt stöd förstärktes av ett komplicerat psykiskt funktionshinder, men det var inte visat att behovet av hjälp med de grundläggande behoven uppgick till mer än tjugo timmar i veckan.

Kammarrätten fann att mannens behov inte var begränsat till motivations- och aktiveringsinsatser. Kombinationen av fysiska och psykiska funktionshinder gjorde att han behövde betydligt större insatser. Emellertid fanns inte behov av ständig tillsyn och insatser med karaktär av övervakning. Han var heller inte helt beroende av hjälp för att äta och dricka, klä av och på sig och sköta sin hygien, även om han måste aktiveras och motiveras. Även om han hade svårt för att förstå och ta emot information, kunde han göra sig förstådd utan hjälp. Han hade inte rätt till assistansersättning.

Kommentar:

Jfr RÅ 1997 ref. 28 (dom nr 3), RÅ 2000 not 97 (dom nr 5).

37 Kammarätten i Göteborg (mål nr 2147-10) – assistansersättning

Kvinna 59 år med bl.a. kognitiva svårigheter efter tre hjärninfarkter, högt blodtryck, dålig balans och svårigheter att använda sina armar.

Var enligt egna uppgifter helt beroende av aktiv tillsyn från någon som hade ingående kunskaper om henne och hennes funktionshinder. Var mycket bunden till rutiner. Utförde moment utan att kognitivt förstå varför eller konsekvenserna av sitt eget handlande. Behövde hjälp att påbörja och slutföra en aktivitet. Förstod inte om kranen var inställd på varmt eller kallt vatten, inte heller vad hon skulle göra med vattnet och hur hon blev ren. Hon behövde kvalificerad hjälp i form av handledning, stöd och handgriplig hjälp vid alla moment i vardagen. Glömde av saker, kunde inte tänka logiskt, saknade omdöme och förmåga att påkalla uppmärksamhet. Behövde

klara instruktioner och handgriplig hjälp för att hantera situationer i vardagen.

Enligt läkarintyg var kvinnan kognitivt, dvs. intellektuellt, skadad. Hon hade betydande minnesproblem, koncentrationssvårigheter och brister i det logiska tänkandet.

Förvaltningsrätten fann att behovet av hjälp vid måltider kunde hänföras till åtgärder för aktivering. Däremot fanns behov av hjälp med personlig hygien och av- och påklädning. Det fanns inget behov av hjälp för kommunikation. Kvinnans behov av hjälp var av relativt kontinuerlig art, men det var inte fråga om aktiv tillsyn av övervakande karaktär. Även om det fanns behov av personalkontinuitet måste inte hjälpen ges av ett begränsat antal personer som förutsatte ingående kunskaper om henne.

Kammarrätten konstaterade att kvinnans behov av hjälp med de grundläggande behoven översteg 20 timmar per vecka. Domstolen fann att kvinnan i flertalet fall behövde någon form av motiverings- och aktiveringsinsatser, handräckning eller praktisk hjälp. Domstolen konstaterade att det är möjligt att få denna hjälp som andra personliga behov, och menade att det hade beaktats. Däremot var behovet av hjälp vid fritidsaktiviteter och träning underskattat. Hon var i behov av viss tillsyn, men den var tillgodosedd genom beviljade insatser och sambors ansvar för varandra.

Kommentar:

Behovet av personalkontinuitet behöver inte innebära att behovet av hjälp är att betrakta som ett grundläggande behov, jfr RÅ 2003 ref. 33 (dom nr 6).

38 Kammarrätten i Göteborg (mål nr 1810-10) – assistansersättning

Kvinna 44 år måttlig utvecklingsstörning med utvecklingsnivå motsvarande en två- till sexåring.

Klarade enligt psykologutlåtande inte sin grundläggande hygien själv. Bristande kommunikationsförmåga, använde sig av förnekelse i sin kommunikation, men ville sannolikt med sitt nekande komma i kontakt. Kunde inte hantera sina impulser. Saknade förmåga att känna gränser. Hennes aggressiva utbrott och andra farliga beteenden förekom även i det nya boendet, men i mindre omfattning än på gruppboendet eftersom hon inte utsattes för samma påfrestningar. Vid vistelse utanför boendet var utbrotten lika frekventa som tidigare.

Förvaltningsrätten fann att det fanns visst behov av hjälp med personlig hygien, bl.a. behövde håret rakas varannan dag på grund av destruktivt beteende. Behovet av hjälp vid måltider och av- och påklädning var, till skillnad från kommunikation, inte att betrakta som grundläggande behov. Hon behövde viss tillsyn på grund av bristande impuls kontroll, men var inte i behov av sådan aktiv tillsyn av övervakande karaktär som krävde ingående

kunskaper om henne och hennes funktionshinder. Rätt till assistansersättning förelåg inte.

Kammarrätten konstaterade att kvinnan hade ett starkt behov av kontroll över sin omgivning och en klart begränsad kommunikationsförmåga. Omständigheter som ledde till frustration och aggressionsutbrott. Hennes huvud rakades för att hon inte skulle dra tofsar ur sitt eget hår. Kunde inte bo kvar i gruppboendet. Domstolen fann att kvinnan var i stort behov av tillsyn som var nödvändig för att förhindra eller minimera utåtagerande beteende riktat mot sig själv och andra personer och föremål. Förbättringen vid flytt till eget boende fick antas bero på att hon inte behövde konfronteras med andra, men främst på tillgång till personliga assistenter. Var även mycket känslig för personalbyten. Mot den bakgrunden måste de insatser som kvinnan behövde utföras av någon som hade ingående kunskap om hennes funktionsnedsättning, kommunikationsförmåga, personlighet och agerande. Hon var i behov av aktiv tillsyn under dygnets alla vakna timmar, utom vid daglig verksamhet. Hon behövde även någon till hands nattetid, vilket kunde tillgodoses genom jour.

Kommentar:

Förvaltningsrätten och kammarrätten gjorde olika bedömning av behovet av tillsyn. Målet kan jämföras med RÅ 1997 ref. 23 I (dom nr 1).

39 Kammarrätten i Göteborg (mål nr 874-10) – assistansersättning

Man 30 år med hjärnskada och utvecklingsstörning. Mental ålder under tre år. Terapieresistent epilepsi med i genomsnitt femton anfall av typen grand mal i månaden, anfall med stora toniska-kloniska kramper med en duration upp till tre minuter.

Hade enligt egna uppgifter en mycket lättväckt aggressivitet/irritabilitet som tog sig i uttryck i aggressionsutbrott när som helst, var som helst och utan förvarning. Hade ingen insikt om sin styrka, måste skyddas för att inte skada sig själv eller personer i sin omgivning av två assistenter, som arbetade tillsammans med att dämpa och avleda honom. Var helt oförmögen att ta hand om sig själv. Kramperna vid epilepsianfallen var massiva med stora muskelryckningar i armar och ben, en ensam person klarade inte av att hantera honom, eller att administrera de läkemedel som var ordinerade vid svåra kramper.

Enligt läkarintyg måste mannen ha hjälp av två personer dygnet runt, både för att hantera epilepsin för att häva anfall med akut medicin och för hans aggressivitet. Att han inte kunde hantera sina impulser hade sina rötter i hans hjärnskada och utvecklingsstörning. Enligt intyg från arbetsterapeut hade mannen fått alla hjälpmedel och anpassningar som fanns tillgängliga för att skydda honom mot epileptiska anfall, utåtagerande beteende och självdestruktivitet.

Förvaltningsrätten konstaterade att beräkning av dubbel assistans skulle utgå för den tid det tog att utföra en aktiv insats. Undantag kunde göras om hjälpbehovet var av sådan art att det var förenat med hälsorisker att enbart bevilja dubbel assistans för den tid det tar att utföra aktiviteten.

Förvaltningsrätten fann inte att utredningen i målet gav stöd för att det förelåg en sådan allvarlig hälsorisk.

Kammarrätten konstaterade att mannen hade kraftiga epilepsianfall och våldsamma aggressionsutbrott. Assistenterna hade kommit till skada vid aggressionsutbrotten och bar direktlarm till polisen med GPS. De aktiva insatserna uppstod dagligen, i cirka två timmar vid varje epilepsianfall eller aggressionsutbrott. Kammarrätten fann att eftersom anfallen och utbrotten var omöjliga att förutse, konsekvenserna kunde bli mycket allvarliga och de aktiva insatserna som krävdes var av relativt betydande omfattning fanns det skäl att bevilja dubbel assistans vid all vaken tid och dubbel assistans, varav en jour, under nattetid.

Kommentar:

Förvaltningsrätten och kammarrätten gjorde olika bedömningar av konsekvenserna av anfallen och utbrotten. I domarna finns beskrivet hur frekventa aggressionsutbrotten och epilepsianfallen var. Frekvensen kan därmed ha betydelse i bedömningen av hur många timmar dubbel assistans ska beviljas.

40 Kammarrätten i Göteborg (mål nr 2173-10) – personlig assistans enligt LSS

Pojke 14 år med kognitiv utvecklingsstörning på träningskolenivå och alternerande hemiplegi (neurologisk, svårbehandlad anfallssjukdom där anfall eller affektkramper kan utlösas av att det är stökigt runt omkring).

Enligt modern hämtade hon pojken ca tre gånger/vecka från skolan på grund av kramper. Kunde på grund av aggressivitet inte lämnas ensam med sin syster, hade hotat med sax. Kunde utan tillsyn rymma iväg. Kunde kommunicera med vissa ord, nödvändigt att känna honom väl.

Enligt skolan hade pojken inte behov av hjälp från en tredje person för att kommunicera. Aggressionsutbrotten var oftast riktade mot modern, bedömdes inte kräva ingående kunskaper om honom för att undvika eller hantera. Inte heller den vård/tillsyn som behövdes vid krampanfall var av sådan karaktär. Behov av hjälp vid av- och påklädning, att torka sig efter toalettbesök och att påminnas om att tvätta händer och spola. Behövde hjälp vid personlig hygien för att det skulle bli ordentligt gjort. Kunde äta själv, men det hamnade ofta utanför tallriken. Kunde inte lägga för sig mat eller bära tallrik.

Förvaltningsrätten konstaterade att det av handlingarna i målet framgick att pojken hade anfall ett flertal gånger i veckan, ibland flera gånger per dag. Anfallen resulterade i halvsidig förlamning i mellan 30 minuter upp till två,

tre timmar efteråt. Pojken kände på sig när anfall var på gång, kunde då skrika eller gråta och blev väldigt aggressiv, sparkade och slog sina kompisar. Kunde sätta på sig vissa plagg själv, svårigheter med knappar och att knyta skor. Viss hjälp vid personlig hygien. Hjälp med toalettbesök hemma, i skolan gjorde han det själv efter påminnelse. Åt ofta med händerna eller med sked. Enligt modern var hon den enda som förstod honom. Uppfattade inte faror utomhus, kunde försvinna, gå vilse eller ut i trafiken. Hade svårt för förändringar. Domstolen fann att behovet av hjälp för att tillgodose de grundläggande behoven inte var av sådan karaktär och omfattning som förutsätts för rätten till personlig assistans.

Kammarrätten konstaterade att behovet av hjälp med de grundläggande behoven uppgick till 12 timmar och fem minuter. Att pojken behövde hjälp med toalettbesök, dusch och övrig hygien, av- och påklädning samt med måltider vid krampanfall. Domstolen fann att behovet av hjälp var av sådan personligt och integritetskänslig karaktär som krävs för att han skulle vara berättigad till personlig assistans.

Kommentar:

Det ansågs inte att det fanns behov av hjälp med kommunikation eller annan hjälp som förutsatte ingående kunskap om honom. Möjligen beroende av att det fanns motstridighet mellan moderns och skolans uppgifter.

41 Kammarrätten i Göteborg (mål nr 2753-10) – personlig assistans enligt LSS

Pojke 16 år med Downs syndrom med autistiska drag. Även vissa fysiska funktionshinder som överrörliga leder, hörsel- och synnedättning.

Pojken hänvisade till läkarintyg och menade att han utöver det hjälpbehov som kommunen beaktat behövde hjälp med tillsyn och uppmärksamhet hela dagen eftersom han var omdömeslös och det kunde uppstå farliga situationer. Var rymningsbenägen. Inte heller hade kommunen beaktat hjälp med träning, läxläsning, aktiviteter och fritid.

Förvaltningsrätten konstaterade att det av utredningen i målet bl.a. framgick att pojken klarade en del själv men behövde stöd, instruktioner och påminnelse med grundläggande behov. Tog på sig kläder själv om de var framlagda. Kunde ta av sig. Behövde påputtning när det gällde personlig hygien. Var mycket rutinbunden. Var beroende av att förberedas på allt nytt, även vad som skulle ske under dagen. Domstolen fann att med hänsyn till att pojken nu gick i särgymnasium och bodde på elevhem att det inte var sannolikt att han hade ett sådant behov av övervakning eller annan tillsyn att det fanns skäl att bevilja personlig assistans på grund av det.

Kammarrätten fann att eftersom pojken vid nämndens beslut var drygt 16 år, fanns det inte något föräldransvar som skulle beaktas vid bedömningen av hans hjälpbehov. Med hänsyn till att han redan hade personlig assistans hade han rätt till personlig assistans även för sina andra personliga behov,

t.ex. för aktiverings- och motiveringsinsatser samt för tillsyn som inte kunde räknas som aktiv. En hänvisning gjordes till RÅ 2010 ref. 17.

Kommentar:

Behovet av tillsyn ansågs varken av förvaltningsrätten eller av kammarrätten vara ett grundläggande behov. Däremot ansåg kammarrätten att det kunde vara ett annat personligt behov.

42 Kammarrätten i Göteborg (mål nr 3087-10) – assistansersättning

Kvinna 40 år med cerebral pares och spasticitet.

Enligt egen uppgift behövde kvinnan personlig assistans dygnet runt. Den tid hon inte fick aktiv hjälp behövde hon assistans för att undvika stress, oro, ångest och depression. Utöver den tid hon beviljats för måltider, personlig hygien, av- och påklädning och kommunikation behövde hon personlig assistans för att undvika stress, oro, ångest och depression. Vid stress fick hon en ökad spasticitet. Hennes sväljsvårigheter förvärrades vid stressiga måltider. Hade svårt att klara sig i röriga miljöer och stressiga sammanhang. Hade då svårt att fokusera, vara uppmärksam och kunna fungera, blev splittrad och orolig. Behövde hjälp med att kommunicera eftersom hon inte kunde prata när hon blev nervös. Behövde assistans under nattetid eftersom hon inte kunde lita till hemtjänsten.

Förvaltningsrätten fann att behov för tillsyn, stöd och uppmuntran kan utgöra en del av den funktionshindrades övriga personliga behov, men att det inte var visat att det krävdes för att hon skulle tillförsäkras goda levnadsvillkor. Domstolen fann att med hänsyn till att hemtjänstpersonalen inte alltid hann fram i tid för att kvinnan skulle kunna gå på toaletten var hennes behov nattetid inte tillgodosedda. Hon var därför i behov av jour.

Kammarrätten fann bland annat att den omständigheten att hon inte var nöjd med hemtjänstens insatser inte kunde ligga till grund för beräkningen av antalet assistanstimmar. Av utredningen framkom inte annat än att hennes behov kunde tillgodoses genom trygghetslarm och hemtjänst. Således skulle jour nattetid inte ingå i beräkningen av assistanstimmar.

Kommentar:

Även om det fanns ett visst behov av hjälp med kommunikation ansågs det inte vara tillräckligt för att utgöra grundläggande behov. Det faktum att en person inte är nöjd med hemtjänstens insatser behöver inte utgöra en grund för rätt till jour under nattetid.

43 Kammarrätten i Göteborg (mål nr 3753-10) – personlig assistans enligt LSS

Flicka 6 år med allmän försenad utveckling/utvecklingsstörning.

Kommunens utredning visade att flickan hade behov av viss hjälp i samband med personlig hygien, måltider, på- och avklädning. Hjälpbehovet bedömdes inte vara av den varaktiga karaktär som berättigade till personlig assistans och ansågs ingå i föräldraansvaret.

Förvaltningsrätten konstaterade att flickan enligt utredningen använde sig av ett 20-tal ord för att kommunicera. Förskolan försökte lära henne tecken- och kroppsspråk. Flickan klappade på personalen för att dra uppmärksamhet till sig och använde olika läten för att uttrycka sig. Hon reagerade adekvat på uppmaningar. Det var svårt att avgöra om hon förstod vad som sagts eller om hon reagerade på kroppsspråk. Vid utredarens besök förflyttade hon sig självständigt och utan problem. Enligt anhöriga hade hon dålig balans och föll ofta, samt var i behov av konstant uppsikt under utflykter utanför förskolan eftersom hon var nyfiken på nya människor och tydde sig till dem. Enligt personal på förskolan höll hon sig gärna för sig själv. Domstolen fann att flickan hade behov av hjälp i samband med personlig hygien, måltider, på- och avklädning och kommunikation. Då barn i den aktuella åldern har ett relativt omfattande vård- och tillsynsbehov fick en betydande del anses vara omfattat av föräldraansvaret. Hon hade inte rätt till personlig assistans.

Kammarrätten konstaterade att till de grundläggande behoven hör att kunna kommunicera med andra och att därmed kunna skapa och upprätthålla sociala kontakter. Därutöver att det var ostridigt att flickan hade ett större behov av hjälp i sin dagliga livsföring än vad som kunde anses normalt för barn i motsvarande ålder (jfr RÅ 2008 ref. 17 och RÅ 2010 ref. 17). Med hänvisning till kommunikationssvårigheterna fick det anses visat att det krävdes kunskaper om henne, hennes funktionshinder och hennes kommunikationssätt för att förstå henne och hjälpa henne att förstå andra. Ett barn i aktuell ålder behöver normalt inte sina föräldrar för att kunna kommunicera i vanliga sociala situationer. Det var därför inte möjligt att med hänvisning till föräldraansvaret bortse från någon nämnvärd del av den tid som krävs för att tillgodose hennes behov av hjälp med kommunikation. Kammarrätten fann även att flickans övriga behov i mer än marginell omfattning gick utöver vad som är normalt för ett barn i aktuell ålder. Kammarrätten fann att hon var berättigad till personlig assistans.

Kommentar:

Ett barn i sexårsåldern anses normalt inte behöva sina föräldrar för att kommunicera i vanliga sociala situationer.

44 Kammarrätten i Göteborg (mål nr 5435-10) – assistansersättning

Pojke 18 år gravt utvecklingsstörd med autism och epilepsi.

Enligt egna uppgifter fanns ett oregelbundet sömnmönster. Gick i skolan, men det var alltid osäkert om han skulle komma i väg. Kunde få vredesutbrott, bli extremt våldsam och kunde helt oprovocerat, utan förvarning, angripa andra människor. Behövdes upp till fyra människor för att brotta ner honom och skydda andra. Assistenten och han själv hade skadats. Polis hade tillkallats vid ett tillfälle. Kunde när som helst få ett epileptiskt anfall. Då behövdes minst två personer, annars var det en tidsfråga innan han fick ett benbrott, skallfraktur, bröt näsbenet eller andra allvarliga skador. Det krävdes minst två personer att flytta honom i medvetslöst tillstånd. Blev mer våldsam av krampmedicin.

Enligt läkare hade pojken ca två grand mal anfall per vecka. Hade där-
emellan frånvaroattacker, enligt skolläkare upp till tio anfall per dag. Enligt modern var huset avgränsat med låsta dörrar för att ha kontroll.

Förvaltningsrätten konstaterade att enligt läkarintyg var epilepsin inte under kontroll. Pojken hade utvecklats i kontakten, blivit mer följsam och lättare att bryta i aktiviteter. Enligt skolan var han ofta lugn med andra elever, men det hände att han snabbt vände mellan glad och arg. Hade varit aggressiv mot personal och ungdomar. Domstolen fann att i hemmet skulle dubbel assistans beviljas för de aktiva insatserna. Vid fritidsaktiviteter utomhus fick det, på grund av epilepsi och aggressionsutbrott, anses nödvändigt att räkna med hela den tid då aktiviteten pågick. Särskilda skäl att bevilja assistans under skoltid fanns inte. Eftersom pojken sov minst fyra timmar per natt fanns fog att beakta fyra timmar per natt som jour.

Kammarrätten fann att det fanns en stor risk att pojken kom till skada vid ett epilepsianfall, och att han själv eller någon i hans närhet vid ett aggressionsutbrott. Då det var omöjligt att förutse när anfall och utbrott skulle inträffa, och det var mycket svårt att ensam hantera situationen fann kammarrätten att rätt till dubbel assistans förelåg för all vaken tid utom skoltid, samt dubbel assistans med en jour under nattetid.

Kommentar:

Svår epilepsi i kombination med plötsliga aggressionsutbrott kan ge dubbel assistans. Se även KRNG mål nr 874-10, (dom nr 39).

45 Kammarrätten i Göteborg (mål nr 5590-10) – personlig assistans enligt LSS

Kvinna 21 år autism med medelsvår psykisk utvecklingsstörning och epilepsi.

Behövde enligt egna uppgifter praktisk hjälp och en annan persons närvaro då hon skulle utföra sina grundläggande behov. En person behövde stå vid hennes sida och motivera henne samt praktiskt hjälpa henne om hon inte kunde motiveras. Måste ständigt påminnas om att gå på toaletten och övervakas så att hon gjorde rätt, behövde även praktisk hjälp vid toalettbesök. Hade ingen egen tidsuppfattning. Måste hållas under uppsyn då hon kunde göra saker som inte var rätt, t.ex. att spola ned sina kläder i toaletten eller slänga saker som inte skulle slängas etc. Kunde inte läsa eller skriva, hade ingen uppfattning om olika farosituationer, t.ex. brand, trafik, glasplitter, att man kan skära sig på en kniv o.s.v. Vid en olyckshändelse kunde hon inte ta beslut och visste inte vad hon skulle göra. Hade kommunikationssvårigheter, kunde inte kommunicera utan hjälp av annan person. För att få svar på vad hon ville måste man känna henne.

Förvaltningsrätten fann det ostridigt att kvinnan hade behov av hjälp i så gott som alla situationer i sin livsföring, men att hon verkade ha mindre behov av handgriplig och konkret hjälp vid korttidsboende än hemma. Även om hon i en hemmiljö hade sådana behov som skulle kunna anses som grundläggande behov gav inte utredningen stöd för att hon i en anpassad miljö hade sådana behov att det gav henne rätt till personlig assistans.

Kammarrätten fann att den hjälp som kvinnan var i behov av för sina grundläggande behov var krävande och komplicerad och av privat och integritetskänslig natur. Hjälpbehov förelåg främst i fråga om hygien och kommunikation, men även inom av- och påklädning samt måltider. Kammarrätten fann att hon hade rätt till personlig assistans.

Kommentar:

Förvaltningsrätt och kammarrätt gjorde olika bedömningar. Förvaltningsrätten gjorde samma bedömning som socialnämnden, att behovet bestod av aktiverings- och motiveringsinsatser. Kammarrätten menade att behovet snarare var av praktisk karaktär, dvs. det räckte inte med aktivering och motivering för att kvinnan skulle få behovet tillgodosett.

46 Kammarrätten i Göteborg (mål nr 6151-10) – assistansersättning

Man 30 år med svår utvecklingsstörning, microcephal och autism.

Behövde enligt egna uppgifter hjälp med att tillaga, ställa fram och dela maten. Det var även mycket spill. Förstod inte att han behövde äta. Kunde inte duscha eller raka sig själv, behövde viss hjälp i samband med toalettbesök. Saknade geografisk uppfattningsförmåga. Vid ett tillfälle hade han

försvunnit från hemmet efter att ha varit i trädgården på egen hand. Han greps då av polis eftersom han uppträtt farligt i trafiken. Kunde bli plötsligt arg och förstöra saker utan att man visste varför. Hade ett självdestruktivt beteende, hade skurit sig själv och haft sönder föremål. Hade kastat både knivar och stenar in till grannarna. Vägrade att åka bil. Kommunicerade med enstaka ord och bilder. Gjorde sig förstådd hos personer som kände honom. Kunde påtala behov och i viss mån ställa frågor. Saknade tidsuppfattning.

Enligt läkarutlåtande behövde mannen mycket hjälp i sin dagliga livsföring med hygien, måltider och av- och påklädning. Han behövde även mycket tillsyn för att förhindra att han skadade sig själv eller föremål.

Enligt dagcentret använde mannen sig av teckenkommunikation och blockord. Hade endagsschema med pictogrambilder.

Förvaltningsrätten fann att mannen behövde hjälp av personer med ingående kunskap för att möjliggöra kommunikation med omvärlden, samt att han var i behov av aktiv tillsyn av övervakande karaktär. Ordföranden var skiljaktig och menade att avseende måltider, personlig hygien och av- och påklädning rörde det sig om aktivering och motivering. Det var även visat att mannen förstod det svenska språket och att han hade ett språk med vilket han interagerade med omvärlden. Han var i behov av tillsyn, men inte aktiv tillsyn av övervakande karaktär.

Kammarrätten fann att det krävdes kunskap om honom, hans funktionshinder och kommunikationssätt för att förstå vad han vill säga. Mannen förstod inte vad som är farligt, han utsatte sig för skaderisker och var därmed i behov av aktiv tillsyn. Den aktiva tillsynen förutsatte, bl.a. på grund av hans kommunikationssvårigheter, goda kunskaper om och ingående förståelse för hans funktionshinder och omfattades därför att hans grundläggande behov. Mannen hade rätt till personlig assistans.

Kommentar:

Både förvaltningsrätten och kammarrätten ansåg att det krävdes aktiv tillsyn av övervakande karaktär och hjälp med kommunikation.

47 Kammarrätten i Göteborg (mål nr 6340-10) – personlig assistans enligt LSS

Pojke 18 år med kognitiv utvecklingsstörning med autistiskt syndrom, epilepsi, lindrig CP-skada med hemiplegi och lätt ataxi samt en känd hörselskada bilateralt.

Behövde enligt egna uppgifter praktisk hjälp med personlig hygien, av- och påklädning och måltider. Behövde någon som följde med till logoped, tandläkare och läkare. Det fanns även ett hjälpbehov vid fritidsaktiviteter. P.g.a. talsvårigheter hade han stora kommunikationssvårigheter med folk som inte kände honom. Kunde inte kommunicera med mobiltelefon. Hade

tendens att försvinna iväg och var då en stor fara för sig själv. Saknade insikt i att han kunde bli påkörd. Det fanns ständigt en risk för epilepsianfall. Fara för hans liv fanns vid kramper över 20 minuter. Kunde inte ansvara för sin akutmedicin för kramperna.

Myndighetsnämnden menade att mycket av de insatser pojken behövde handlade om motivering, uppmaningar och stöd, inte praktisk hjälp.

Förvaltningsrätten konstaterade bl.a. att det av läkarintyg framgick att funktionsnedsättningen var av sådan art och grad att det fanns behov av hjälp i alla dagliga situationer. Pojken hade för närvarande ett ”stort epilepsianfall” var 14:e dag, men frekvensen varierade mycket. Enligt psykologutlåtande var han intresserad av andra, men hade stora brister i ömsesidigt samspel. Hade ett impulsivt beteende. Kunde inte läsa, skriva eller förstå skyltar, varken skrivna eller i bild. Kunde endast klara vissa intränade moment i aktiviteter om det fanns en vuxen som aktivt initierade, motiverade och guidade honom i aktiviteten med stegvisa uppmaningar. Gav inte uttryck för hunger och törst. Enligt arbetsterapeut behövde han muntlig påstötning och påminnelse bl.a. för att gå på toaletten, torka sig, tvätta händerna och rätta till kläderna. Domstolen fann att tillsynskaraktären var av mer passiv karaktär. Inte heller motivations- och aktiveringsinsatserna var skäl för personlig assistans. Däremot fanns behov av personlig assistans i samband med ADL-funktioner.

Kammarrätten fann att tillsynsbehovet i huvudsak inte omfattades av de grundläggande behoven. Skäl fanns heller inte att frångå förvaltningsrättens bedömning gällande övriga grundläggande behov. Med hänvisning till RÅ 2010 ref. 17 menade domstolen emellertid att han hade rätt till aktiverings- och motiveringsinsatser och tillsyn som inte kunde räknas som aktiv.

Kommentar:

Personlig assistans beviljas för andra personliga behov i form av aktivering, motivering och tillsyn som inte räknas som aktiv om behoven inte tillgodoses på annat sätt, jfr RÅ 2010 ref. 17 (dom nr 8).

48 Kammarrätten i Jönköping (mål nr 310-11) – assistansersättning

Man 21 år med måttlig utvecklingsstörning med atypisk autism.

Var enligt egna uppgifter i behov av kvalificerade motivations- och aktiveringsinsatser av en person med ingående kunskaper om honom för att förmå honom att sköta de grundläggande behoven.

Enligt arbetsterapeut behövde mannen hjälp med allt och tillsyn med det mesta. Kunde under tillsyn tvätta sig själv. Enligt logoped hade han ett lite svårförståeligt tal till följd av oprecis artikulation, hyponasal röstkvalitet och snabbt taltempo.

I ADL-utlåtande av psykolog och arbetsterapeut framkom att han hade stora funktions- och aktivitetsbegränsningar i sin dagliga livsföring och stora svårigheter vad gällde delaktighet och samspel inom såväl den egna familjen som i omgivande samhälle. Under intervju med mannen och föräldrar hade bland annat framkommit att han behövde hjälp att komma igång och fullfölja aktiviteter. Hade svårigheter med kommunikation. Omgivningen måste anpassa sig och hitta lösningar i samspel med honom vilket krävde en trygg relation och särskilda kunskaper om hans funktionshinder.

Förvaltningsrätten fann att mannen var i behov av aktiverings- och motiveringsinsatser under alla ADL-aktiviteter. Motivationsinsatserna för att han skulle äta var av sådan art att det krävdes någon med särskilt ingående kunskaper om honom och hans funktionshinder. Det krävdes även för att han på ett adekvat sätt skulle kunna kommunicera med andra. Rätt till assistansersättning fanns. Rådmannen var skiljaktig och ansåg inte att behovet av personlig assistans översteg i genomsnitt 20 timmar/vecka.

Kammarrätten menade att det krävs att hjälpen måste ges av ett begränsat antal personer med ingående kunskaper om den funktionshindrade för att behovet ska räknas som grundläggande. Det räcker inte att hjälpen kan utföras av en sådan person (RÅ 2003 ref. 33). Behovet av motivationsinsatser, tillsyn och praktisk hjälp i samband med måltiden ansågs inte utgöra grundläggande behov. Samma bedömning gjordes av tillsynsbehovet i övrigt. Även om det i vissa situationer kunde finnas behov av hjälp med kommunikation ansågs den inte förutsätta ingående kunskaper om honom. Domstolen fann att mannen hade ett stort behov av hjälp, men att det inte uppgick till mer än i snitt 20 timmar/vecka.

Kommentar: Det måste finnas ett behov av ett begränsat antal personer med ingående kunskaper om den funktionshindrade för att det ska räknas som ett grundläggande behov, jfr RÅ 2003 ref. 33 (dom nr 6).

49 Kammarrätten i Jönköping (mål nr 501-11) – assistansersättning

Pojke 8 år med svår autistisk störning, generell utvecklingsstörning och ADHD, koncentrations och uppmärksamhetsproblematik.

Enligt egna uppgifter kommunicerade han genom bilder, men hade bristande förmåga att förstå bilder och kunde inte heller förstå verbala instruktioner. Var hyperaktiv och saknade helt uppfattning om vad som kunde vara farligt. Måste vara under ständig uppsikt för att inte fördärva saker och sig själv. Reagerade inte adekvat på smärta och lyssnade sällan till sitt namn. Behövde ett omfattande stöd för att utveckla ett sätt att kommunicera och förstå sin omgivning.

Förvaltningsrätten konstaterade att enligt kommunen behövde pojken hjälp med personlig hygien och av- och påklädning. Domstolen fann att de bedömningar som kommunen gjort av pojkens behov var rimliga och att

behovet kan antas ha förelegat vid ansökan hos Försäkringskassan. Det fanns en rätt till assistansersättning.

Kammarrätten konstaterade med hänvisning till 2003 ref. 33 att det krävs att hjälpen måste ges av ett begränsat antal personer som har ingående kunskap om den funktionshindrade. Det är inte tillräckligt att hjälpen kan utföras av en person som har kännedom om funktionshindret eller att det finns behov av personalkontinuitet. Vad gällde behovet av hjälp med hygien och av- och påklädning fanns inte anledning att frånga principen att aktiverings- och motiveringsinsatser inte ska beaktas vid bedömningen av omfattningen av den enskildes behov. Det fanns även anledning att beakta visst föräldraansvar. Domstolen menade att för att hjälpbehov avseende tillsyn ska betraktas som grundläggande behov krävs dels att den enskilde behöver tillsyn av sådan karaktär som är att jämföras med övervakning, dels att den person som utför tillsynen till följd av att den enskilde har svårigheter att kommunicera eller har en komplicerad medicinsk problematik behöver ingående kännedom om denne för att kunna utföra tillsynen på ett tillfredsställande sätt. Även om pojken var i behov av tillsyn av övervakande karaktär framgick inte att det krävdes ingående kunskaper om honom. Gällande behovet av kommunikation fann domstolen att det delvis förekom motstridiga uppgifter av behovet av hjälp. Rätt till assistansersättning förelåg inte.

Kommentar:

För att behovet av tillsyn ska bedömas inom ramen för de grundläggande behoven krävs att hjälpen måste ges av ett begränsat antal personer som har ingående kunskaper om den funktionshindrade och hans funktionshinder. Det är således inte diagnosen som ger rätt till personlig assistans utan hjälpbehovets karaktär.

50 Kammarrätten i Göteborg (mål nr 6341-10) – assistansersättning

Kvinna 30 år med måttligt förståndshandikapp, autismspektrumstörning och hämmad aktivitet rent motoriskt. Nedsatt tonusnivå och stereotyper med muskelaktivitet. Bristande balans och vissa tvångsfenomen.

Enligt egna uppgifter var hon i behov av personlig assistans på daglig verksamhet för att klara av att arbeta och inta mat. Hon kunde annars utsättas för allvarlig stress, bli destruktiv och rymma från arbetscentret, slänga mat och slå sönder saker runt omkring sig. Klarade inte konflikt med arbetskamrater. Personalen saknade erfarenhet, adekvata verktyg och kunskap. Kunde mekaniskt föra maten till munnen, men förstod inte att hon åt och behövde kontroll, stimulans och uppmuntran.

Enligt daglig verksamhet och arbetsterapeut var kvinnans svårigheter mycket komplicerade. Hon behövde ett pedagogiskt strukturerat arbetssätt med klara gränser. Det behövdes stor kunskap om autism och hennes

kommunikationssvårigheter. Hon var mycket utåtagerande och reagerade starkt på ljud, ljus m.m.

Enligt läkare kunde kvinnas stämningsläge svänga då hon hade en affektlabilitet, klart nedsatt uppmärksamhet och svårigheter i kommunikationen. Hade svårt att klara förändringar.

Förvaltningsrätten fann att kvinnan aldrig kunde lämnas ensam i den dagliga verksamheten, samtidigt hade man vid behov möjlighet att sätta in ytterligare resurser. Hennes behov fick därför anses tillgodosedda i den dagliga verksamheten.

Kammarrätten fann det ostridigt att kvinnan hade stora svårigheter att kommunicera. Emellertid framgick inte av utredningen att dessa svårigheter medförde att hon var i behov av en bestämd person med ingående kunskaper om henne. När det gällde tillsynsbehovet hade det inte kommit fram att hennes funktionshinder innebar att hon hade ett starkt begränsat antal personer knutna till henne. Hennes tillsynsbehov under daglig verksamhet borde därmed kunna tillgodoses med ordinarie resursförstärkning.

Kommentar:

Enligt 106 kap. 24 § 4 SFB⁷⁰ ska personer med funktionsnedsättning få sina behov tillgodosedda inom den dagliga verksamheten. Även om det av förarbeten⁷¹ framgår att det finns situationer när assistansersättning kan beviljas har huvudmannen ett stort ansvar för att tillgodose behoven.

51 Kammarrätten i Jönköping (mål nr 11-11) – personlig assistans enligt LSS

Pojke 13 år med Downs syndrom, måttlig utvecklingsstörning och autistiska drag.

Enligt egna uppgifter behövde han ständigt hjälp och tillsyn. Behovet av tillsyn fanns all vaken tid.

Förvaltningsrätten konstaterade att det av utredningen framgick att pojken var lättstressad, kunde få aggressionsutbrott om han stressades på. Förstod inte att något kunde vara farligt, exempelvis trafiken. Hade behov av tillsyn hemma, i skolan och på fritids. Motoriken var inte fullt utvecklad, han hade bristande motivation och förståelse för uppgifter som skulle göras. Behov av viss hjälp med personlig hygien, av- och påklädning och vid måltider. Enligt psykologutlåtande gjorde hans tvångsmässighet tillsammans med rutinstyrighet, låga begåvning och autistiska drag att han hade ett komplext beteende och ett mycket stort behov av daglig tillsyn och omvårdnad. Domstolen fann att det fanns ett visst föräldraansvar för den tillsyn som inte

⁷⁰ Tidigare 4 § LASS

⁷¹ Prop. 1995/96:146 s. 15

var att betrakta som grundläggande behov. Någon rätt till ytterligare timmar fanns inte.

Kammarrätten hänvisade till RÅ 2010 ref. 17 och konstaterade att med hänsyn till att pojken hade rätt till personlig assistans skulle även behov av tillsyn som inte var att betrakta som aktiv tillsyn beaktas vid bedömningen av omfattningen av personlig assistans. Domstolen fann att det visserligen kunde anses finnas ett visst behov av tillsyn för barn i motsvarande ålder som inte var funktionshindrade, men att det inte var fråga om tillsyn där någon ständigt måste vara inom hörhåll och vara beredd att ingripa. Tidsåtgången för tillsynen över ett barn som nästan var 14 år kunde antas vara försumbar. Kammarrätten fann att det fanns en rätt till ytterligare timmar.

Kommentar:

Kammarrätten gör bedömningen att tillsyn – som inte är av karaktären att den är att betraktas som ett grundläggande behov – handlar om situationen när någon ständigt måste vara inom hörhåll och vara beredd att ingripa. För den formen av tillsyn ansåg domstolen att det inte förelåg något föräldraansvar i en ålder av 14 år.

52 Kammarrätten i Jönköping (mål nr 1137-11) – personlig assistans enligt LSS

Pojke 10 år med infantil autism, en försening i sin utveckling samt astma.

Enligt egna uppgifter fanns behov av personlig assistans all tid som han inte var på skolan eller i fritidshem/lovplats. Hade behov av hjälp i samband med fritidsaktiviteter, kommunikation samt ständig tillsyn. Han hade ett ”ekotal” och behövde hjälp med kommunikation för att göra sig förstådd.

Av utredningen framgick att pojkens föräldrar uppgivit för socialnämnden att han inte klarade av att själv sköta sin personliga hygien. Behövde praktiska instruktioner för att klä av och på sig. Åt själv men behövde hjälp med att dela maten och portionera den. Hade svårt att kommunicera med andra och behövde hjälp med all kommunikation när han var utanför hemmet. Det krävdes kunskap för att förstå honom. Det var endast hans föräldrar som kunde vara honom behjälplig med kommunikation vid t.ex. besök hos läkare eller tandläkare. Måste ofta ha tillsyn av sina föräldrar då han inte kunde förutse faror eller konsekvenser av sitt handlande. Lämnade inte bostaden utan sin mor. Krävde aktiveringsinsatser.

Socialnämnden bedömde att pojken behövde hjälp med all kommunikation utanför hemmet. Han bedömdes dock inte ha ett hjälpbehov som förutsätter ingående kunskaper om honom för att hans behov skulle tillgodoses. I samband med fritidsaktiviteter behövde han ledsagning.

Förvaltningsrätten fann att med hänsyn till vad som var känt om pojkens behov av personlig assistans på grund av hans funktionshinder och hans ålder var socialnämndens bedömning väl avvägd.

Kammarrätten fann att utredningen i målet inte gav stöd för att göra någon annan bedömning än vad underinstanserna funnit.

Kommentar:

Som det verkade fanns inget intyg från arbetsterapeut, läkare el. dyl. alternativt från skolan där konsekvenserna av funktionsnedsättningen var beskrivna. Det framgick inte heller varför pojken var i behov av tillsyn. Föräldrarna hade uppgivit att han ofta behövde tillsyn, men inte varför och vad konsekvensen var om han inte hade tillsyn.

53 Kammarrätten i Jönköping (mål nr 1631-10) – assistansersättning

Kvinna 30 år med schizofreni och lindrig utvecklingsstörning.
Känslomässigt bäst på en 4-5 åring nivå.

Kunde enligt egna uppgifter inte själv äta, dricka, klä på sig eller sköta sin personliga hygien. Var i behov av bemanning dygnet runt i sitt boende. Behovet tillgodosågs bäst genom att hon fick stöd och hjälp av en ytterst begränsad personkrets.

Enligt modern var det mycket kvinnan inte ville göra, därför tog allt lång tid. Hon kunde inte kommunicera. Klarade inte att vara på den dagliga verksamheten under lång tid. Enligt moderns sambo kunde kvinnan inte laga mat själv. Lämnades hon ensam kunde hon kasta maten eller äta alldeles för mycket. Behövde hjälp med personlig hygien, och att välja kläder efter väder. Kunde inte göra sig förstådd inför andra människor, blev irriterad på barn som tittade på henne, var distanslös i förhållande till män. Hade stora problem på nätterna, då hon hörde röster och såg syner.

Enligt läkarintyg var kvinnan i behov av personalbemanning dygnet runt. Otillfredsställande boendesituation ledde till känslomässig otrygghet. Hon kunde då förstöra föremål och missköta sin hygien. Enligt annat läkarintyg präglades kvinnan av aggressivitet. Hon hade stora initiativ- och igångsättningssvårigheter. Enligt senare intyg uppvisade hon ingen aggressivitet, men gav knappast någon kontakt.

Enligt daglig verksamhet kunde kvinnan mer än man trodde. Klädde själv på sig ytterkläder, åt utan att äta glupskt, kunde lösa uppgifter, skriva och läsa.

Förvaltningsrätten fann att kvinnan var i behov av aktiv tillsyn av övervakande karaktär (jfr RÅ 2000 not 97). Det fanns behov av personlig assistans för de grundläggande behoven i något mer än 20 timmar per vecka. Hjälpbehovet kunde endast tillgodoses av ett begränsat antal personer som hade kunskap om henne.

Kammarrätten fann att även om behovet till viss del var motivations- och aktiveringsinsatser, kunde hennes behov huvudsakligen inte anses bestå av

sådana insatser. Hon var i stort behov av praktisk hjälp och i relativt omfattande utsträckning även av aktiv tillsyn av övervakande karaktär. Kammarrätten fann att det fanns en rätt till assistansersättning.

Kommentar:

Jfr RÅ 2000 not 97 (dom nr 5).

54 Kammarrätten i Jönköping (mål nr 1661-11) – assistansersättning

Flicka 10 år med koncentrations- och perceptionsstörningar, utvecklingsstörning och epilepsi.

Enligt vårdnadshavare behövde flickan hjälp med av- och påklädning, personlig hygien och måltider. Kommunicerade på ett sätt som inte var begripligt för omgivningen.

Enligt läkare behövde flickan en vuxen person i sin närhet. Hade behov av insatser av komplicerad natur och personligt slag. Hade omfattande hjälpbehov med ADL-funktioner. Hade stora problem med att framföra sina behov, det behövdes ingående kunskaper om henne för att kunna kommunicera. Epilepsin medförde tillsynsbehov dygnet runt. Ett anfall kunde leda till andningsstörning. Tillsynen var av övervakande karaktär då det måste finnas beredskap vid ett allvarligt andningstillbud.

Enligt Försäkringskassans noteringar från samtal med lärare fick flickan hjälp med att hämta mat, men åt själv. Fick hjälp vid toalettbesök och av- och påklädning. Hade en stor verbal förmåga och lätt att uttrycka sina behov. Hade deltagit i läger under en vecka med ledare hon inte känt sedan tidigare. Inga problem framkom med att knyta an till vuxna, vistelsen gick mycket bra. Enligt noteringar från samtal med specialpedagog behövde hon hjälp att dela maten. Kunde klä av och på sig själv, inkl. skor – förutsatt kardborrband. Behövde hjälp med toalettbesök, men det gick att lära henne. Hade ett mindre ordförråd än barn i motsvarande ålder, men hade inga problem att uttrycka sina önskemål. Hade temperament, men skadade inte sig själv eller andra.

Förvaltningsrätten fann att flickan främst med hänsyn till sin epilepsi hade ett behov av sådan aktiv tillsyn som utgör ett grundläggande behov. Rätt till assistansersättning förelåg. Rådmannen lämnade skiljaktig mening.

Kammarrätten fann att hjälpbehovet i samband med måltider och av- och påklädning främst avsåg aktiverings- och motiveringsinsatser och att hjälpbehovet var av mer generell karaktär. Det hade heller inte framkommit att hon hade stora svårigheter att kommunicera. Dessa behov ansågs således inte tillräckligt kvalificerade för att utgöra grundläggande behov. Behovet av hjälp med personliga hygien räknades till de grundläggande behoven. Beträffande tillsyn visade utredningen inte att hon skadade sig själv eller andra människor i samband med de epileptiska anfallen, eller att hon måste

övervakas särskilt med hänsyn till dessa. Det kunde inte heller anses klarlagt att det skulle vara nödvändigt att den som utförde tillsynen måste kunna läsa av henne eller ha ingående kunskaper om hennes funktionshinder. Rätt till assistansersättning förelåg inte.

Kommentar:

I målet lämnas motstridiga uppgifter om flickans behov. Skolans beskrivning stämmer inte överens med vårdnadshavare och läkare.

55 Kammarrätten i Jönköping (mål nr 2219-11) – personlig assistans enligt LSS

Kvinna 22 år med måttlig psykomotorisk utvecklingsstörning innefattande måttlig mental retardation och lätt till måttlig språklig och motoriskt handikapp samt epilepsi.

Behövde enligt egna uppgifter hjälp att komma ihåg att hon skulle tvätta sig och borsta tänderna samt viss praktisk hjälp med personlig hygien. Behövde hjälp att välja kläder samt med att knyta/binda/knäppa bälte. Behövde personer i sin närhet med specifik kompetens kring kommunikation och epilepsi. Hade stora problem att uttrycka det hon ville, kände och ville förmedla så att mottagaren förstod vad hon menade. Behövde vägledning och stöttning för att ta sig ut i samhället. Enligt föräldrar hade hon epileptiska anfall från cirka två gånger per månad till varannan månad.

Enligt journalanteckningar från psykolog hade hon bl.a. problem med den allmänintellektuella och den exekutiva förmågan, exempelvis självstyrning, självövervakning, planering och problemlösning, flexibilitet och impuls-kontroll. Enligt arbetsterapeut behövde hon bl.a. tillsyn, verbalt stöd och handgriplig hjälp vid de flesta aktiviteter under dagen. Hon hade ingen tidsuppfattning, kunde inte hantera spis/mikrovågsugn. Hade svårt att uttrycka vad hon ville och kände och det blev lätt missförstånd. Kunde läsa korta ord och skriva korta meningar. Använde mobiltelefon. Behövde hjälp att tvätta sig för att det skulle bli ordenligt gjort och att välja kläder efter väder. Inget begrepp om pengars värde.

Enligt läkarintyg hade hon koordinationssvårigheter. Kognitiv svikt i form av högst påtagligt bristande insikt om egna kroppsliga behov och förutsättningar. Initiativlöshet med kontinuerligt hjälpbehov och tillsyn avseende allmän daglig livsföring.

Förvaltningsrätten fann att kvinnan i viss utsträckning kunde förmå att på egen hand klara sina grundläggande behov, men att hjälpbehovet delvis omfattade göromål av mycket privat och integritetskänslig karaktär och var så omfattande att hon hade rätt till personlig assistans.

Kammarrätten fann att kvinnan behövde viss hjälp för att klara sina grundläggande behov, men att mycket av det hon kunde behöva hjälp med var sådant hon kunde klara själv efter uppmuntran och påminnelser. Det

övervakningsbehov som följde av hennes epilepsi fick anses begränsat. Hjälpbehovet ansågs till stor del handla om aktiverings- och motiveringsinsatser.

Kommentar:

Epilepsi medför inte en automatisk rätt till personlig assistans.

56 Kammarrätten i Jönköping (mål nr 2452-10) – personlig assistans enligt LSS

Flicka 7 år med autism.

Behövde enligt egna uppgifter hjälp vid måltider, dela maten, avgöra hur mycket hon skulle äta m.m. En vuxen måste finnas närvarande för att hon skulle få i sig maten. Behövde handgriplig hjälp att torka sig efter toalettbesök. Det största behovet gällde kommunikation. Behövde hjälp för att vara delaktig i lekar och ta till sig instruktioner i grupp.

Förvaltningsrätten konstaterade att enligt intyg från arbetsterapeut behövde flickan viss hjälp vid måltiden. Åt själv, men behövde hjälp att dela och att skala potatis. Behövde påminnas att gå på toaletten, hemma fick hon hjälp att torka sig, i förskolan klarade hon besöken själv, men behövde påminnas att tvätta sig. Gällande övrig personlig hygien behövde hon hjälp för att det skulle bli ordentligt gjort. Viss hjälp vid av- och påklädning. Talade i hela meningar, men hade svårt att uttrycka sig och beskriva olika saker. Svårt att föra ett samtal, upprepade och härmade ofta det andra sa. Enligt förskolan hade flickan svårt med samspel med de andra barnen och behövde ofta en vuxens stöd för att ta sig in i leken. Lekte lite vid sidan om. Domstolen menade att föräldraansvaret för barn i sju-åttaårsåldern kunde vara omfattande, men fann att flickans behov av hjälp med kommunikation var så omfattande att det inte kunde anses utgöra ett föräldraansvar. Vad gällde övriga behov var behovet väsentligt mindre och kunde i stora delar tillgodoses på annat sätt. Rätt till personlig assistans förelåg inte för dessa delar.

Kammarrätten konstaterade att enligt intyg från psykolog hade flickan stora svårigheter vad gällde kommunikation. Hon verkade ha ett bra språk, grammatiskt och uttalsmässigt, och kunde svara på frågor som var relevanta för henne, men att om frågan var okänd eller hon inte förstod så fick hon problem. Domstolen fann att flickans behov av hjälp med kommunikation inte var av den komplicerade och personliga karaktär som förutsätts för rätt till personlig assistans enligt LSS. Personlig assistans beviljades inte.

Kommentar:

Det är inte diagnosen som kan ge rätt till personlig assistans, utan hjälpbehovets karaktär. Se även KR NJ mål nr 501-11, (dom nr 50).

57 Kammarrätten i Jönköping (mål nr 2482-10) – personlig assistans enligt LSS

Kvinna 30 år med svår utvecklingsstörning och expressiva språksvårigheter.

Behövde enligt egna uppgifter mycket tillsyn, kunde inte lämnas ensam eftersom hon inte förstod konsekvenserna av sitt eget handlande. Var ganska självständig, klarade en del av sina grundläggande behov, men behövde mycket hjälp med kommunikation. Kommunicerade oftast med tecken.

Enligt socialnämndens utredning behövde hon viss hjälp vid personlig hygien för att det skulle bli ordentligt gjort. Behövde hjälp med att rätta till kläderna. Kunde äta själv. Hade inget tal. Förstod mycket och svarade när hon ville. Visade när hon ville berätta något men hade ibland svårt att göra sig förstådd. Familjen fick gissa och komma med påståenden så att hon kunde bekräfta om det var rätt eller fel. Familjen förstod det mesta, men hon behövde hjälp med ex. kontakt med myndigheter. Klarade att ta muntliga instruktioner vid den dagliga verksamheten. Behövde endast höra instruktionerna en gång för att sedan följa dessa. Klarade de flesta vardagsaktiviteterna själv.

Förvaltningsrätten fann att behoven av hjälp med personlig hygien och påklädning inte var av den karaktären eller omfattningen som förutsattes för rätt till personlig assistans. Däremot var hon i stort behov av hjälp med kommunikation. Hon hade grava expressiva svårigheter och kunde endast använda tecken för att göra sig förstådd. Kvinnan hade rätt till personlig assistans för kommunikation.

Kammarrätten konstaterade att kvinnan, enligt personalen på resurscentret där kvinnan jobbade, förstod allt som sades, att hon klarade att ta muntliga instruktioner och använde tecken för att svara. Kommunikationshjälpen hade främst anknytning till situationer som myndighetskontakter, läkar- och frisörbesök. Hjälpen för att kommunicera ansågs inte vara så omfattande att det medförde en rätt till personlig assistans enligt LSS.

Kommentar:

Behovet av hjälp med kommunikation behöver vara av en viss omfattning för att omfattas av de grundläggande behoven. Att enbart behöva hjälp med kommunikation vid t.ex. myndighetskontakter räcker inte för att få rätt till personlig assistans.

58 Kammarrätten i Jönköping (mål nr 2602-11) – assistansersättning

Kvinna 54 år med svår autismspektrumstörning i form av Aspergers syndrom samt ångest.

Klarade enligt egna uppgifter toalettbesök och avklädning. Hjälpbehovet handlade om allt från att få sova till att få i sig mat, till att få städad, inte ta

till droger och få ett drägligt liv. Allt som sades måste tolkas för att inte missförstås. Hon behövde aktiv tillsyn, bl.a. hade hon uttalat hot och använt våld, kastat ut inredning och klättrat ut på tak.

Av läkarintyg framgick att hon hade stora problem med ömsesidigt socialt samspel. Kunde få mycket allvarliga beteendestörningar om hon inte bemöttes på rätt sätt utifrån hennes svårigheter med socialt samspel och kommunikation. Missförstånd hade ofta lett till påtaglig verbal aggressivitet. Var beroende av stor kontinuitet i personalinsatserna. Kunde inte planera sin dag eller sitt liv. Saknade känsla för tid, kunde inte hålla ordning eller planera så att hon fick i sig ordentligt med mat. Av intyg från vuxenpsykiatri framgick att hon led av svår nattskräck och vände på dygnet. Hade stora svårigheter att få struktur på sin dag. Isolerade sig, kunde ta flera dagar innan hon hade kontakt med någon.

Förvaltningsrätten fann att kvinnan var i behov av hjälp från ett begränsat antal personer med ingående kunskap om henne, det räckte inte med personalkontinuitet. Rörde sig om kvalificerade motiveringsinsatser, inte påpuffningsinsatser. Det fanns behov av aktiv tillsyn som bl.a. med hennes tillstånd och svårigheter att kommunicera förutsatte ingående kunskaper om henne. Hon hade rätt till assistansersättning.

Kammarrätten konstaterade att enligt utredningen kunde kvinnan tala. Domstolen fann att hon kunde behöva hjälp vid kommunikation för att undvika missförstånd, men att behovet inte tillhörde de grundläggande behoven. Beträffande behovet av tillsyn krävdes att den var av sådan karaktär att den var att jämställa med övervakning, och att den person som utförde tillsynen till följd av att den enskilde hade svårt att kommunicera eller hade en komplicerad medicinsk problematik, behövde ingående kännedom om denne för att kunna utföra tillsynen på ett tillfredsställande sätt. Även om det fanns visst behov av tillsyn av övervakande karaktär var det inte visat att det krävdes ingående kunskaper. Samma sak gällde behovet av aktivering och motivering, samt behovet av närvaro för att tillgodose sömnbehovet. Hon hade inte rätt till assistansersättning.

Kommentar:

Jfr RÅ 1997 ref. 23 I (dom nr 1), RÅ 2003 ref. 33 (dom nr 6), RÅ 2010 ref. 17 (dom nr 8) och mål nr 310-11 (dom nr 48). För att behovet av tillsyn ska falla inom ramen för de grundläggande behoven förutsätts att det finns ett behov av ingående kunskap om den enskilde.

59 Kammarrätten i Jönköping (mål nr 2673-10) – assistansersättning

Man 56 år med Mb Bechterews och stämbandscancer. Hade trakialkanyl.

Enligt egna uppgifter hade han behov av hjälp med av- och påklädning, personlig hygien och måltider. Behövde hjälp med tillagning och fram- och bortplockning. Maten behövde serveras i mosform. Behov av tillsyn då han

kunde få en attack utan förvarning, när som helst, och då var det bråttom till sjukhus. Hade svårigheter att tala och använde talgenerator.

Enligt läkarintyg besvärades mannen av svimmingsattacker med kraftigt blodtrycksfall, oro, kräkningar, risk för trauma mot huvudet och även kvävning. Av journalblad och utredning av arbetsterapeut framgick bl.a. mannen ofta fick blodtrycksfall, vilket ledde till stort hjälpbehov med all ADL. Med anledning av trakialkanyl var han mycket känslig för låga temperaturer, virus och lägesändringar.

Förvaltningsrätten fann att mannen hade en svår sjukdom och ett omfattande hjälpbehov. Han hade frekventa oförutsägbara svimmingsattacker och behövde därför tillsyn. Han hade behov av hjälp med flera ADL-aktiviteter och vid vistelse utomhus. Rätt till assistansersättning förelåg. Ordföranden lämnade skiljaktig mening.

Kammarrätten fann inte att sjukdomsbesvären var sådana att det förelåg ett hjälpbehov som förutsatte ingående kunskap om hans sjukdom. Inte heller att den medförde en sådan ständig och aktiv tillsyn som kan medföra rätt till personlig assistans, jfr RÅ 1997 re 23 I, RÅ 1997 not 60, RÅ 2000 not 97 samt RÅ 2003 not 33. Mannen hade inte rätt till assistansersättning.

Kommentar:

Mannens besvär ansågs inte förutsätta ingående kunskap om sjukdomen.

60 Kammarrätten i Jönköping (mål nr 3090-10) assistansersättning

Pojke 4 år bilateral spastisk cerebral pares med högersidig övervikt med dystoniinslag samt partiell epilepsi och psykisk utvecklingsstörning.

Hade enligt egna uppgifter behov av kommunikationsträning. Var även i behov av hjälp som förutsatte ingående kunskap om honom på grund av dels epilepsi, dels kommunikationssvårigheter. Använde sig av ögonpekning. Hade även behov av hjälp med personlig hygien, av- och påklädning samt måltider.

Enligt läkarintyg hade pojken ett uttalat motoriskt handikapp. Hans funktion var att bli stadigt bättre i huvudbalansen, behövde hjälp med all annan motorisk aktivitet. Enligt intyg från arbetsterapeut, specialpedagog och sjugymnast hade han stora svårigheter jämfört med ett jämnårigt barn inom områdena personlig vård, rörelseförmåga och social förmåga. Hade inget talat språk, var i behov av vuxenstöd för att kunna förmedla sina behov. Hade börjat med ögonpekning, använde även ljud för att kommunicera, men de var svåra att tolka.

Förvaltningsrätten konstaterade att normalt föräldraansvar är något annat än den arbetsinsats ett barn med omfattande funktionshinder kräver. Tiden och insatsen som går åt till att hjälpa ett barn med funktionshinder att äta,

sköta sin hygien, klä sig, röra sig, förflytta sig kommunicera etc. är betydligt mer omfattande och krävande än för andra barn i motsvarande ålder. Domstolen fann att Försäkringskassans beräkning av de grundläggande behoven var för lågt räknad. Pojken hade rätt till assistansersättning.

Kammarrätten fann att pojkens behov av att kommunicera var tillgodosett inom familjen och i förskoleverksamheten. Därutöver att en fyraåring utan funktionshinder normalt inte har så omfattande kontakter med andra och aktiviteter tillsammans med andra barn utanför skoltid. Även en fyraåring utan funktionshinder behöver sina föräldrars medverkan för att kommunicera med sin omgivning i vanliga sociala situationer. Eftersom tiden då pojken befann sig i förskolan inte kunde beaktas fann domstolen att hans grundläggande behov i genomsnitt inte kunde anses överstiga 20 timmar/vecka.

Kommentar:

En fyraåring utan funktionsnedsättning är i behov av sina föräldrars medverkan för att kommunicera i vanliga sociala situationer.

61 Kammarrätten i Jönköping (mål nr 3237-10) personlig assistans enligt LSS

Kvinna 22 år med autism och utvecklingsstörning som gränsar mellan svår och måttlig, autism och urapati med reflux.

Hade enligt egna uppgifter en mycket begränsad förmåga att tolka och förstå sin omgivning samt ett oförutsebart och aggressivt beteende. Var i behov av praktisk hjälp och hjälp att förstå varför hon behövde tvätta sig. Vid av- och påklädning behövde hon muntligt stöd och praktisk hjälp med knappar, dragkedjor m.m. Förstod inte att hon behövde äta, åt också för fort och mat riskerade att fastna i halsen. Hade en mycket begränsad språklig förmåga. Kunde inte påkalla hjälp eller på annat sätt förmedla sig i en akut situation. Förstod inte vad som var farligt, vad det innebar att vara sjuk och vilka konsekvenser skador kunde få. Hade vid flera tillfällen lagt händerna på varma spisplattor, kastat och lekt med vassa föremål, sprungit rakt ut i gatan utan att se sig för. Fick ibland aggressionsutbrott, var då omöjligt att få kontakt med henne. Det krävdes ingående kännedom om henne för att försöka förutse hur hon försatte sig i olika situationer och hindra henne från att skada sig själv.

Enligt arbetsterapeut tappade kvinnan lätt fokus, hade lätt att fastna i eller mellan ett delmoment i matlagningen om ingen muntligen stöttade henne. Behövde alltid ha någon med sig när hon var ute. Enligt logoped saknade hon förmåga att snabbt byta fokus eller var flexibel, reagerade i stället med aggressivitet och oro när saker ändrades. Hade svårt med tid. Kunde på grund av språksvårigheter inte ringa hem eller ta kontakt med okända för att be om hjälp om något hände.

Förvaltningsrätten konstaterade att kvinnan hade kommunikations-svårigheter, men att behovet tillgodosågs inom familj och på arbetsplats av personer som kände henne väl. Hennes behov av tillsyn var inte av sådan aktiv tillsyn som ansetts falla inom ramen för de grundläggande behoven (jfr RÅ 1997 ref. 28 och RÅ 2003 ref. 33). Det fanns inte skäl att bevilja ytterligare timmar för personlig assistans.

Kammarrätten fann att kvinnan förutom den tid hon fått beviljad var i behov av aktiverings- och motiveringsinsatser samt tillsyn. Även om de inte var av sådant slag att de kunde anses som grundläggande behov, så avsåg de sådana andra personliga behov som avses i 9 a § andra stycket LSS (jfr RÅ 2010 ref. 17).

Kommentar:

Den som beviljats personlig assistans kan även beviljas tid för aktiverings- och motiveringsinsatser samt för tillsyn som inte är av övervakande karaktär.

62 Kammarrätten i Stockholm (mål nr 1579-10) – assistansersättning

Kvinna 56 år med restillstånd efter förgiftning av etylenglykol. Det innefattade bl.a. en varaktig hjärnskada med högersidig hjärndysfunktion med vänstersidig kroppsnelekt med varierande anfallsfrekvens av epilepsi.

Hade enligt egna uppgifter svåra livshotande medvetandesänkningar med kramper, förlamningar, tal- och synbortfall och andningssvårigheter som följd. Behövde andningshjälp vid medvetandesänkningar vid epilepsi. Hade andningsmask på natten, delvis även på dagen. Under dessa tillstånd och under natten klarade hon inte att syresätta sig. Hade behov av hjälp vid måltider, på- och avklädning och personlig hygien. Hjälpbehovet, framförallt vid morgonrutinerna, måste ske i en takt och ett sätt som inte utlöste kramper.

Förvaltningsrätten konstaterade att enbart insatser för att aktivera och motivera inte ansetts avse de grundläggande behoven (RÅ 1997 ref. 28). Sätillvida den funktionshindrade inte, i huvudsak på grund av sitt psykiska tillstånd, krävt sådan aktiv tillsyn som närmast haft karaktären av övervakning (jfr RÅ1997 ref. 23 I, RÅ 1997 not 60, RÅ 2003 ref.33). Kvinnan hade epilepsi men domstolen fann att det inte framgick av den medicinska utredningen att hon på grund av det hade ett sådan aktivt tillsynsbehov som krävdes.

Kammarrätten pekade på att det var anmärkningsvärd stor skillnad mellan kommunens och Försäkringskassans bedömning av de grundläggande behoven, 81,66 timmar respektive 8,45 timmar. Därutöver att kommunen fick anses väl insatt i kvinnans behov, eftersom de haft ansvar för kvinnan de senare åren. Domstolen fann att kvinnans behov av personlig hygien, måltider och att klä av- och på sig översteg i genomsnitt 20 timmar/vecka

samt att kvinnan var i behov av aktiv tillsyn och kommunikation som föll inom ramen för de grundläggande behoven.

Kommentar:

Den stora skillnaden i kommunens och Försäkringskassans bedömning fanns i uppfattningen kring behovet av hjälp med kommunikation och annan hjälp som förutsätter ingående kunskap. Kommunens uppfattning var till skillnad från Försäkringskassans att kvinnan var i behov av kvalificerad aktivering och motivering. Försäkringskassan hade inte bedömt någon tid för annan hjälp som förutsätter ingående kunskap.

63 Kammarrätten i Stockholm (mål nr 2448-11) – personlig assistans enligt LSS

Pojke 5 år med kraftig utvecklingsförsening och svårigheter i social och emotionell ömsesidighet, bristande kamratrelationer, försenad talutveckling, bristande imitativt lekbeteende.

Hade enligt egna uppgifter en avvikelse i sin utveckling vad gällde sociala relationer och språklig interaktion. Förstod inte i samma utsträckning som jämnåriga vad som var lämpligt att göra eller inte göra. Krävde mycket aktiv tillsyn och omvårdnad. Var fysiskt aktiv i hemmet, klättrade på möbler. Var envis, när han inte fick som han ville fick han utbrott och skrek, kastade saker och slogs. Använde endast enstaka ord och saknade till stor del förståelse för vad andra sa till honom.

Förvaltningsrätten konstaterade att vårdnadshavare har ett ansvar enligt föräldrabalken för barnets personliga förhållanden och att barnet får den tillsyn som behövs med hänsyn till barnets ålder, utveckling och andra omständigheter. Föräldrarnas ansvar för barns omvårdnad är mer omfattande ju yngre barnet är, även om det finns en grupp barn som är mycket vårdkrävande och för vilka föräldraansvar i kombination med t.ex. avlösarservice och barnomsorg inte räcker till (prop. 1992/93:159 s. 65 f). Domstolen konstaterade att pojken hade behov av praktisk hjälp och tillsyn vad gällde måltider och personlig omvårdnad. Han hade även behov av hjälp med kommunikation och ett tillsynsbehov. Han hade även resursperson på skolan. Förvaltningsrätten fann dock att med hänsyn till pojkens ålder var föräldraansvaret fortfarande mycket omfattande.

Kammarrätten fann inte skäl att göra någon annan bedömning än förvaltningsrätten.

Kommentar:

För att hjälpbehovet ska falla utanför föräldraansvaret krävs att behovet av hjälp och stöd är av en viss karaktär och omfattning, jfr RÅ 2008 ref. 17 (dom nr 7), RÅ 2010 ref. 17 (dom nr 8).

64 Kammarrätten i Stockholm (mål nr 2577-10) – personlig assistans enligt LSS

Flicka 10 år med en svår utvecklingsstörning.

Hade enligt egna uppgifter ett omfattande behov av stöd och hjälp avseende stimulering av språklig, motorisk, perceptuell och socialt/ känslomässig utveckling.

Av utredningen framgick att flickan talade sparsamt i meningar om 2-3 ord såväl på modersmål som på svenska, föräldrarna förstod henne inte alltid. Använde stödtecken. Behövde hjälp med att torka sig efter toalettbesök, ibland inträffade olyckor. Tränade att klara sig vid dusch, behövde hjälp för att det skulle bli ordentligt gjort. Fick hjälp med av- och påklädning, vände annars kläderna fel. Behövde hjälp med snören, knappar och dragkedjor. Hjälp vid måltider, av och framplockning, ta för sig och fördela maten. Hade inte ro att sitta still, sprang i väg och måste föras tillbaka. Kunde inte hitta på aktiviteter själv, gnällde om hon skulle leka själv. Svårt med socialt samspel, behövde någon med för att undvika konflikter. Svårt att komma till ro på kvällen.

Enligt läkarintyg var hon oberäknelig, kunde inte bedöma risker och faror. Hade en uttalad kommunikationsstörning.

Förvaltningsrätten konstaterade att det i överklagandet angetts att flickan utgjorde en fara för sig själv och andra, men att utredningen inte visat på vilket sätt så skulle vara fallet. Det fanns därför inte skäl att beakta detta. De tillsyns- och motiverings- och aktiveringsinsatser som förelåg kunde inte anses vara av de slag som berättigar till personlig assistans. Inte heller behovet av språkträning motiverade särskilda åtgärder utöver det normala föräldraansvaret.

Kammarrätten konstaterade med hänvisning till RÅ 1997 ref. 23 att det inte var möjligt att med hänvisning till föräldraansvaret bortse från någon större del av den tid som krävdes för att tillgodose de grundläggande behoven. En nioåring behöver normalt inte sina föräldrar för att kommunicera (RÅ 2010 ref. 17), något föräldraansvar för det fanns därför inte. Domstolen fann att flickan hade rätt till personlig assistans för hjälp med sin personliga hygien, att klä av och på sig samt att kommunicera med andra (RÅ 2009 ref. 57).

Kommentar:

För en nioåring är det inte möjligt att med hänvisning till föräldraansvaret bortse från någon större del av den tid som krävs för att tillgodose behovet av hjälp med av- och påklädning och personlig hygien. Något föräldraansvar för kommunikation finns inte.

65 Kammarrätten i Stockholm (mål nr 5423-10) – personlig assistans enligt LSS

Man 22 år med cerebral pares med hemiplegi och ataxi, utvecklingsstörning och eksem, Ehlers-Danlos syndrom (normal hudelasticitet, hypermobilitet i båda stora och små leder).

Hade enligt egna uppgifter stort hjälpbehov med personlig hygien, av- och påklädning, tillsyn när han åt; praktisk hjälp samt motiverande insatser. Hade ett aktivt tillsynsbehov för att han inte skulle skada sig själv eller andra. Behövde hjälp med kommunikation för att bryta bundenheten till hemmet. Hade ett aggressivt beteende i situationer han inte kunde klara. Enligt modern kunde han inte lämnas ensam, behövde hjälp med personlig hygien för att det skulle bli ordentligt gjort samt med insmörjning på grund av eksem.

Enligt läkarintyg hade mannen besvärliga eksem, svårt att röra sig, hjälpbehov med alla daglig aktivitet som påklädning, rakning och matintag. Han var näst intill beroende av sin mamma. Kunde inte förmedla sig med omvärlden annat än genom att peka, kunde inte klä sig, äta, gå på toaletten. Behövde levande stöd för att förflytta sig. Enligt intyg från arbetsterapeut kunde han äta själv, men spillde ofta, krävde sönderdelad mat. Behövde hjälp med personlig hygien och tydliga instruktioner och hjälp med val av kläder, knappar och dragkedjor. Hade förflyttningssvårigheter och dålig balans, kunde inte förflytta sig självständigt mellan stolar eller våningsplan. Meddelade sig och påkallade uppmärksamhet genom ljud och gester, för att förstå honom behövde man känna honom väl. Blev arg när man inte förstod. Svårt med tidsuppfattning.

Enligt nämnden ansåg personal på tidigare daglig verksamhet att det inte fanns ett särskilt tillsynsbehov, men att mannen ville vara med personalen och pockade på uppmärksamhet. Var mån om att göra sig förstådd. Var tydlig i tecken och kroppsspråk. Klarade toalettbesök, av- och påklädning samt måltider självständigt. Hade ibland svårt med balansen men förflyttade sig obehindrat mellan stolar och trappor.

Enligt uppgifter från servicegrupp använde sig mannen av tecken. Många av de tecken han använde förstods av de flesta. Han hade inga problem att förstå det som sades till honom. De få gånger han hade varit aggressiv hade berott på att han inte fått saker han velat ha. Klarade av- och påklädning, behövde ibland hjälp med dragkedjan. Behövde inte hjälp med toalettbesök. Balansen var förhållandevis bra, klarade att gå i trappor. Behovet av tillsyn varierade.

Förvaltningsrätten konstaterade att det fanns motstridiga uppgifter om hjälpbehovet. Då det inte framgick av utredningen hur ofta eventuella aggressionsutbrott förekom, hur de tog sig i uttryck eller hur ofta han satt i halsen och följderna av det, eller på vilket sätt han i övrigt mer kontinuerligt utgjorde en fara för sig själv kunde det inte anses visat att behov av tillsyn av övervakande karaktär förelåg. Inte heller eksemen innebar behov av sådan tillsyn. Rätt till personlig assistans förelåg inte.

Kammarrätten fann det utrett att mannen var i behov av hjälp med personlig hygien morgon och kväll. Hans behov av hjälp i dessa sammanhang var av sådan natur att det skulle beaktas vid bedömningen av rätt till personlig assistans. Inte heller fanns skäl att ifrågasätta behovet av hjälp med insmörjning. Vad gäller övriga behov menade domstolen att det genom vittnesuppgifter framkommit att mannen hade en outnyttjad kapacitet och att han gjort framsteg det senaste året. Han klarade sina toalettbesök självständigt och att byta kläder. Visserligen hade han inte ett utvecklat talspråk, men kunde ändå kommunicera med sin omgivning på den dagliga verksamheten. Rätt till personlig assistans förelåg inte.

Kommentar:

Uppgifterna som lämnades var motstridiga. Behovet av hjälp och stöd var enligt modern, läkare och arbetsterapeut betydligt större än vad som framkom av daglig verksamhet.

66 Kammarrätten i Stockholm (mål nr 7659-09) – personlig assistans enligt LSS

Kvinna 55 år med lindrig mental retardation och diabetes. Uppfyllde kraven för autistiskt syndrom och led även av ångest och oro.

Enligt god man kände kvinnan varken mättnad eller hunger, vilket i kombination med diabetes kunde få förödande konsekvenser. Hade behov av hjälp med sin personliga hygien; praktisk hjälp, påminnelser och instruktioner. Även behov av hjälp med på- och avklädning och att välja kläder. Hade svårt att integrera med andra personer i grupp. För att kommunicera krävdes rätt kombination av ord och fraser. Annars behövde hon höra meningen upprepade gånger. För att en ny assistent skulle få jobba med henne måste assistenten gå bredvid en mer erfaren assistent 80 timmar. Hennes assistenter filtrerade information och omvandlade den till ord och meningar. Hon förstod inte risker, uppmärksammade inte farliga situationer. Kunde gå ut mitt i en trafikerad väg utan att se sig för eller ge sig iväg utan att hitta tillbaka.

Enligt intyg från logoped kunde kvinnans förståelse för talat språk jämföras med normal utvecklingsålder mellan 5 och 7 år.

Förvaltningsrätten fann att kvinnan var tillförsäkrad goda levnadsvillkor med de timmar hon beviljats av stadsdelsnämnden, 56 timmar per vecka.

Kammarrätten fann att kvinnan var i ständigt behov av tillsyn och att hon i många olika sammanhang var i behov av aktiva insatser från assistenterna. En sådan aktiv tillsyn, menade domstolen, förutsatte, med hänsyn till hennes svårigheter att kommunicera ingående kunskaper om henne och föll inom ramen för hennes grundläggande behov. Hon fick därmed anses berättigad till personlig assistans 24 timmar per dygn.

Kommentar:

Kvinnan hade tidigare beslut på 24 timmar per dygn. Assistenterna hade trots att antalet timmar hade minskat fortsatt att arbeta för henne 24 timmar per dygn. Hon hade tidigare provat på att bo i gruppbostad, men det hade inte fungerat.

**67 Kammarrätten i Sundsvall (mål nr 10-09)
– personlig assistans enligt LSS**

Pojke 14 år med atypisk autism och lindrig utvecklingsstörning.

Enligt utredningen gick pojken i särskolan, följde träningsskolans kursplan. Hjälpbehovet innefattade personlig hygien, hade motoriska svårigheter, även vissa tvångsbeteenden. Kunde klä av sig själv, men inte utan kontinuerliga instruktioner. Måste få bekräftat att det var hans kläder. Åt själv, men behövde hjälp med att lägga upp och dela mat, skala potatis samt bre smörgås. Måste få bekräftat att maten var hans. Hade svårt att formulera sig. När andra inte förstod uppstod mycket konflikter och han blev arg. Stort behov av tillsyn under sin vakna tid och av stöd av en vuxen i vardagen. Förstod inte konsekvenser, var väldigt impulsstyrd. Utsatte sig själv och andra för fara, t.ex. genom att ta sönder saker och klättra där det inte var lämpligt. Behövde förberedelser, viktigt med struktur och dagliga rutiner.

Enligt intyg från kurator behövde pojken hjälp hemma i de flesta aktiviteter, hans tvång blev mer och mer utbrett. I skolan gick det bra, men på korttidshemmet hade han ett beteende som påminde om hemma.

Länsrätten menade att det inte var utrett att tvångsbeteendet var varaktigt. På grund av det och att de insatser som behövdes i övrigt snarast bestod i motiverings- och aktiveringsinsatser föranledde inte hjälpbehovet vid av- och påklädning och måltider rätt till personlig assistans (jfr RÅ 1997 ref. 28 och RÅ 2000 not 98). Pojken hade ett behov av tillsyn men med hänsyn till hans språkliga förmåga ansågs inte tillsynen kräva ingående kunskaper om hans funktionshinder. Däremot var han berättigad till hjälp med sin personliga hygien. Domstolen menade att hänsyn också skulle tas till föräldraansvaret, vilket kom till uttryck i 7 § LSS – att behovet tillgodoses på annat sätt.

Kammarrätten fann att pojkens behov vid av- och påklädning, måltider och tillsyn inte utgjorde grundläggande behov. Inte heller var han i behov av någon annan för att kunna kommunicera. Däremot ansågs behovet av hjälp med personlig hygien vara tillräckligt omfattande för att han skulle beviljas personlig assistans. Domstolen menade att det inte är tillräckligt att enbart utgå från omfattningen i tid utan hjälpens karaktär måste också beaktas.

Kommentar:

Behovet bestod till den största delen av aktiverings- och motiveringsinsatser.

68 Kammarrätten i Sundsvall (mål nr 976-10) – assistansersättning

Man 60 år med alzheimer.

Enligt egna uppgifter klarade han att själv äta och göra toalettbesök, men behövde stöd och uppmuntran. Assistenten måste förbereda med tvål och schampo och medverka aktivt för att hygien skulle leda till något. Kunde torka av sig med viss möda och uppmaning. Kunde klä sig om allt var förberett i minsta detalj. Klarade inte att organisera de enklaste momenten vid ett vanligt ätande. Samtalen måste hela tiden styras av assistenten och kunde inte bli för avancerade. Att hitta till toaletten kunde ibland vara lite svårt. Utan tryggheten från en medmänniska blev han orolig och sökande. Brukade stiga upp på nätterna och leta efter något han inte kunde definiera. Vid affärsbesök följde han med alldeles inpå. Tappade lätt bort sin assistent, även om man bara var på någon meters avstånd

Enligt läkarintyg var mannen inte orienterad i tid, person eller rum, hade grava kognitiva brister och svårigheter att kommunicera.

Förvaltningsrätten bedömde att mannen i stor utsträckning klarade att sköta sin personliga hygien samt att klä på och av sig själv, och att det rörde sig om hjälpbehov av aktiverings- och motiveringskaraktär. Behovet av hjälp med att kommunicera utgjorde ett grundläggande behov, däremot inte behovet av tillsyn (jfr 2003 ref. 33). Förvaltningsrätten fann att behovet av hjälp av de grundläggande behoven inte översteg minst 20 timmar i veckan.

Kammarrätten fann att mannens behov av hjälp när det gällde måltider och av- och påklädning främst utgjordes av aktiverings- och motiveringskaraktär. Domstolen konstaterade att sådan hjälp inte kan hänföras till de grundläggande behoven om inte den enskilde är i behov av hjälp som kräver aktiv tillsyn som närmast har karaktären av övervakning (jfr RÅ 2000 not 97 och RÅ 2003 ref. 33). Mannen hade inte hade sådana behov. Däremot var behovet av hjälp vid personlig hygien och kommunikation att betrakta som grundläggande behov. Kammarrätten fann att behovet av hjälp av de grundläggande behoven inte översteg minst 20 timmar i veckan.

Kommentar:

Mannens behov utgjordes främst av aktiverings- och motiveringsinsatser.

69 Kammarrätten i Sundsvall (mål nr 1523-10) – assistansersättning

Man 25 år med kromosomstörning som lett till en allvarlig hjärnmissbildning med grav utvecklingsstörning.

God man menade att hygien och måltidssituation tog längre tid än vad Försäkringskassan bedömt. Hans förmåga att kommunicera var begränsad till ett fåtal ord. Behövde aktiv tillsyn hela dygnet.

Enligt intyg från arbetsledare behöver mannen handledning verbalt och med kroppsspråk. Måste uppmuntras och lockas till att utföra olika moment. Man måste känna hans sätt att tänka och uttrycka sig samt veta vad han tyckte om att göra för att undvika konflikter. Enligt intyg från läkare saknade han omdömesförmåga och hade en grav språkstörning. Upprepade fraser. Kunde åtlyda uppmaningar men var lika ofta tvärsemot. Läkaren delade mammans uppfattning att han var precis som ett litet barn och var i behov av ständig tillsyn. Enligt annat läkarintyg var det inte möjligt för mannen att bo själv i lägenhet själv eller att sova själv, var i behov av personal dygnet runt.

Förvaltningsrätten fann inte skäl att göra någon annan bedömning än Försäkringskassan.

Kammarrätten fann att vad som framkommit om mannens hjälpbehov under nattetid inte utgjorde hjälp av sådan karaktär eller omfattning som krävs för att den ska tillgodoses genom assistansersättning.

Kommentar:

Mannen var beviljad assistansersättning i princip all vaken tid. Enligt Försäkringskassan var det utrett att mannen sov hela natten, och att någon aktiv assistans inte krävdes.

70 Kammarrätten i Jönköping (mål nr 3294-10) – assistansersättning

Kvinna 22 år med barndomsautism och utvecklingsstörning.

Hade enligt egna uppgifter behov av hjälp med personlig hygien, av- och påklädning och måltider. Hade en mycket begränsad språklig förmåga. Hade inte en tillräckligt hög språklig nivå för att kunna be okända människor om hjälp. Pratade i monologer, inte dialoger. Även för personer som kände henne väl var det svårt att förstå vad hon försökte förmedla. För att försöka förutse hur hon försatte sig i farliga situationer och därmed ha en möjlighet att förhindra henne ifrån skada krävdes god kännedom om henne och hennes funktionshinder. Hon behövde någon som satte i gång henne i alla dagens aktiviteter.

Enligt Försäkringskassans utredning framgick av arbetsterapeutisk bedömning att kvinnan kunde äta och dricka självständigt. Daglig verksamhet hade ansett att kvinnan på ett riktigt sätt kunde redogöra och lämna adekvata svar.

Förvaltningsrätten fann att behovet av hjälp med personlig hygien var tillgodosett med den beräkning som Försäkringskassan gjort, gällande måltider och av- och påklädning var behovet av begränsad omfattning och bestod främst i att motivera och aktivera henne. Hon hade ett förståeligt tal, det framgick inte att hon behövde en mellanhand för att kommunikation skulle vara möjlig. Tillsynen var inte av sådan karaktär att det omfattades av de grundläggande behoven.

Kammarrätten fann att kvinnan hade ett begripligt språk, även om hon behövde hjälp med kommunikation i vissa situationer bl.a. när hon behövde be någon utomstående om hjälp. Emellertid var behovet av hjälp vid sådana tillfällen inte att hänföra till de grundläggande behoven eftersom det inte kunde anses förutsätta ingående kunskaper om henne. Det behov av tillsyn som hon hade var bl.a. med hänsyn till hennes förmåga att kommunicera inte att se som sådan aktiv tillsyn som enligt rättspraxis kunde hänföras till de grundläggande behoven (jfr RÅ 1997 ref. 23 I RÅ 1997 not 60 och RÅ 2000 not 97). Inte heller behovet av aktiverings- och motiveringsinsatser vid bl.a. av- och påklädning och matintag kunde hänföras till de grundläggande behoven.

Kommentar:

För att behovet av hjälp med kommunikation ska betraktas som ett grundläggande behov krävs att det finns ett behov av ingående kunskap om personen för att kommunikation ska vara möjlig.

71 Kammarrätten i Göteborg (mål nr 1791-11) – assistansersättning

Pojke 6 år med autism, ADHD och en lindrig psykisk utvecklingsstörning.

Var enligt egna uppgifter trots medicinering mycket överaktiv, impulsiv och aggressiv. Måste ständigt övervakas för att inte försätta sig själv och andra i farliga situationer. Vid genomförande av de grundläggande behoven behöver han praktisk och muntlig hjälp.

Enligt modern hade pojken slutat att medicinera eftersom medicinen inte var verksam. Hade blivit mer aggressiv och det hade blivit svårare att ha kontroll över honom. Kunde tidigare ett par ord på arabiska, men blandade nu ihop två språk i en mening. Enligt brodern slogs pojken hela tiden, hade bland annat knivhuggit en person. Han hade skadat sig på spisen flera gånger, slagit sönder en glasruta, en tv och slängt i väg saker. I mataffären hade han kastat matförpackningar.

Enligt läkare medförde funktionsnedsättningen svårigheter med alla kognitiva funktioner, impulskontroll och överaktivitet. Det fanns ett övervakningsbehov som krävde goda kunskaper om diagnos och om pojken. Han pratade ofta men det var mycket svårt att samtala med honom och svårt att hänga med i associationsflödet. Hans funktionshinder innebar att han hade svårt att förstå orsak och verkan. Hade också väldigt svårt att generalisera från en situation till en annan. Enligt specialpedagog måste pojken ständigt övervakas eftersom han inte förstod konsekvenserna av sitt handlande. Vid av- och påklädning behövde han fysisk hjälp av någon som förde hans kropp genom kläderna. Han behövde även fysisk hjälp vid personlig hygien. Han hade svåra kommunikationssvårigheter. Kunde ha svårt att tolka vad andra sade och kunde då lätt bli utåtagerande genom att bita, riva, slåss etc.

Förvaltningsrätten fann att pojken hade behov av hjälp med kommunikation eftersom utredningen visade att hans kommunikationsförmåga krävde särskild kunskap om honom och hans funktionshinder för att han skulle kunna göra sig förstådd, men framförallt för att hjälpa honom att uppfatta budskap som andra ville förmedla till honom. Det konstaterades med hänvisning till RÅ 2010 ref. 17 att Högsta förvaltningsdomstolen slagit fast att förmågan att kunna kommunicera med andra och därmed kunna skapa och upprätthålla sociala kontakter hör till de grundläggande behoven. Det ansågs att pojken saknade förståelse för vad som var farligt, att han lätt blev frustrerad och reagerade då ofta med att bli aggressiv och destruktiv. Med hänvisning till RÅ 1997 ref. 23 I fann domstolen att den aktiva tillsyn som krävdes förutsatta bland annat på grund av hans kommunikationssvårigheter goda kunskaper om honom och omfattades av hans grundläggande behov. Föräldraansvaret ansågs begränsat för de grundläggande behoven i den mening som avses i 9 a § LSS för ett barn i pojkens ålder, sex år. Någon större del ansågs inte kunna hänföras till föräldraansvaret. Rätt till assistansersättning förelåg.

Kammarrätten fann mot bakgrund av den medicinska och den övriga utredningen i målet att pojken hade ett uttalat behov av hjälp med att kommunicera med andra och av sådan aktiv tillsyn som förutsätter särskild kunskap om honom och hans funktionshinder (jfr RÅ 2010 ref. 17, RÅ 1997 ref. 23 I).

Kommentar:

Jfr med RÅ 1997 ref. 23 I (dom nr 1), RÅ 2010 ref. 17 (dom nr 8).

I serien Anser har följande skrifter publicerats sedan år 2005:

- 2005:1 Regeringsrättsdomar i socialförsäkringsmål januari–december 2004. En rättsfallsöversikt
- 2007:1 EU-domar
- 2010:1 Regeringsrättens domar i socialförsäkringsmål. Januari 2005–december 2009. En rättsfallsöversikt
- 2011:1 Rättsfallsöversikt – personlig assistans
- 2012:1 En analys av vissa frågor om återbetalning och eftergift. Rättsfallsöversikt
- 2012:2 Rättsfallsöversikt – personlig assistans